

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Облік та аналіз собівартості готової продукції на підприємстві

АТ «Мотор Січ»

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0716-3
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
освітньо-професійної програми «Облік і аудит»
спеціалізації облік і аудит на підприємствах
малого бізнесу

Р.М. Євтушенко

Керівник: к.е.н., професор Рибалко О.М.

Рецензент: к.е.н., доцент Радєва О.Г.

Запоріжжя – 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітньо-професійна програма «Облік і аудит»
Спеціалізація облік і аудит на підприємствах малого бізнесу

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Зав. кафедри Н.М. Проскуріна
« ___ » _____ 2020 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Євтушенко Руслані Миколаївні

1. Тема роботи: Облік та аналіз собівартості готової продукції на підприємстві АТ «Мотор Січ»
керівник роботи Рибалко Олена Михайлівна, к.е.н., професор,
затверджені наказом ЗНУ від 18.06.2020 р., № 810-с.
2. Строк подання студентом роботи 02.12.2020
3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, дані фінансової звітності підприємства.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): узагальнити теоретичні підходи до визначення сутності поняття собівартості промислового підприємства, розвинути класифікацію витрат за ознаками, запропонувати альтернативні методи обліку витрат, враховуючи специфіку виробництва підприємства АТ «Мотор Січ», удосконалити організацію аналітичного обліку на виробництві, удосконалити організацію обліку витрат за центрами відповідальності, провести аналіз собівартості готової продукції і виявити резерви її зниження.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 15 таблиць, 11 рисунків, 5 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	к.е.н., професор Рибалко О.М.	19.08.2020	19.08.2020
2	к.е.н., професор Рибалко О.М.	16.09.2020	16.09.2020
3	к.е.н., професор Рибалко О.М.	07.10.2020	07.10.2020

7. Дата видачі завдання: 08.07.2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2020	виконано
2.	Написання вступу	липень 2020	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2020	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2020	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2020	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2020	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2020	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	грудень 2020	виконано

Студент _____ Р.М. Євтушенко
(підпис)Керівник роботи _____ О.М. Рибалко
(підпис)**Нормоконтроль пройдено**Нормоконтролер _____ В.В.Сьомченко

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 122 с., 3 розділи, 15 табл., 11 рис., 4 додатка, 75 джерел.

СОБІВАРТІСТЬ, ВИТРАТИ, КАЛЬКУЛЯЦІЯ, ОБЛІК,
ЗАМОВЛЕННЯ, ГОТОВА ПРОДУКЦІЯ, ПІДПРИЄМСТВО, РАХУНОК,
МЕТОДИ ОБЛІКУ ВИТРАТ

Об'єкт дослідження – процес ведення бухгалтерського обліку собівартості готової продукції та її аналіз на підприємстві.

Метою кваліфікаційної роботи є наукове обґрунтування теоретичних положень, а також розробка практичних рекомендацій вдосконалення обліку та аналіз собівартості готової продукції на АТ «Мотор Січ».

Методи дослідження: логічний та історичний підхід до вивчення економічних категорій і практики ведення обліку витрат на виробництво продукції; використані загальнонаукові та специфічні методи наукового пізнання, методи індукції та дедукції для визначення місця собівартості в системі обліку; застосовано діалектичний підхід до вивчення теоретичних засад і сучасного стану методів обліку собівартості; описовий та порівняльний підходи були застосовані для вивчення принципів калькуляції; графічний метод використано для відображення основних результатів діяльності підприємства у вигляді таблиць.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в узагальненні теоретичних підходів до визначення сутності собівартості, запропонованні уточнювати класифікацію обліку витрат, в основі якої має бути спосіб накопичення інформації, а не вид продукції чи об'єкти, пропозиції доповнити рахунок 91 «Загальновиробничі витрати» субрахунками 91.1 «Загальновиробничі витрати в межах норм» та 91.2 «Загальновиробничі

витрати за межами норм», рахунок 92 «Адміністративні витрати» – субрахунками 92.1 «Витрати на оплату праці апарату управління», 92.2 «Відрахування на соціальні заходи», 92.3 «Відрядження і переміщення», 92.4 «Інші адміністративні витрати» рахунок 93 «Витрати на збут» – субрахунками 93.1 «Транспортно-заготівельні витрати», 93.2 «Витрати на доведення готової продукції до придатного для реалізації стану», запропонованні послідовності організації обліку витрат за центрами відповідальності виробництва продукції, виявленні резервів зниження собівартості продукції за рахунок інтенсивності використання технологічного процесу.

Набули подальшого розвитку:

– удосконалення методу обліку витрат при виконанні ремонтних та модифікаційних робіт за рахунок поєднання нормативного та позамовного методів,

– послідовність організації обліку витрат за центрами відповідальності виробництва продукції, виявленні резервів зниження собівартості продукції за рахунок інтенсивності використання технологічного процесу.

Отримані результати роботи дозволяють оцінити ресурсозберігаючої стратегії підприємства за рахунок поєднання методів обліку витрат, удосконалення обліку загальновиробничих, адміністративних витрат та витрат на збут, впровадити обліково-аналітичне забезпечення управління витратами в межах акціонерного виробництва, виявити резерви зниження собівартості продукції за рахунок інтенсивності використання технологічного процесу, підвищення рівня продуктивності праці, ощадливого використання матеріалів, палива, електроенергії, скорочення непродуктивних витрат і виробництва браку, забезпечення рівномірної, ритмічної роботи підприємства.

SUMMARY

Qualifying work contains 122 pp., 3 sections, 11 fig., 15 tab., 4 annex, 75 references.

PRIME PRICE, CHARGES, CALCULATION, ACCOUNT, ORDER, PREPARED PRODUCTS, ENTERPRISE, ACCOUNT, METHODS OF ACCOUNT OF CHARGES

The object of study is a process of conduct of record-keeping of prepared unit cost and her analysis are on an enterprise.

The purpose of the qualification work is scientific ground of theoretical positions, and also development of practical recommendations of perfection of account and analysis of prepared unit cost on propulsion MODULE «Motor of Sich».

Methods of research: the logical and historical going is near the study of economic categories and practice of registering of charges on the production of goods; the scientific and specific methods of scientific cognition are used, methods of induction and deduction for the location of prime price in the system of account; the dialectical going is applied near the study of theoretical principles and modern state of methods of account of prime price; descriptive and comparative approaches were applied for the study of principles of calculation; a graphic method is used for the reflection of basic results of activity of enterprise as tables.

The scientific novelty of the results consists generalized theoretical going near determination of essence of prime price, suggestion to specify classification of account of charges, in basis of that must be method of accumulation of information, but not type of products or objects, to suggestion to complement account 91 «productions charges» by sub-accounts 91.1 «productions charges within the limits of norms» and 91.2 «productions charges outside norms», account

92 «Administrative expense» - by the sub-accounts of a 92.1 «Expense on the remuneration of labour of vehicle management», 92.2 «Contribution on social event», 92.3 business «trip and moving», 92.4 «other administrative charge», account 93 selling «expense» - sub-account 93.1 «transport-purveying charge», 93.2 «expense on taking prepared products to suitable for realization state», suggestion sequence organization account charge after center responsibility production of goods, exposure backlog decline unit cost due to intensity use technological process.

Got further development:

- an improvement of method of account of charges is at implementation of repair and modification works due to combination of normative and replacement methods;

- sequence of organization of account of charges after the centers of responsibility of production of goods, exposure of backlogs of decline of unit cost due to intensity of the use of technological process.

The got job performances allow to estimate resource-saving strategy of enterprise due to combination of methods of account of charges, improvement of account of productions charges, administrative charges and charges on a sale, inculcate the registration-analytical providing of management charges within the limits of joint-stock production, to educe backlogs of decline of unit cost due to intensity of the use of technological process, increase of level of the labour, prudent use of materials, fuel, electric power, cutback of the unproductive spending and production of shortage, providing of even, rhythmic work enterprise productivity.

СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ

П(С)БУ – положення (стандарти) бухгалтерського обліку

ЗУ – закон України

тис. грн. – тисяч гривень

млн.грн – мільйонів гривень

грн. – гривень

і т.д. – і так далі

% – відсотки

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ	
РЕФЕРАТ	
SUMMARY	
СКОРОЧЕННЯТА УМОВНІ ПОЗНАКИ	
ВСТУП.....	10
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ	
1.1 Визначення собівартості продукції в промисловості.....	14
1.2 Планування витрат.....	36
1.3 Методика аналізу собівартості продукції в системі управління витратами на виробництво.....	44
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ СОБІВАРТОСТІ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ АТ «МОТОР СІЧ»	
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	51
2.2 Порядок формування собівартості готової продукції.....	62
2.3 Документування господарських операцій.....	65
2.4 Удосконалення обліку готової продукції.....	71
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ	
3.1 Аналіз загальної суми собівартості товарної продукції	79
3.2 Аналіз обсягу і асортименту продукції.....	87
3.3 Визначення резервів зменшення собівартості продукції.....	94
ВИСНОВКИ.....	102
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	108
ДОДАТОК А Баланс за 2018 р і 2019р.....	115
ДОДАТОК Б Звіт про фінансові результати 2018 р і 2019 р.....	119

ВСТУП

В економічній та науковій літературі багато уваги приділяється визначенню понять «собівартість», «витрати» при визначенні методу обліку витрат на виробництві чи методів калькулювання собівартості продукції. Достовірне визначення собівартості має надзвичайну важливість, так як чим досконалішим є організація обліку, тим простіше виявити резерви зниження собівартості продукції за допомогою аналізу. В управлінні підприємством головне місце займає побудова фактичних калькуляцій собівартості продукції (послуг). В сучасних умовах підприємство має детально проаналізувати свої виробничі процеси, визначити управлінські задачі, уточнити об'єкти управління витратами, тому актуальність теми дослідження визначається важливістю детального вивчення, дослідження і аналізу собівартістю готової продукції та знаходження резервів її зменшення.

Слід зазначити, що багато практиків і науковців під цим терміном "собівартість" мають на увазі сукупність прямих та непрямих витрат, не розглядаючи собівартість як показник ефективності фінансово-господарської діяльності. Визначення «собівартості», як вартість ресурсів, використаних при виробництві і збуті продукції (послуг), підтримують економісти Аткінсон Ентони А., Стародубцева Е.Б., Вахрушина М.А., Каменицер С., Каплан Роберт С., Карпова Т.П., Комісарова І.П., Кондраков Н.М., Лозовский Л.Ш., Райзберг Б.А. Шляхи зниження витрат розглянуто вченими Шегда А.В., Білуха М.Т., Бойчик І., Бутинець Ф.Ф., Покропивний М.Г.

Господарсько-виробниче функціонування кожного підприємства невід'ємно пов'язано з використанням сировини, матеріалів, енергії, палива, витрат з заробітної плати, відрахуванням обов'язкових платежів, начисленням амортизації та інших невід'ємних витрат [30, С. 94-102]. Вибір оптимального методу калькулювання сприяє прийняттю ефективних управлінських рішень на різних рівнях управління організацією, підвищенню

конкурентоздатності продукції та підприємства в цілому. З іншого боку зниження собівартості дозволяє зменшити ціну на продукцію, що реалізується, а це, в свою чергу, сприяє мінімізації витрат в тих галузях, де застосовується дана продукція. Скорочення собівартості також сприяє зростанню ефективності господарювання, виникненню більш стрімких темпів приросту прибутку та рентабельності виробництва, можливості вкладати кошти у дослідження випуску нової або модернізованої продукції, сприяє можливості застосування системи заохочення працівників.

Метою кваліфікаційної роботи є наукове обґрунтування теоретичних положень, а також розробка практичних рекомендацій вдосконалення обліку та аналіз собівартості готової продукції на АТ «Мотор Січ».

Для досягнення поставленої мети в роботі визначені і вирішувалися такі завдання:

- узагальнити теоретичні підходи до визначення сутності поняття собівартості промислового підприємства;
- розвинути класифікацію витрат за ознаками;
- запропонувати альтернативні методи обліку витрат, враховуючи специфіку виробництва підприємства АТ «Мотор Січ»;
- удосконалити організацію аналітичного обліку на виробництві;
- удосконалити організацію обліку витрат за центрами відповідальності;
- провести аналіз собівартості готової продукції і виявити резерви її зниження.

Об'єкт дослідження – процес ведення бухгалтерського обліку собівартості готової продукції та її аналіз на підприємстві.

Предметом дослідження – є теоретико-методичні та науково-практичні засади формування обліку та аналіз витрат на виробництво та обчислення собівартості продукції.

Для досягнення поставленої мети були використані наукові методи, які застосовуються при вивченні соціально-економічних процесів і явищ, а

саме: логічний та історичний підхід до вивчення економічних категорій і практики ведення обліку витрат на виробництво продукції; використані загальнонаукові та специфічні методи наукового пізнання, методи індукції та дедукції для визначення місця собівартості в системі обліку; застосовано діалектичний підхід до вивчення теоретичних засад і сучасного стану методів обліку собівартості; описовий та порівняльний підходи були застосовані для вивчення принципів калькуляції; графічний метод використано для відображення основних результатів діяльності підприємства у вигляді таблиць.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступних основних положеннях:

– узагальнено теоретичні підходи до визначення сутності собівартості, як виражених в грошовій формі витрат на використані в технологічному циклі засобів виробництва, на оплату праці і соціальні заходи.;

– запропоновано уточнювати класифікацію обліку витрат, в основі якої має бути спосіб накопичення інформації, а не вид продукції чи об'єкти, що дасть можливість ефективно організувати систему обліку виробничих витрат та отримати чітку та об'єктивну інформацію про ці витрати;

– удосконалено метод обліку витрат при виконанні ремонтних та модифікаційних робіт за рахунок поєднання нормативного та позамовного методів для оцінки ресурсозберігаючої стратегії підприємства;

– запропоновано доповнити рахунок 91 «Загальновиробничі витрати» субрахунками 91.1 «Загальновиробничі витрати в межах норм» та 91.2 «Загальновиробничі витрати за межами норм», що дасть змогу отримувати інформацію кожного місяця про фактичний рівень та відхилення від норм тих видів витрат, які включаються до складу загальновиробничих витрат. А рахунок 92 «Адміністративні витрати» – субрахунками 92.1 «Витрати на оплату праці апарату управління», 92.2 «Відрахування на соціальні заходи», 92.3 «Відрядження і переміщення», 92.4 «Інші адміністративні витрати». Одночасно рахунок 93 «Витрати на збут» – субрахунками 93.1

«Транспортно-заготівельні витрати», 93.2 «Витрати на доведення готової продукції до придатного для реалізації стану»;

– запропоновано послідовність організації обліку витрат за центрами відповідальності виробництва продукції, що сприяє впровадженню обліково-аналітичного забезпечення управління витратами в межах акціонерного виробництва;

– виявлено резерви зниження собівартості продукції за рахунок інтенсивності використання технологічного процесу, підвищення рівня продуктивності праці, ощадливого використання матеріалів, палива, електроенергії, скорочення непродуктивних витрат і виробництва браку, забезпечення рівномірної, ритмічної роботи підприємства.

Результати досліджень, що включені до даної кваліфікаційної роботи були здані до друку: стаття на тему «Особливості удосконалення методів обліку витрат та калькулювання собівартості продукції» в науковому журналі «Вісник ЗНУ. Економічні науки» №1 від 2021р. Тези на тему «Облік витрат в собівартості продукції» оприлюднено в збірнику «Вісник ЗНУ. Економічні науки» 4 (44), 2019., на тему «Аналіз витрат в управлінні собівартістю продукції» – у міжнародній науково-практичній конференції «Глобальні тенденції в економіці, фінансах та управлінні» від 02.10.2020, на тему «Шляхи зниження собівартості» в XV Міжнародній науково-практичній конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» від 16.10.2020р.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів, висновків, використаних джерел та додатків.

Робота містить 15 таблиць, 11 рисунків, 4 додатки. Список використаних джерел містить 75 найменувань. Роботу викладено на 122 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

1.1 Визначення собівартості продукції в промисловості

Виробничі витрати і собівартість виготовленої продукції – одні з найважливіших фінансових показників функціонування підприємства. На сьогоднішній день вони виступають основою для знаходження багатьох інших фінансових показників.

Ефективне керування підприємством, в сучасних умовах, в багатьох випадках залежить від якості рішень, що приймає управління щодо оптимального розподілу і використання ресурсів компанії. Також вміння економно витратити ресурси і максимізувати віддачу від них лежить в основі управління витратними потоками підприємства і впливає на величину прибутку та рентабельності.

П(С)БО 16 «Витрати»[48, С. 2] визначає структуру і зміст витрат, що відображаються у бухгалтерському обліку. Витрати, що відповідають зменшенню активів включають у себе всі види матеріальних цінностей, що були понесені при виробництві продукції, в процесі поліпшення малоцінних необоротних активів й устаткування, на внутрішнє споживання адміністративного характеру; собівартість реалізованих товарів (продукції), послуг; також відноситься залишкова вартість списаного устаткування і т.п. До постійних витрат, які впливають на збільшення зобов'язань відносяться витрати з нарахованої заробітної плати, податків й зборів різного характеру по підприємству в цілому; витрати з оренди, страхування тощо.

Залежно від способу віднесення на об'єкти обліку витрати поділяються [22, С. 283-289] на прямі, такі що можна віднести відповідно до

створення конкретного виду продукції (послуг), та непрямі, що є загальними для декількох видів продукції (послуг) або стосуються забезпечення функцій управління та процесу збуту (реалізації) на підприємстві. Основна задача непрямих витрат в тому, що їх в момент виникнення відсутня можливість чи, навіть, недоречно відносити до окремого виробу, відповідно дані витрати розподіляються відповідно до обраних методів розподілу.

Залежно до зв'язку виробничого технологічного процесу витрати поділяють [53, С. 124-126] на основні, які безпосередньо пов'язані та виникають в процесі виробництва, зокрема відноситься основна заробітна плата співробітників що приймають участь в виробництві продукції (надання послуг), собівартість матеріально виробничих запасів, що списані на виробництво, амортизація устаткування, яке приймає участь в виробництві тощо, й накладні витрати - відносно постійні витрати, що не залежать від обсягу виготовленої продукції (наданих послуг), зокрема витрати на збут, адміністративні витрати, й витрати управлінського характеру.

Залежно до обсягу діяльності витрати поділяють на постійні, які не залежать від об'ємів виготовленої продукції, й змінні витрати – їх обсяг залежить від об'ємів виготовленої продукції, а також прямо пропорційно зміні об'ємам діяльності.

Розрізняють наступні методи обліку витрат по відношенню до технологічного процесу виробництва:

- по процесний метод, що представляє виробничий процес як окремі стадії або процеси у яких сировина проходить єдиний технологічний процес при короткому виробничому циклі; метод використовується при крупносерійному виробництві, видобувній промисловості, виробництві будівельних матеріалів;

- попередільний метод, для якого характерна обробка на кожному переділі напівфабрикату, окрім першого де оброблюється сировина, використовується на крупносерійному виробництві, при виготовленні хімічної, текстильної, металургійної, ковбасної, консервної продукції;

– позамовний метод, для якого витрати групуються по кожному замовленню окремо за період виконання цього замовлення, що може не збігатися зі звітним періодом, застосовується при одиничному, авіа, машино, суднобудівному виробництвах, різних сферах надання послуг;

– поопераційний метод, що поєднує позамовний та попроцесний методи, де випуск продукції відбувається за партіями, що мають відмінні риси; застосовується у швейній, взуттєвій, автомобільній промисловості;

– повирібний метод, що є різновидом позамовного методу, але витрати групуються за часовим періодам і виробам, а собівартість розраховується як усереднене значення калькуляції на одиницю виробу; застосовується у швейній та хімічній промисловості.

В практичній діяльності дуже часто використовують змішані методи обліку витрат, що поєднують у собі риси декількох вищезазначених методів. Найбільш ефективним та перспективним методом вчені визнають гібридний метод на основі поопераційного. Існує ще не до кінця вирішене питання про роз'єднання способів обліку витрат і способів калькулювання, яке вирішується завдяки трансформації використовуваних технологій й управлінських процесів виробництва, що ґрунтується на зміні форм власності [28, С. 56-61]. Такі поєднані групування обліку витрат та калькулювання будуються за різними ознаками одночасно: контролювання виробничих витрат та класифікація відповідно до об'єктів обліку. Оскільки відсутній єдиний критерій групування, то це призводить до того, що в основу одних методів групування витрат покладено принципи обліку витрат у виробництво, а в інших – розрахунок собівартості на одиницю продукції. Основою класифікацій обліку витрат мають бути способи накопичення інформації, а не вид продукції чи об'єкти, у розрізі яких дана інформація накопичується. Підприємства можуть використовувати різні методи калькулювання. Так ми вважаємо, що вибір методу калькуляції визначає декілька факторів:

- 1) галузеві особливості;

2) організаційні особливості, а саме масштаб діяльності підприємства, спосіб обраного контролю за собівартістю.

За критерієм оперативності обліку методи калькулювання в нашій країні діляться на два основні види – нормативний та фактичний. Нормативний метод передбачає облік фактичних витрат в розрізі елементів по нормам та відхиленням, виявлення економії або перевитрат. Найчастіше застосовується у галузях обробної промисловості з масовим та серійним виробництвом різноманітної та складної продукції. Даний метод калькулювання, на відміну від зрозумілого фактичного, має головну перевагу в тому, що дозволяє контролювати витрати зіставляючи в калькуляції нормативні та фактичні значення, оперативно реагувати та приймати заходи вже на етапі виробництва, а не після закінчення періоду. Проте найголовнішим недоліком є великі трудовитрати при організації обліку в межах норм витрат та відхилення від них. Існують ще методи калькулювання, які знайшли широке застосування на підприємствах різних галузей у всьому світі, які ще тільки знаходять застосування на вітчизняних підприємствах через сировинну спрямованість економіки України та недостатність розробки нормативно-правового застосування. Серед них варто зазначити наступні методи:

1) стандарт-костинг – частковий аналог вітчизняного нормативного методу калькулювання, що має можливість оперативно контролювати витрати, але ускладнює процес формування ціни, так як не пов'язаний з реалізацією продукції (послуги).

2) директ-костинг – метод поділяє витрати на постійні та змінні. Собівартість при цьому враховується тільки в часті змінних витрат, а постійні списують безпосередньо на зменшення прибутку підприємства.

3) система «Точно в строк», характерна для штучного виробництва, що дозволяє зменшити рівень запасів, збільшити надійність виконання замовлень, знизити ризики морального старіння виробів.

4) ABC-костинг дозволяє скласти калькуляцію найбільш точніше за

рахунок віднесення накладних витрат на конкретну продукцію, встановити тісний зв'язок отриманої інформації з процесом формування витрат, проте потребує збільшених витрат, пов'язаних з управлінням.

5) бенчмаркінг – комплексна оцінка управління витратами на підприємстві у порівнянні з підприємством-еталоном, що дозволяє оптимізувати управління витратами з урахуванням досвіду та технологій інших організацій, проте хибний вибір еталону призведе до зниження ефективності;

6) life cycle costing (LCC) – полягає у визначенні повної вартості виробу, а саме його життєвого циклу, від його проектування до зняття з виробництва. До переваг такого метода можна віднести можливість оцінки в довгостроковому аспекті понесених витрат та покриття їх відповідними доходами, точний прогноз витрат, зіставлення структури витрат і структури доходів. Проте не має періодів фінансових результатів, не враховуються накладні витрати через що інформація надана таким методом не є комплексною, а якщо додати накладні витрати, то інформація стає більш ймовірною.

7) таргет-костинг – метод полягає у визначенні собівартості з попереднього встановлення ціни та віднімання планованого прибутку. Таким чином встановлюються цільові витрати на нові види продукції, та можливість здійснювати контроль ще на етапі розробки продукції (послуги), але є ймовірність зіткнутися з неможливістю знизити витрати через технічні можливості підприємства, а також потребує застосування багато часу.

8) кайзен-костинг – є продовженням методу таргет-костинга, проте досягнення розрахункового значення собівартості відбувається вже на етапі виробництва із залученням всього персоналу, що дозволяє безперервно знижувати витрати та утримувати їх на завданому рівні. Проте такий метод потребує мотивації робітників.

9) кост-килінг – досягнення максимального та швидкого зниження витрат, застосовується в антикризисному менеджменті та при підвищенні

конкурентоздатності. Проте вимагає скорочення персоналу, підходить для окремих витрат або підрозділів і тільки на деякий період часу.

Розглянуті методи обліку витрат та методи калькулювання застосовуються у різних підприємствах у всьому світі. Їх характеристику наведено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Методи управління витратами

Метод управління витратами	Сутність методу
1	2
Система «standard-cost»	<p>Визначаються суми витрат виробничого характеру й витрати на реалізацію продукту (надання послуг), проводиться розрахунок собівартості продукції (послуг), що впливає на формування ціни продажу, включаються суми передбачуваних майбутніх доходів. Проте, фактичні значення витрат часто перевищують стандарти. Перевагами – є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - формування інформативних даних про витрат в розрізі видів продукції (груп асортиментності); - облік від’ємних змін та виявлення причин їх виникнення в оперативному обліку; - моніторинг та діагностика даних про фактичні втрати; - пошук альтернатив та дієвих методів зниження витрат; - діагностика та аналіз отриманих результатів в розрізі підприємства й виробничих підрозділів зокрема <p>Недоліками – є вплив економічних умов на складання стандартів; формування великої кількості різних за типом й характером замовлень, впливають на важкість прийняття основних стандартів.</p>
Система «direct-cost»	<p>Метод поділяє витрати на постійні та змінні. Собівартість при цьому враховується тільки в часті змінних витрат, а постійні списують безпосередньо на зменшення прибутку підприємства. Перевагами методу є можливість встановлення взаємозв’язку обсягів виробництва та величиною витрат, прибутку, можливість знаходження точки безбитковості, гнучка система ціноутворення. Недоліками – деякі витрати не можна віднести ні до постійних, ні до змінних, відсутня інформація о повній собівартості продукції.</p>
Система «just-in-time»	<p>Даний метод полягає у виробництві продукції тільки тоді, коли в ній існує потреба, в тій кількості, яка потрібна покупцям. Цей метод дозволяє позбавитися від надлишки виробництва, і тим самим скоротити витрати на продукцію, що не реалізовується.</p>
Бенчмаркінг	<p>дозволяє оптимізувати управління витратами з урахуванням досвіду та технологій інших успішних організацій та комплексно оцінювати витрати на підприємстві у порівнянні з підприємством-еталоном, проте хибний вибір останнього призведе до зниження ефективності.</p>

Продовження таблиці 1.1

1	2
Activity-Based Costing	<p>Формування витрат реалізовано за умов проходження трьох етапів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) визначається розмір витрат за організаційними й структурними підрозділами; 2) формуються витрати внутрішньогосподарської діяльності підприємства, які можуть формуватись в одному або декількох відділах підприємства; 3) орієнтовуючись на 1-й й 2-й етап (тобто з врахуванням внутрішньогосподарських витрат за видами діяльності) та врахуванням об'ємів випуску, розраховується собівартість продукції. <p>До переваг відносять: визначення резервів зменшення витрат за умов покращення бізнес-процесів діяльності підприємства; точний розрахунок собівартості продукції; виявлення зв'язку між розмірами витрат та внутрішніми процесами підприємства; поліпшення процесу контролю й управління витратами.</p>
Life cycle costing	<p>визначається життєвий цикл виробу від його проектування до зняття з виробництва. До переваг відносять: можливість оцінки в довгостроковому аспекті понесених витрат та покриття їх відповідними доходами, точний прогноз витрат, зіставлення структури витрат і структури доходів. Проте не має періодів фінансових результатів, не враховуються накладні витрати через що інформація надана таким методом не є комплексною.</p>
Target costing	<p>розраховує собівартість виробу за заздалегідь встановленою ціною реалізації, яка визначається завдяки маркетинговим дослідженням. Метод здійснюється на стадії планування і розробки продукції. Дослідження підтверджують, що саме на цьому етапі відбувається формування близько 80% витрат по виробництву. Цільова калькуляція собівартості – це визначення собівартості, за якою виробництво і продаж продукту із заданими можливостями і якістю забезпечить необхідний бажаний рівень прибутку при пропонованій продажній ціні. Цей метод планування собівартості продукції робить планування по трьох стратегічних напрямках конкурентної боротьби: ціна, якість, функціональні можливості.</p>
Kaizen costing	<p>"Кайзен" в перекладі з японського – поліпшення, яке повинне відбуватися в усіх аспектах діяльності підприємства: витрачання матеріалів, робочого часу, використання устаткування. Ця методика, калькуляція безперервного поліпшення собівартості продукції, застосовується на двох рівнях: на рівні підприємства і на рівні продукції. На рівні підприємства метод виявляє способи найбільш ефективного виконання бізнес-процесів в сферах виробництва, збуту, обслуговування і тим самим забезпечує зниження основних і накладних витрат. На рівні продукції метод кайзен-костинг здійснює пошук способів і шляхів зниження собівартості якого-небудь виду продукції, що виготовляється.</p>
cost killing	<p>застосовується в антикризисному менеджменті та при підвищенні конкурентоздатності, проте вимагає скорочення персоналу та підходить для окремих витрат або підрозділів і тільки на деякий період часу досягнення максимального та швидкого зниження витрат.</p>

Кожний з перерахованих методів має свою специфіку, слабкі та сильні сторони, сферу застосування. Саме тому підприємство має детально проаналізувати свої процеси, визначити управлінські задачі, уточнити об'єкти управління витратами. Вибір оптимального методу калькулювання сприяє прийняттю ефективних управлінських рішень на різних рівнях управління організацією [34, С.129–132]. На сьогоднішній день, частка організацій, які використовують лише один метод калькулювання витрат без поєднання його з іншим, значно скоротилась. Практичне застосування вищезазначені методи знайшли у різноманітних поєднаннях. Наприклад, користуються позамовним методом при калькулюванні неповної собівартості замовлень; поєднується попередільне калькулювання і використання норм витрат запасів і при цьому враховувати і їх фактичні витрати, практичне застосування також знайшло застосування нормативного та позамовного методи. Важливо, щоб обраний метод чи комбінація методів забезпечували можливість групування витрат за об'єктами обліку, виконання головної задачі своєчасного контролю за витратами у виробництві, керування собівартістю за відхиленнями та прибутком.

Тож, спираючись на класифікацію методів калькулювання собівартості та класифікацію методів обліку витрат, відповідь на питання про спорідненість цих двох понять – необхідність їх розрізняти, як окремі об'єкти для дослідження. Насамперед облік витрат та калькулювання прагнуть до різних цілей. Так головною метою обліку витрат є використання різних прийомів при реєструванні витрат, зведенні, узагальненні, віднесенні їх до облікових регістрів, узагальнення використовуваних прийомів документальної фіксації господарських операцій, відображення витрат виробничого характеру, що мають забезпечити формування показників фактичної собівартості продукції (послуг). В той час методи калькулювання виступають інструментом для аналізу витрат, контролю їх утворення. Саме тому, в управлінському обліку головне місце займає саме побудова фактичних калькуляцій собівартості продукції (послуг). Слід зазначити, що

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [26, С. 14] визнає фактичну собівартість одним з основних принципів бухгалтерського обліку і фінансової звітності, тобто найважливішою складовою є оцінка активів підприємства, спираючись на витрати у виробництво продукції (послуг) та придбання запасів.

Щодо значення самого терміну «Собівартість», то пропонуємо використовувати таке тлумачення собівартості продукції – це виражені в грошовій формі витрати на використані в технологічному циклі засоби виробництва, на оплату праці і соціальні заходи. В таблиці 1.2 наведені визначення терміну собівартість у працях провідних науковців.

Таблиця 1.2 – Визначення сутності поняття собівартості різними вченими

Автор	Тлумачення собівартості
1	2
М.І. Маниліч, О.В. Миронюк	Визначають основну задачу собівартості, як покриття всіх витрат виробничого характеру підприємства та витрат на реалізацію продукції, та зазначають, що собівартість включає важкий економічний зв'язок залежностей, що властиво процесу виробництва та руху продукції [http://archive.nbu.gov.ua].
В.П. Завгородній Ф.Ф. Бутинець	Визначають як включення всіх витрат виробничого характеру та витрат на реалізацію продукції (робіт, послуг), що відображаються в грошовому виді [9, с. 553].
М.А. Болюх, В.З. Бурчевський	Виділяють собівартість, як одним з головних показників діяльності підприємства. Визначають, що за допомогою даного показника відображаються та аналізуються недоліки та позитивний стан підприємства в цілому, та в розрізі кожної структурної одиниці зокрема. При зменшенні розміру показника собівартості відповідно спостерігається збільшення прибутку на кожну гривню витрат, та відповідно підвищується стабільність ринкових цін й конкурентоспроможність на ринку продукції [11, с. 165].
Й.С. Мацкевічюс	Собівартість продукції – це частина вартості, що дорівнює вартості витрачених засобів виробництва частини вартості необхідного продукту і частини вартості додаткового продукту, що виступає в грошовій формі і являє собою основну долю формування ціни продажу на продукт, так як вона покриває витрати, що понесені на виробництво й реалізацію продукту (надання послуг). [http://archive.nbu.gov.ua].
В.І. Мацибора	Визначає собівартість, як основною частиною вартості товару, в якій закладені всі витрати підприємства та виражаються в грошовому виразі, які потрібні для «здійснення простого відтворення». [http://www.eapk.org.ua/contents/2013/04/94]

Продовження таблиці 1.2

1	2
В.М. Пархоменко	Зазначає, що показник собівартості пов'язан безпосередньо з технологічними етапами виробництва продукції (послуг), до яких відносяться сировина та матеріали, паливно-мастильні матеріали, трудові ресурси, використання основних фондів, устаткування та оснащення, що приймають участь в процесі виробництва, фінансові ресурси, та витрати на реалізації готової продукції (послуг), до яких відносять також загальнодержавні відрахування, податкові зобов'язання й податки [http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/DavydiukBukhhaltoblik2016.pdf].
В.М. Панасюк	Визначає показник собівартості, як управлінським якісним центральним об'єктом, що відображає ефективність роботи підприємства. [http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/handle/316497/19053].
М.Г. Чумаченко, Н.Г. Міценко	Визначають, як головним показником який впливає на формування планового показника прибутку, та оцінки економічної ефективності виробничого процесу у цілому, та для визначення внутрішнього планування й формування цін продажу [64; 18].

Якщо спробувати з урахуванням викладеного дати визначення економічній категорії «собівартість продукції», то можна було б його викласти в наступній редакції: «собівартість продукції – це відособлена частина вартості продукції (товарів), що складається з власних витрат на виробничу і комерційну діяльність індивідуальних товаровиробників, що дозволяють порівнювати результати своєї діяльності з досягненнями іншого учасника обмінного процесу, а також формувати дані про базові значення ефективності виробництва і комерції в умовах, коли ціноутворення відбувається на вільному ринку на основі попиту і пропозиції з урахуванням суспільно необхідних витрат праці».

Витрати організацій в економічній роботі бажано порівнювати передусім з нормою витрат, тобто заздалегідь визначати вартість виробництва і продаж продукції, якщо дотримуватися норм витрат, передбачених організацією на плановий період. У оперативній діяльності необхідно забезпечити досягнення (виконання) цих норм. В цьому випадку фактичні витрати виявляться менше, ніж в минулому періоді, що дозволить підвищити результативність виробничо-комерційної діяльності організації.

Порівнюючи фактичну собівартість виробленої продукції з її

нормативною (т. е. плановою) собівартістю визначаємо ефективність витрат на виробництво і продаж продукції [47, С.55–57]. В цьому випадку досягається контроль собівартості, тобто витрат індивідуального товаровиробника. Тільки на подальшому етапі, порівнюючи виручку від проданої продукції з її фактичною (нормативна +/- відхилення від планової), визначається фінансовий результат у вигляді прибутку (збитку), який можна тлумачити як контроль ефективності діяльності організації (підприємства). Така система контролю може бути названа двоступінчастою, що є особливістю вітчизняного бухгалтерського обліку і ефективнішою системою контролю витрат на виробництво і продаж продукції. У цій системі досить чітко розподіляється відповідальність між виробництвом і службою, що займається реалізацією. Виробництво відповідає за ефективність виробничій собівартості, а служба продажів за комерційну собівартість.

Дуже важливими принципами формування показника собівартості продукції є дотримання взаємозв'язку між плануванням і обліком витрат на виробництво усередині організації, а також регулювання складу витрат, що включаються в собівартість продукції в народно-господарському масштабі. В цьому випадку забезпечується порівнянність показників планової і фактичної собівартості на усіх рівнях, а також єдність підходів при визначенні прибутку як різниці між виручкою і собівартістю продукції. Оскільки собівартість є вартісною категорією, використання натуральних показників витрат можливі тільки при визначенні матеріаломісткості або трудомісткості продукції, що становлять специфіку окремих галузей народного господарства.

З даного нами визначення собівартості випливає, що собівартість є важливим показником управління організацією, що дозволяє однозначно стверджувати, що підвищення ефективності її діяльності – справа самої організації, як суб'єкта обмінних процесів на ринку, що для зниження собівартості продукції резерви потрібно шукати, передусім, усередині організації, а також, що зниження собівартості продукції – є важливим джерелом зростання доходів як самої організації, так і суспільства в цілому,

що ефективність витрат досягається при кращій організації як виробництва, так і комерційної діяльності.

Важливо також правильно визначити складові елементи собівартості як об'єкту управління, маючи на увазі, що собівартість продукції буває виробничою і комерційною. За виробничою собівартістю продукція передається комерційним службам організації, а при продажі (торговій діяльності) комерційним службам треба керуватися показником комерційної собівартості. Виробничі служби, як правило, торговою діяльністю не займаються, а тому за комерційну собівартість не відповідають. Тому на рівні виробництва потрібно використати термін «виробнича собівартість». Ділення виробничої собівартості на повну і неповну не вірно. Вона завжди повна, якщо тільки в якихось цілях на підставі нормативних документів по регулюванню бухгалтерського обліку, які-небудь елементи витрат спеціально (чи тимчасово) не включають (наприклад, при застосуванні методу «директ-костинг»).

Що стосується наукової обґрунтованості твердження, що собівартість – це грошовий вираз або вартісна оцінка витрат на виробництво і продаж в сучасних умовах спірно і тому, що в системі бухгалтерського обліку усі його об'єкти підлягають грошовій оцінці. Тому говорити зайвий раз «в грошовому вираженні» або «вартісна оцінка» не має економічного сенсу. Досить було б сказати, що "сукупність витрат" утворює показник собівартості як відособлену частину вартості нового продукту (роботи, послуги).

Перехід на запропоновану термінологію відповідно до економічної суті об'єкту дослідження сприяє підвищенню прозорості інформації про витрати на виробництво і цілеспрямованому пошуку резервів зниження собівартості продукції як об'єкту управління.

Раніше на окремих підприємствах вже успішно застосовувалася маршрутно-партійна система управління виробництвом. Ця система більше підходить для виробництв з серійним типом, який нині більше поширений, а тому позамова (партійна) система управління виробництвом отримала

широке поширення. У цій системі, в цілях управління ефективністю окремих видів продукції, буде досить обмежитися планово-нормативною калькуляцією собівартості, а для оперативного управління витратами треба калькулювати нормативну собівартість внутрішньовиробничих замовлень і здійснювати контроль досягнення (виконання) норм витрат, закладених в планові калькуляції замовлень. Отже, партійний метод контролю витрат отримав широкий розвиток.

В умовах ринкової економіки плановий період скорочується, а тому планова норма не матиме середнього значення. При цьому вартісна норма, необхідна для управління собівартістю, обчислюється шляхом множення планової натуральної норми на планову ціну. При формуванні вартості спожитих ресурсів, в якості нормативної ціни, з давніх пір рекомендується використовувати планову собівартість їх придбання. За цією ж собівартістю оцінюється рух матеріальних цінностей при їх обліку на матеріальних рахунках.

Слід зазначити, що в сучасній системі бухгалтерського обліку витрат на виробництво виконуються такі процедури, як складання планово-нормативних калькуляцій на основі прогресивних норм витрат, виявлення і облік відхилень у вартості матеріалів на спеціальному рахунку, контроль виконання плану за собівартістю з використанням рахунку «Випуск продукції», формування даних про виробничий брак і втрат від нього, облік витрат від простоїв, ведеться оцінка і облік руху напівфабрикатів власного виробництва, інвентаризація незавершеного виробництва з виявлення його надлишків і недостач проти облікових даних і його наявності, облік замін матеріалів у взаємозв'язку з нормуванням витрат матеріалів, що замінюються, попередній контроль відпуску матеріалів у виробництво шляхом їх лімітації і подальшого контролю їх фактичного споживання шляхом застосування партійного і іншого способів виявлення відхилення від планових норм витрат, нарахування заробітної плати виробничих робітників за кінцевими результатами (операціям) виконання завдань і широке

застосування бригадних форм організації виробництва з розподілом заробітної плати, нарахованої бригаді між членами бригади, з урахуванням коефіцієнтів трудової участі, документування різного роду доплат до основної заробітної плати, виконання процедур оперативного внесення змін норм в нормативну калькуляцію і відображення сум по змінам норм у складі поточних витрат на виробництво та ін. Особливо слід зазначити, що для української системи бухгалтерського обліку характерне ведення так званих операційних рахунків для контролю ефективності витрат на придбання матеріалів і виробництво продукції. Представляється, що цих заходів цілком вистачає, щоб не займатися ще і калькуляцією фактичної собівартості випущеної продукції, цим трудомістким і складним обліковим процесом. При цьому забезпечення правдивості фактичних калькуляцій без створення дорогої автоматизованої системи управління витратами неможливе. Сучасна система калькуляції, ґрунтована на котловому (знеособленому) обліку витрат, не має управлінської цінності. Тому такими даними ніхто не користується для ухвалення управлінських рішень.

За аналогом з обліком витрат по внутрішньовиробничих замовлень в системі управління постачанням (тобто закупівлями) треба формувати «замовлення на закупівлю», а в системі продажів «замовлення на продаж». У економічній літературі багато авторів ділять бізнес-процес організації на процеси «закупівлі», «виробництво» і «продажі». Проте, як в цьому випадку управляти витратами, як правило, не пропонують. Застосування ж системи замовлень, інтегрованої з калькуляцією їх плановонормативної собівартості, сприяє вирішенню цієї проблеми в усіх бізнес-процесах.

Система замовлень на роботу, в умовах автоматизованого управління організацією, дозволяє спростити усю систему управління виробництвом і уникати таких «автономій», як цех, переходячи на безцехову структуру управління. Представляється, що ринкова економіка, покликана сприяти дбайливішому господарюванню, впливає на усю систему планування і обліку. При переході на внутрішньовиробничу позамовну систему, робочі

центри стають центрами витрат, а контроль витрат і облік руху незавершеного виробництва здійснюється партійним методом. Центром відповідальності за рівень виробничої собівартості стає служба управління виробництвом організації. Центри витрат відповідають за власні витрати. Уся документація по плануванню і обліку формується в підсистемі автоматизованого управління виробництвом і витратами.

Потребує коригування також класифікація витрат на виробництво. Відомо, що витрати за своїм економічним змістом прийнято ділити на основні і накладні [15, С. 108]. Деякі автори це ділення беруть в основу залежність основних витрат від технологічного процесу виробництва. Проте, така класифікація давно застаріла. Річ у тому, що ділення витрат на основні і накладні було рекомендоване в часи, коли витрати за змістом і експлуатації устаткування відносилися до накладних (до витрат по обслуговуванню виробництва і управління). Якщо ж останні витрати відносити до основних, що цілком справедливо, тоді основні витрати складаються не лише з витрат, що становлять субстанцію нового продукту, але і з витрат за змістом і експлуатації технологічного устаткування і оплати праці виробничого персоналу. Отже, в сучасних умовах витрати за економічним змістом підрозділяються на основні витрати, що складаються з витрат тих, що становлять основу (субстанцію) нового продукту, технологічних витрат, а також заробітної плати з відрахуваннями виробничого персоналу і на витрати по управлінню (накладні в попередньому розумінні). Помітимо, що основні витрати одночасно є і змінними, а управлінські умовно постійними [17, С. 54]. Таке ділення відповідає економічному змісту чинників виробництва, що складаються з використовуваних у виробництві знарядь праці, предметів праці і з витрат на оплату живої праці. Витрати на управління відособляються в самостійну групу витрат (статтю калькуляції). У зв'язку з тим, що підприємством (організацією) потрібно управляти без такої ланки організаційної структури, як цех, ділення витрат на цехові витрати теж потрібно виключити, залишивши їх ділення тільки на «витрати на управління

в цілому по організації». Основні і управлінські витрати по сукупності утворюють виробничу собівартість продукції, що є частиною комерційної собівартості продукції.

Спираючись на п11 П(С)БО 16 промислове підприємство формує перелік та зміст статей калькуляції та керуючись Методичними рекомендаціями по обчисленню собівартості продукції (послуг) у промисловості, використовує рекомендовані наступні статті калькуляції за понесеними витратами:

1. «Сировина і матеріали», що включає вартість зазначених запасів, з яких виготовлена продукція та можна прямо їх віднести до її виготовлення або є важливою складовою частиною при виготовленні продукції (послуг). В окремих галузях промисловості цей пункт витрат може бути більш деталізованим. Наприклад, окремо виділятися паливо на випробовування, наприклад, авіаційної техніки, або витрати, що відносяться до геологорозвідки корисних копалин.

2. «Купівельні напівфабрикати», куди відносяться всі придбані напівфабрикати, які належить встановити у виріб або доопрацювати на підприємстві згідно виконання нормального перебігу технологічного циклу, в також такі, що можуть бути використані при пакуванні готових виробів.

3. «Купівельні комплектуючі вироби» враховують вартість придбаних агрегатів, виробів для комплектації збірних вузлів продукції, що підлягають установці у незмінному вигляді в процесі виробництва продукції (послуги).

4. «Послуги сторонніх організацій» – це певні роботи, які пов'язані з технологічним процесом виготовлення продукції (послуги), що виконуються контрагентами або допоміжними підрозділами підприємства, що не відносяться до основного виду діяльності, а стосуються безпосередньо продукту (послуги) що виробляється.

5. «Паливо та енергія на технологічні цілі» – це необхідні для забезпечення технологічного процесу вартості всіх видів палива та енергії, як власного виготовлення, так і придбані у сторонніх організаціях.

6. «Зворотні відходи», що включають вартість повернених відходів, які утворились при виготовленні продукції (послуги), та віднімаються зі статті «Сировина і матеріали».

7. «Основна заробітна плата виробничих працівників», це витрати, що понесені на нарахування основної заробітної плати працівникам відповідно встановлених норм праці (норм часу, вироблення, посадові зобов'язання), що зайняті при виробництві продукції (послуг), та яка начисляється згідно прийнятим на підприємстві способів оплати праці (тарифікація, відрядні розцінки роботи, оклади) для співробітників, які приймають участь в процесі виробництва продукції (надання послуг) та окладної оплати службовців.

8. «Додаткова заробітна плата», відносяться витрати на доплату виробничому персоналу підприємства, що зайнятий у виробництві продукції (надання послуги) відповідно до отриманих результатів діяльності підприємства, нараховується за переробіток, в якості трудових заохочень, а також за особливо важкі умови праці. Нарухування додаткової заробітної плати відповідно до законодавчих норм, тобто застосовується врахування гарантійних та компенсаційних виплат, премії і.т.п., що пов'язані з процесом виконання завдань в процесі виробництва.

9. «Відрахування на соціальне страхування» – це суми відчислень від основної та додаткової заробітної плати та, в основному, становить 22%, згідно Закону України «Про збір і облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» №2464–VI від 08.07.2010.

10. «Витрати на утримання і експлуатацію обладнання» – стаття, що включає амортизацію машин, обладнання і транспортних засобів на повне відновлення, витрати на експлуатацію обладнання і всі види ремонту, за винятком модернізації, внутрішньозаводське переміщення вантажів, знос малоцінних та швидкозношуваних інструментів і пристосувань, виплати за обов'язковим страхуванням, а також заробітна плата допоміжного персоналу, пов'язаного з утриманням та експлуатацією обладнання, тощо.

11. «Загальновиробничі витрати» – стаття, що поєднує всі витрати на організацію процесу виробництва і його управління: заробітна плата цехового управління, їх витрати на службові відрядження, орендна плата за використання загальновиробничих фондів, амортизація власних загальновиробничих фондів, витрати на вдосконалення виробництва, комунальні витрати цехів, витрати на навчання робітників тощо.

12. «Витрати внаслідок неминучого браку» включають у себе вартості непридатної до подальшого використання сировини чи напівфабрикатів внаслідок наладки обладнання чи інших технічних причин, або витрати на усунення такого браку, а також вартість розбитих при транспортуванні під час виробництва виробів.

13. «Супутня продукція» (віднімається) це та продукція належної якості і придатна для подальшої реалізації, що отримується одночасно з основним виробом в тому ж технологічному процесі, проте для нього калькуляція не складається окремо, а вартість встановлюється за визначеною ціною.

14. «Інші виробничі витрати», це витрати на випробовування якості продукції (послуги) на відповідність встановленим стандартам, вимогам нормативної документації.

Зазначені вище пункти калькуляції включаються до виробничої собівартості продукції (послуги), але є ще витрати, які формують ціну продукції разом з прибутком, це:

15. «Адміністративні витрати» – це витрати, що пов'язані з управлінням підприємством, заробітна плата і витрати на утримання управлінського персоналу їх службові відрядження, обслуговування і утримання пожежної та сторожової охорони, платежі за викиди та скиди забруднюючих речовин, розміщення відходів в оточуюче природне середовище, навчання адмінпрацівників, транспортні витрати на робітників, витрати на виплати відсотків за фінансовими кредитами, податки, відрахування, консультаційні послуги, представницькі витрати тощо.

16. «Витрати на збут» відносяться витрати на утримання приміщень зберігання та реалізації продукції, нарахування заробітної плати та внесків на заробітну плату працівників зайнятим збутом, вантажно-розвантажувальні, пакувальні, транспортні та страхові витрати постачальника, які відносяться до ціни продукції, витрати митних зборів, витрати на проведення рекламних акцій, підготовка пробних зразків і т.п.

17. «Інші операційні витрати» витрати які понесені при проведенні наукових досліджень, виникненні та сплати штрафів, пені, неустойки, віднесення та списання безнадійної дебіторської заборгованості.

Головною метою обліку та дослідження калькуляцій собівартості продукції:

1. Визначення достовірних фактичних витрат у повному обсязі та своєчасному представленні інформації, що стосуються виробництва конкретного виробу (послуги) або партії виробів.

2. Можливість розрахувати фактичну собівартість всієї продукції або окремих одиниць.

3. Здійснювати контроль за використанням ресурсів, таких як запаси, трудові ресурси, аналіз залучення сторонніх організацій при виробництві продукції.

Використання показника собівартості в управлінській діяльності підприємством потребує більш детального класифікування даного показника відповідно до окремих характеристик, що можна застосувати для оцінки стану підприємства. Так, наприклад професором Ф.Ф. Бутинцем [15, С.165] запропонована наступна класифікація:

– технологічна собівартість, яка складається з прямих витрат на робочому ділянках (вузлах) при проходженні окремих технологічних операцій, виготовленні деталей, вузлів тощо;

– виробнича собівартість, яка відрізняється від технологічної на суму витрат, пов'язаних з управлінням виробничими підрозділами;

– маржинальна (обмежена) собівартість, що включає прямі змінні

витрати, які віднесені на кожен одиницю продукції;

- фабрично-заводська собівартість, що поєднує виробничу собівартість з адміністративними та іншими операційними витратами;

- повна собівартість, що включає окрім виробничої собівартості, розподілених адміністративних витрат, ще й розподілені витрат на збут.

- індивідуальна собівартість, яка характеризує витрати окремого підприємства щодо виготовлення та реалізації продукції;

- фірмова собівартість, що включає собівартість виробничого характеру та витрати на реалізацію продукції (надання послуг) за об'єднанням підприємств;

- середньогалузева собівартість – включає середні галузеві на виробництво певного виробу;

- планова собівартість, яка розрахована за максимальними можливими витратами на виробництво продукції, передбачені планом на наступний період;

- фактична собівартість, що включає в себе всі витрати на виготовлення та реалізацію продукції.

Планову, виробничу, фактичну і повну собівартість розрізняють в залежності від необхідності їх використання. Планова — закладає витрати, очікувані на період виготовлення та реалізації нової чи вдосконаленої продукції з урахуванням технічних особливостей. Виробнича — фіксує прямі витрати та загальноуправлінські, без врахування позавиробничих витрат. Фактична — окрім виробничої собівартості враховує збитки від форсмажорних обставин (стихійного лиха, техногенних катастроф) штрафи, неустойки, пені тощо. Повна собівартість окрім виробничої собівартості, ще враховує адміністративні витрати, витрати на збут та реалізацію.

Отже, враховуючи все вище зазначене, достовірне визначення собівартості має надзвичайну важливість, так як чим досконалішим є організація обліку, поєднання з методами калькулювання та застосовані прийоми, тим простіше виявити резерви зниження собівартості продукції за

допомогою аналізу. Зменшення собівартості дозволяє зменшити ціну на продукцію, що реалізується, а це, в свою чергу, сприяє мінімізації витрат в тих галузях, де застосовується дана продукція. Собівартість тісно пов'язана з показниками ефективності виробництва і для того, щоб підприємство успішно і в значному обсязі досягало своєї головної мети – отримання прибутку, фінансовим менеджерам необхідно враховувати цей взаємозв'язок. Управління собівартістю здійснюється у циклічній послідовності:

1. Формулювання цілей, які треба досягти при застосуванні управління собівартістю.

2. Організація процесу: класифікація витрат, визначення методів обліку витрат та методу калькулювання собівартості, призначення відповідальних за кожен статтю витрат і розробка схем мотивації, впровадження засобів зниження собівартості.

3. Планування: механізм формування витрат та оцінка їх оптимальності.

4. Контроль: система обліку витрат і аналіз відхилень.

5. Координація: механізм внесення змін і коригувань в систему управління витратами. При проведенню аналізу обирається механізм керування – регулярний моніторинг з періодичним пошуком резервів, чи екстрений пошук інших постачальників сировини, чи агресивне просування, чи реорганізація структури підприємства та ін.

На думку фахівців керувати витратами і собівартістю продукції необхідно для того щоб:

- достовірно знати де, коли, на якому етапі і в якій кількості витрачаються запаси підприємства, споживаються ресурси;
- прогнозувати час та об'єми потреб додаткових фінансових ресурсів;
- забезпечити максимально можливий рівень віддачі від активів що вже є в наявності;
- виробляти конкурентоспроможну продукцію за рахунок більш низьких витрат і відповідно цін на цю продукцію;

– максимізувати і гарантувати прибуток в коротко та довгостроковому періодах.

Управління собівартістю ґрунтується на основі керування функціональними якостями виробів, технологіями і технологічними параметрами, параметрами ресурсного оснащення, процесами, процедурами, організаційною структурою та ін. Отже, метою управління собівартістю є не тільки зниження тієї самої собівартості, а підвищення ефективності витрат, підвищення ефективності кожного приросту собівартості, недопущення виникнення неефективних витрат. Система управлінського обліку, яка є найголовнішим джерелом інформації про внутрішнє середовище підприємства, націлена, головним чином, на надання коректних і актуальних даних про собівартість виробленої продукції, про вартість обслуговування покупців, про собівартість замовлень, контрактів. Зіставляючи собівартість з ціною, можна оцінити прибутковість тих чи інших продуктів, клієнтів і т.п.

Вчений Грабовецький Б.Є. у своїй роботі зазначає такі основні завдання аналізу витрат і собівартості продукції: слідкування за напруженостями планових завдань; контроль ступеню виконання плану (держзамовлень, договорів, контрактів), складу, якості продукції, ритмічності і рівномірності виробництва; знаходження факторів відхилення від плану і рівня попередніх періодів; знаходження резервів приросту обсягу виробництва і реалізації продукції, поліпшення якості продукції, забезпечення ритмічності і рівномірності виробництва; проведення ринкових моніторингів.

Необхідно зазначити, що на формування собівартості зі сторони підприємства, безпосередньо впливає й:

- ефективне та якісне устаткування, що приймає участь в процесі виробництва;
- ефективна організація виробничого процесу;
- високий рівень використання виробничих потужностей;
- ефективне використання сировини та матеріалів, зменшення

безповоротних відходів, врахування та покращення інших чинників, що виникають в виробничій діяльності підприємства.

1.2 Планування витрат

У сучасних ринкових умовах значно виросла проблема планування, обліку, аналізу і контролю витрат на підприємстві. Проблема управління витратами актуальна тому, що досягти переваги над конкурентами нині можливо лише за наявності нижчої собівартості продукції, в порівнянні з іншими виробниками. Менеджери значну увагу приділяють аспектам управління витратами, оскільки отримання фінансового результату, в першу чергу, залежить від ефективності роботи в цій області.

Нині відзначається істотне збільшення витрат підприємства, що пов'язано, здебільшого, із зростанням вартості сировини, напівфабрикатів, електроенергії, палива, і збільшенням процентних ставок за кредитами, внаслідок чого відбувається зниження прибутку і перспективи розвитку компанії починають залежати від міри керованості витрат. Тому правильне управління витратами допоможе уникнути зайвих витрат. Витрати є одним з головних чинників виробництва, оскільки беруть участь в процесах ціноутворення і отримання прибули, тому їх планування – це основний елемент в ході управління виробництвом.

При такому розвитку ринкових стосунків підприємству необхідно удосконалювати систему управління витратами, щоб підвищити конкурентоспроможність, збільшити прибуток і рентабельність усієї фінансово-господарської діяльності підприємства. Для більшості підприємств головним завданням є збереження певного рівня прибутку в короткостроковому періоді, і підтримка цього потенціалу прибутковості в довгостроковому періоді. У сучасних умовах ринку управління витратами

частенько стає єдиним способом ефективного рішення цієї задачі. Управління витратами – це комплексний процес, одним з основних елементів якого є планування, прогнозування і аналіз витрат. Перед керівництвом підприємства постійно стоїть необхідність ухвалення оптимальних рішень, що стосуються ціни реалізації продукції, що випускається. Вибираючи той або інший шлях дій, що особливо припускає залучення ресурсів у виробництво, керівник підприємства повинен чітко представляти об'єм витрат, пов'язаних з рішенням, що приймається. Кожному передбачуваному варіанту дії відповідають певні витрати, які важливо розрахувати на стадії планування. Планування витрат – трудомісткий процес на будь-якому підприємстві, що полягає у визначенні величини витрат, необхідних для виробництва продукції в певному об'ємі, а також витрати на транспортування, доставку, зберігання, обслуговування, рекламу продукції. Планування витрат здійснюють для того, щоб визначити загальну вартість ресурсів і розрахувати передбачуваний прибуток. Таким чином, можна сказати, що планування є базою для контролю за раціональним використанням ресурсів. Рівень витрат на підприємстві багато в чому залежить від професіоналізму організаторів виробництва і творчого потенціалу кадрів. Про правильність віднесення витрат на одиницю продукції – скаже кваліфікація економістів. Економічна категорія «витрати» регулюється законодавчими актами і нормативними документами. Термін «витрати» зазвичай використовується в управлінських цілях і пов'язаний із закупівлею і застосуванням матеріальних і нематеріальних ресурсів у виробництві. Витрати – вартість усіх ресурсів, використаних в процесі виробництва продукції. На практиці використовують наступні основні класифікації витрат: змінні і постійні (по економічних елементах); основні і накладні (по відношенню до технологічного процесу); витрати по статтях витрат з урахуванням галузевої специфіки організації; витрати на незавершений і готовий продукти (по відношенню до готового продукту).

У теорії існує велика кількість класифікацій планування витрат [25,

С. 113–116], проте, узагальнюючи, можна виділити два методи: планування від досягнутого і планування від виробництва. В якості основи для порівняння в плануванні «від досягнутого» використовують витрати минулих періодів. У плануванні «від виробництва» використовують виробничо-ресурсні потреби. Планування від досягнутих потреб – метод, що не вимагає серйозних витрат праці персоналу організації. Але, його недолік в тому, що досить важко зрозуміти, що саме стоїть за встановленими показниками. Метод планування витрат від виробництва досконаліший, оскільки ним можна детально проаналізувати обсяги виробництва, існуючі на підприємстві обсяги ресурсів, та врахування всіх запланованих задач та дій виконання. Для застосування методу «від виробництва» використовується програма (норми) виробництва, норми використаних ресурсів, специфікації виробу (послуг), а також врахування показника незавершеного виробництва. Такі початкові дані дають можливість формувати єдиний план-графік, який дозволить визначити потребу виробництва в ресурсах на кожен робочий день упродовж усього виробничого циклу виготовлення продукції. В ході отриманих даних вище, доцільно розробити та затвердити детальний план виробництва з аналітикою витрат за статтями виникнення та деталізацією на одиниці виробу, дані витрати підрозділяють на нормовані і ненормовані. Норми витрат надають відповідні служби: норми по енергію і паливу – служби енергетиків, служби технологів надають норми витрат по сировині і матеріалу. При плануванні ненормованих витрат використовують систему коефіцієнтів.

До основних особливостей витрат відносяться: динамізм, різноманіття, трудність виміру витрат, а також суперечність впливу на економічний результат. Розглянемо детальніше. Перша особливість – динамізм витрат полягає в тому, що витрати змінюються, знаходячись в постійному русі. В умовах ринку міняються ціни на сировину, що придбавалася, і матеріали, що комплектують вироби, тарифи на послуги, також відбувається оновлення продукції, перегляд норм витрати витрат. Це усе відбивається на рівні витрат і відповідно на собівартості продукції. Тому розглядати витрати в статистиці не

рекомендується, оскільки це буде умовно і не відіб'є їх реального рівня. Друга особливість – різноманіття витрат, тому необхідно застосовувати широкий спектр прийомів і методів управління витратами. Різноманіття виражається в класифікації витрат, що дає можливість оцінити міру впливу різних витрат на економічну діяльність фірми, а також при виготовленні виробу використати тільки ті витрати, які потрібні, тобто правильно їх співвідносити. Третя особливість витрат полягає в трудності виміру, обліку і оцінки витрат, оскільки немає абсолютно точних методів для їх виміру. До четвертої особливості відносить складне і суперечливе впливи витрат на прибуток. Приміром, щоб підвищити прибуток підприємству необхідно понизити поточні витрати на виробництво, але, щоб це здійснити треба підвищити капітальні витрати на науково-дослідні розробки, техніку, технологію та ін.

Метод планування – це конкретні засоби розрахунків показників. При плануванні витрат підприємства можуть використати такі методи як: нормативний, розрахунково-аналітичний, економіко-математичне моделювання, балансовий метод, бюджетування, метод оптимізації планових рішень, що наведено в таблиці 1.3.

Відносно розвитку теорії проблемі планування витрат на підприємстві, а також управління витратами, присвячена чимала кількість наукових статей і публікацій. На практиці ж більшість організацій стикаються з деякими складнощами в рішенні різних проблем управління, внаслідок чого не вдається створити ефективну систему управління витратами на підприємстві. Це відбувається з наступної причини: довгі роки система управління витратами на вітчизняних підприємствах була вторинною по відношенню до інших систем; підприємству не вдавалося знайти ефективні шляхи зниження витрат, оскільки система планування витрат орієнтувалася тільки на централізовані, позаринкові критерії ухвалення рішень, не розглядаючи інші можливості підвищення ефективності.

Таблиця 1.3 – Види методів планування

Назва методу	Сутність методу
Нормативний	Використовує раніше встановлені норми та техніко-економічні нормативи, а на їх основі визначається потреба в фінансових ресурсах
Розрахунково-аналітичний	Планова величина фінансового показника розраховується виходячи з аналізу досягнутої величини фінансового показника, який приймають за базу, а також змін індексів в плановому періоді
Балансовий	За допомогою побудови балансів узгоджуються фінансові ресурси, які є в наявності, і фактична потреба в ресурсах.
Позамовний	Підприємство, що випускає різного роду продукцію, визначає собівартість одиниці продукції відношенням витрат на кількість виробів, зроблених по цьому замовленню.
Оптимізація планових рішень	Розробляються декілька варіантів планового розрахунку витрат, потім з них вибирають найбільш прийнятний оптимальний варіант
Економіко-математичне моделювання	Можливість вираження кількісних взаємозв'язків між фінансовими показниками і їх визначальними чинниками. Цей зв'язок виражається через економіко-математичну модель.
Бюджетування	Розробка взаємозв'язаних планів виробничо-фінансової діяльності організації, її підрозділів виходячи з поточних і стратегічних цілей функціонування. Здійснюється контроль за виконанням цих планів, далі застосовують дії, що коригують, на відхилення від параметрів.

Нестача досвіду у сфері управління витратами приводить організацію до втрати орієнтирів в області планування витрат, втраті контролю за рівнем витрат. Підприємство не готове до нових умов роботи в цій області, що ще більше посилює ситуацію, оскільки механізм планування по зниженню витрат перестає відповідати сучасним вимогам. Тому проблема переорієнтації теорії і накопиченого практичного досвіду на подолання нових завдань в області планування і управління витратами придбаває дуже значну актуальність.

Коли в країні почали здійснювати економічні реформи, економічна література активно простежувала зарубіжний досвід по управлінню витратами, який згодом узагальнювався, зважаючи на специфіку переходу до ринкової економік та з врахуванням українського досвіду.

Вивчаючи накопичений зарубіжний досвід більшості країн, по відношенню до організації процесу управління витратами виникає потреба в проведенні аналізу вдосконалення процесу управління витратами. До першої проблеми відноситься різноманіття різних видів витрат, тому необхідно додатково вивчати їх класифікаційні особливості для подальшого

узагальнення, щоб оптимізувати управлінський облік. Друга проблема полягає в зміні складу самих витрат. Ця проблема в сучасних час є ще актуальною. Складність в зміні складу витрат лежить в відсутності затверджених способів (методів) визначення точного складу витрат, що додає додаткових труднощів при формуванні оперативного обліку. Третя проблема витрат полягає в опосередкованому впливі на формування результату діяльності, а особливо на фінансовий результат. Тому управління витратами вимагає додаткових досліджень і розробок, спрямованих на подолання вище позначених проблем.

Планування витрат займає одно з найважливіших місць в практичній діяльності будь-якої організації. Проте прорахунки, що часто допускаються, сприяють зниженню ефективності системи планування. Розглянемо найбільш значимі проблеми:

1. Проблема раціоналізації витрат. Навіть при найжорстокішій регламентації розмірів витрат в економічних підрозділах не завжди вдається уникнути нераціонального витрачання ресурсів. Для цього потрібна максимальна декомпозиція витрат, а також вдосконалення нормативів і коригування застаріваючих технічних норм. Розробка досконаліших моделей технологічних операцій, а також засобів автоматизації контролю, дає можливість більше оперативно оптимізувати параметри виробництва в автоматичному режимі, точніше визначати стан технологічного устаткування, необхідність в ремонті і тим самим знижувати витрати. Автоматизація планування витрат, а також облік витрат з повноцінною деталізацією дозволить виявити складові витрат у важких для традиційного нормування сферах діяльності: в ремонтних, транспортних і таких, що забезпечують службах. Автоматизація планування витрат дозволяє виявити раніше сумнівні закономірності, і отримати звітні дані в реальному часі, щоб прийняти рішення на майбутній плановий період.

2. Неповнота інформації і недостатність навичок роботи з такою інформацією. При плануванні витрат застосовуються дані минулих періодів,

у зв'язку з цим надійність плану залежатиме від точності фактичних показників минулого. Ця картина не буде повною навіть за наявності добре налагодженої системи бухгалтерського і статистичного обліку, оскільки не усі аспекти економічної системи піддаються оцінці. До таких можна віднести дії конкурентів, економічні цикли, політична обстановка і інші. Ці обставини надають плануванню витрат вірогідний характер. Оскільки підприємство може не мати в розпорядженні усієї необхідної інформації для коректного складання плану витрат, а частенько навіть може не знати про існування яких-небудь базових даних, якість планових рішень за витратами залежатиме від професіоналізму і компетенції плановиків. Отже, для реалізації переваг, створених плануванням витрат, керівництву бажано не лише удосконалювати планування, але і уміти враховувати довгострокові прогнози незважаючи на їх розпливчатість і неповноту.

3. Недолік об'єктивності в плануванні витрат. При плануванні витрат частенько перевагу віддають звичному традиційному варіанту, незважаючи на існування безлічі альтернативних рішень для досягнення мети. Спеціально підібрані і добре документовані альтернативи можуть допомогти знайти раціональне рішення.

4. Питання відповідальності. На підприємствах часто виникає проблема розподілу відповідальності, а також проблема інформаційної взаємодії між планово-економічним відділом і керівниками інших підрозділів. Недоробки в плані організації роблять негативний вплив на міру опрацьованості і виконання планів. Отже ефективне управління витратами неможливе без якісного планування витрат.

5. Проблема стратегії планування витрат. По-перше, постановка цілей у рамках стратегічного планування витрат на багатьох підприємствах занадто формалізована, тому процес планування витрат недостатньо зрозумілий відносно базових ідей і висунених цільових установок. Як правило, спроби розробити оригінальну стратегію за допомогою бюрократичних структур не забезпечують бажаний результат, оскільки цілі мають бути осмислені і мати

чіткий зміст, результати – бути вимірними, а задані параметри – здійсними. По-друге, немає зв'язку між оперативним і стратегічним плануванням витрат. Це пояснюється недостатнім доведенням стратегічних цілей до сфери оперативної діяльності. Внаслідок чого ці цілі виявляються не охоплені оперативним плануванням витрат, що утрудняє їх реалізацію. По-третє, у рамках оперативного планування витрат постановка цілей на багатьох підприємствах відсутня.

6. Недовіра керівництва підприємства до планування, як до виду управління витратами. Поширено думка, що у бізнесі важливе уміння «крутитися», розбиратися в поточній обстановці, звідси виникає недолік уваги до майбутнього. Така ситуація на деяких підприємствах вирішується створенням децентралізованої системи планування, що дозволяє звільнити плановиків від виконання оперативних функцій і направити більше уваги на проблеми планування.

7. Проблема вибору методу планування витрат. При побудові стратегії, головне завдання підприємства – це визначення завдань і вибір напрямів розвитку, які згодом перетворюються в поточні плани підприємства. Потім складають і затверджують програми довгострокового розвитку, в яких уточнюються початкові плани, вказуються конкретні терміни їх виконання, оцінюються витрати, і визначаються джерела фінансування. Рішення вищеписаних проблем планування витрат вимагає від підприємства систематизації і конкретизації основних методів управління витратами.

Рішення вищеписаних проблем планування витрат вимагає від підприємства систематизації і конкретизації основних методів управління витратами. Таким чином, ефективне управління витратами неможливе без якісного планування витрат.

В результаті дозволу безлічі проблем і істотних недоліків планування витрат на підприємстві, у свою чергу дозволить економіці досягти стабілізації розвитку.

1.3 Методика аналізу собівартості продукції в системі управління витратами на виробництво

В сучасних умовах господарювання важливим стає виробництво тієї продукції та надання тих послуг, які повністю задовольнятимуть потреби споживачів та будуть конкурентоспроможними на ринку.

Проведення господарської діяльності потребує значних витрат ресурсів, так як саме витрати діяльності впливають на показник ефективності роботи діяльності підприємства й стану конкурентоспроможності. Відповідно задача підприємства проводити своєчасний моніторинг та діагностику витрат підприємства та здійснювати пошук нових методів, що призведуть до ефективної економічності витрат. Сучасна економічна ситуація, зумовлює зростання конкуренції та загострює проблеми виживання підприємства, які зосереджені на зниженні собівартості продукції, проводять дослідження в сфері постійного технічного прогресу, автоматизації виробничих процесів, удосконалення технології, впровадження нової техніки. Важливим також є ефективний фінансовий менеджмент, адже показники витрат виробництва тісно пов'язані з такими категоріями, як прибуток, показниками рентабельності та економії матеріальних, трудових і фінансових ресурсів на підприємстві. Аналізуючи показник діяльності підприємства економічна література розрізняє – фактори, чинники і резерви їхньої зміни. Фактори – рушійна сила будь-якого процесу, яка визначає характер явища і результат. Чинники – техніко-економічні умови, під впливом яких змінюються показники діяльності підприємства, зокрема, абсолютна величина чи рівень витрат на виробництво одиниці продукції. Зазначені показники діяльності підприємства дозволяють оцінити стан роботи підприємства та враховувати: вдосконалення технічного оснащення та устаткування, оцінка використовуваних технологій виробництва, збільшення продуктивності праці, зменшення безповоротних відходів,

зменшення браку, що в свою чергу призводить до зменшення витрат та зменшення показника собівартості, яке формує основну ціну продукції й впливає на конкурентоспроможність. Важливо також на підприємстві в процесі виробництва виявляти та враховувати резерви зниження витрат, а особливо їх заходи що є основними вимірюваними величинами економії ресурсів та впливають на зниження витрат на виробництво. З метою зменшення показника собівартості, необхідно аналізувати використовувані чинники, резерви, методи з ціллю пошуку ефективних заходів зниження витрат та формування конкурентоспроможної цінової політики на продукт. Матеріально-галузевий рівень виробництва формується на основі даних чинників, як підвищення економічно-ефективного використання технічного виробничого оснащення та устаткування, вдосконалення виробничого процесу та продуктивності праці, зміна об'ємів виробу та асортиментності продукції і т.п. Враховуючи специфіку та певні умови виробництва підприємство може змінювати і доповнювати список показників, щоб він охоплював всю сукупність передумов для зниження собівартості продукції. Розрахунок собівартості за техніко-економічними чинниками здійснюється в такі й послідовності:

- а) розраховується вартість фактичних об'ємів вироблених виробів за плановий період;
- б) розрахунок відношення витрат які відносяться на одну гривню виробленого виробу;
- в) розрахунок собівартості за базовий період за умов базового процесу виробництва виробу;
- г) розрахунок планових змін показника собівартості виробу з врахуванням розроблених техніко-економічних показників на плановий рік;
- д) розрахунок фактичного показника собівартості виробленого виробу за ціновою політикою базового періоду, але з використання чинників планового періоду;
- е) розрахунок планових змін витрат на одну гривню виробленого

виробу та відношення до показника витрат базового періоду.

Спираючись на розглянуті чинники можна запропонувати такі резерви зниження витрат:

- економічно обґрунтоване зниження трудових затрат;
- заохочення працівників з ціллю перевиконання планових норм об'ємів виробу;
- економічне використання сировини та матеріалів, ефективне використання поворотних відходів;
- налагодження безперебійного надходження використовуваної сировини та матеріалів, з ціллю безперебійного, рентабельного використання устаткування та оснащення;
- зменшення операційних витрат на утримання основних фондів, а також ефективне зменшення витрат на реалізацію продукту, транспортування та зберігання продукції, а також інших витрат адміністративного характеру, загальнопромислових витрат.

У господарській практиці підприємств застосовуються такі показники собівартості: повна собівартість товарної (реалізованої) продукції і витрат на 1 гривню товарної (реалізованої) продукції, собівартість одиниці виробів. Виходячи з перерахованих показників, практикою сформовані такі основні напрямки та етапи аналізу собівартості продукції:

- I етап – загальний аналіз собівартості продукції;
- II етап – аналіз виконання кошторису витрат на виробництво продукції;
- III етап – аналіз витрат на 1 грн. товарної продукції;
- IV етап – аналіз собівартості продукції за калькуляційними статтями витрат;
- V етап – аналіз нормативної бази формування витрат на виробництві;
- VI етап – аналіз собівартості продукції на рівні структурних підрозділів;
- VII етап – загальний аналіз кінцевих результатів зміни собівартості

продукції.

Інформаційна база здійснення аналітичних розрахунків містить: кошторис витрат на виробництво продукції; норми і нормативи споживання матеріальних, трудових та інших ресурсів; первинні документи про випуск та використання матеріалів, облік виробітку і заробітної плати, зміни норм та відхилень від них тощо; дані оперативного, бухгалтерського і статистичного обліку; матеріали обстежень, перевірок, нарад, конструкторської і технологічної документації.

Розглянемо сутність етапів аналізу витрат виробництва:

I етап – узагальнюючий аналіз витрат. Включає проведення аналізу змін показників витрат за минулі аналітичні періоди. Розрахунок абсолютного відхилення показників собівартості.

Загальна сума витрат $\sum B$ (формула 1.1) може змінюватися за рахунок обсягів виробництва продукції в цілому по підприємству V_B , рівня змінних витрат на одиницю продукції $P_{з.в}$ і суми постійних витрат на весь випуск продукції $ПВ$, тобто:

$$\sum B = V_B \times P_{з.в} + ПВ \quad (1.1)$$

II етап – аналіз повної собівартості (робіт, послуг) здійснюється за статтями витрат кошторису, найбільш важливими з яких є: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, витрати щодо управління та обслуговування виробництва, втрати від браку, комерційні витрати. Загальна схема цього етапу аналізу зображена на рисунку 1.1.

Комерційні витрати та втрати від браку аналізують з метою пошуку непродуктивних витрат та неправда них витрат.

III етап – аналіз узагальнюючих показників витрат виробничого характеру відносно до однієї гривні виробу та реалізованої продукції. Доцільно використовувати в різних галузях діяльності підприємства та

відображає безпосередній взаємозв'язок між показниками собівартості й прибутку.

Рисунок 1.1 – Схема аналізу повної собівартості продукції (робіт, послуг)

Пропонуємо сформулювати формулу для розрахунку рівня витрат які відносяться на одну гривню виробу (формула 1.2), де необхідно помножити суму собівартості виробу за одиниці продукту на кількість виробу за кожним видом, до відношення об'єму виробу, який розраховується множенням кількості продукту на її ціну:

(1.2)

де q_i – кількість виробів у натуральних одиницях виміру i -го виду товару, одиниць;

c_i – собівартість одного виробу, грн.;

p_i – ціна продукції, грн.;

n – кількість видів товару в номенклатурі, одиниць.

Загальна схема аналізу цього етапу згруповано на підставі [60, С. 28] відображена на рисунку 1.2:

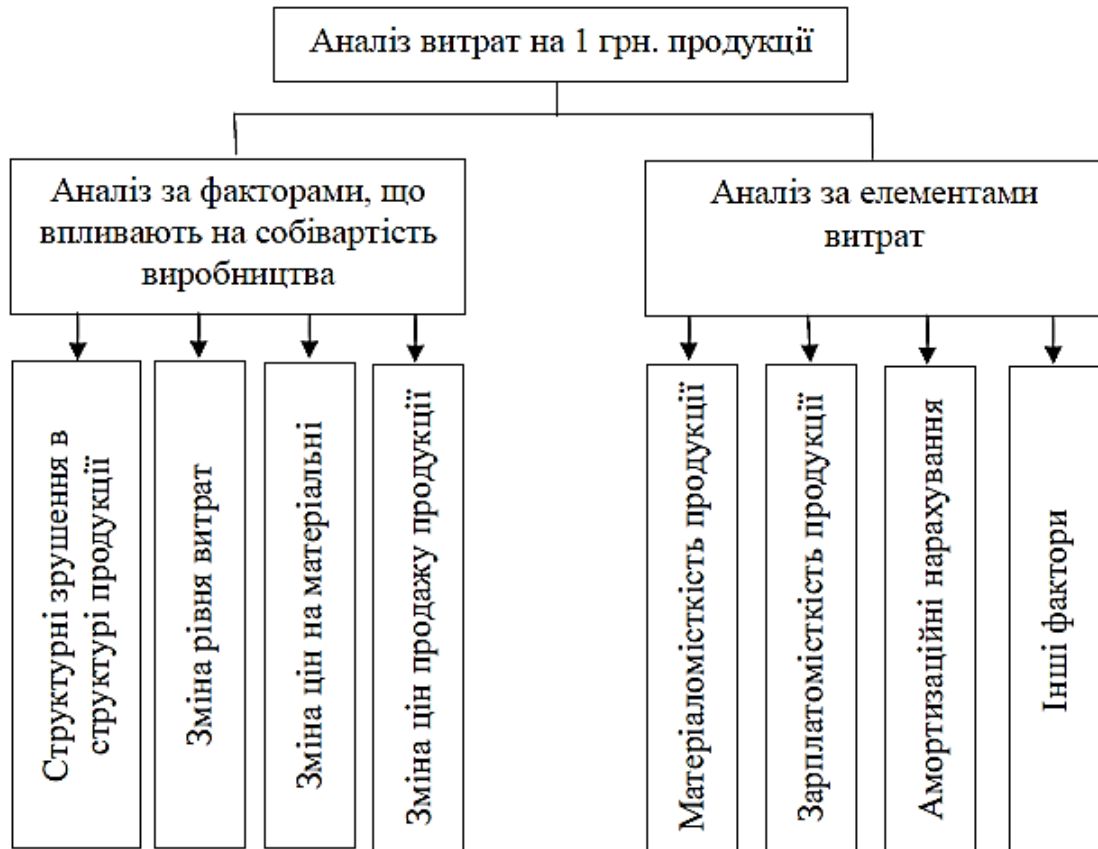

Рисунок 1.2 – Аналіз витрат на одну гривню товарної продукції

При проведенні на підприємстві аналізу витрат по відношенню до однієї гривні виробу здійснюють у динаміці: обчислюють абсолютне та відносне відхилення даного показника та оцінюють вплив окремих факторів: структурних зрушень у складі продукції, зміни цін на сировини та матеріали, зміна цінової політики.

IV етап – проведення аналізу собівартості з деталізацією до статей за специфікаціями. Особливість даного етапу є проведення детального дослідження та розрахунок відхилень витрат з використанням постатейної

аналітики витрат, та відповідно з врахуванням відхилень калькуляційних стандартів, пошук причин зміни.

V етап – загальний аналіз собівартості в розрізі структурних одиниць підприємства. На формування показників даного етапу впливають об'єми та технології виробничого процесу в розрізі структури підприємства. Властиве проведення оцінки загальної суми собівартості до відношення на одну гривню виробу. Так як даний етап є заключним, відповідно підбиваються загальні підсумки впливу всіх факторів на зменшення показника собівартості, та розраховуються остаточні показники фінансового результату з врахуванням зміни собівартості.

Доцільно зазначити, що дослідження витрат потрібно проводити з використанням взаємопов'язаних операцій, які є логічними, послідовними та розрахунковими. Обліковий оперативний облік дозволяє проводити згруповану систематизацію даних, а також проводити детальну аналітику калькуляції собівартості виробу.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ СОБІВАРТОСТІ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ АТ «МОТОР СІЧ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Джерела досліджуваного підприємства починаються з 1907 року. Підприємство АТ «Мотор Січ» займається виробництвом надійних авіаційних двигунів й газотурбінних установ, які використовуються в різних країнах світу на літаках та вертольотах різного призначення. Вироби підприємства є досить конкурентними на світовому ринку. В процесі виробництва використовуються сучасні новітні ефективні технології, використовується унікальна виробнича та ресурсна база. А також основним ефективним чинником успішного розвитку підприємства є висококваліфікований персонал, та існуюча управлінська стратегія. Крім виготовлення продукції, підприємство надає послуги ремонту та обслуговування вироблених виробів, а також до спектру послуг відносяться лікувально-діагностичні послуги, готельні послуги, санаторно-курортні й транспортні послуги.

Сфера діяльності:

- технічний супровід авіаційних двигунів;
- подовження ресурсу авіаційних двигунів;
- ремонт авіаційних двигунів;
- технічний супровід та ремонт установок;
- надання гарантійних та післягарантійних послуг ремонту виробу.

Перелік продукції, що випускається, наведено у таблиці 2.1, що згрупована підставі [<http://www.motorsich.com/>].

Відповідно до даних отриманих від АТ «Мотор Січ» товариство складається з даних головних структурних одиниць та філіалів:

- авіакомпанія «Мотор Січ»;
- управління будівництва і соціального розвитку;
- комбінат харчування;
- оздоровчий комплекс «Маяк»;
- «Калібрувальний центр»;
- спортивний комплекс;
- фірмовий салон;
- медико-санітарна частина

Таблиця 2.1 – Продукція АТ «Мотор Січ»

Вид продукції	Перелік
Авіадвигуни для літаків	<u>Турбореактивні двоконтурні:</u> АИ-22, АИ-222-25, АИ-222К-25(Ф), АИ-25 серії 2Е, АИ-25ТЛ/ТЛК/ТЛШ, Д-18Т серії 1/3/3М, Д-36 серії 1/2А/3А/4А, Д-436 Т1/ТП/ТП-М, Д-436-148, МС-400 <u>Гвинтовентиляторні</u> Д-27 <u>Турбогвинтові:</u> АИ-20, АИ-24, МС-14, ТВЗ-117ВМА-СБМ1
Авіадвигуни для вертольотів	<u>Турбовальні:</u> АИ-450М, ВК-2500, Д-136 сериї 1, Д-136-2, МС-500В, ТВЗ-117ВМ, ТВЗ-117ВМА, ТВЗ-117ВМА-СБМ1В
Допоміжні силові установки	<u>Газотурбінні двигуни:</u> АИ-8, АИ-9, АИ-9В, АИ9-3Б, АИ-450-МС
Наземні газотурбінні двигуни	Д-336-1/2/2Т потужністю 6,3 МВт АИ-336-1/2 потужністю 8 МВт АИ-336-1/-2-10 потужністю 10 МВт
Газотурбінні електростанції	«Мотор Січ ЭГ-1000» ПАЭС-2500, ЭГ-2500Т «Мотор Січ ЭГ-6000, ЭГ-8000»
Товари народного вживання	- Човнові підвісні мотори «Мотор Січ-40». - Механічні м'ясорубки і насадки до них, зокрема, соковижималки. - Молочні сепаратори.

На чолі акціонерного товариства є Рада директорів. Голові Ради директорів підпорядковуються заступники: директор по будівництву і соціальному розвитку, технічний директор, директор за якістю, фінансовий директор, директор з управління персоналом, директор з корпоративних прав і інвестиційних проектів. На рисунку 2.1 наведена організаційна структура підприємства.

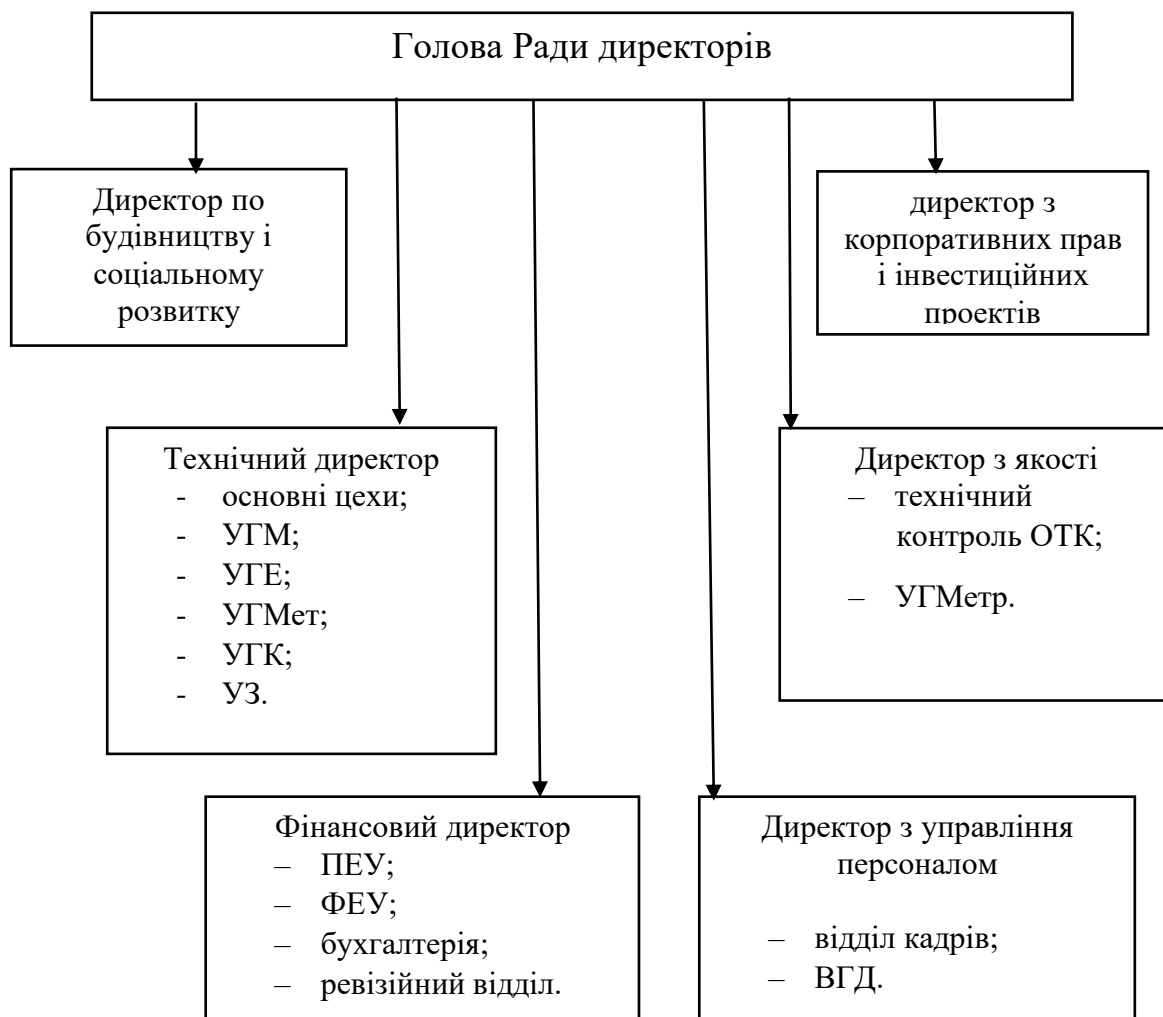

Рисунок 2.1 – Організаційна структура АТ «Мотор Січ»

Згідно з організаційною структурою підприємства відділ будівництва і соціального розвитку займається капітальним ремонтом та підтриманням їх у робочому стані оснащення, будівель і споруд, що знаходяться на балансі підприємства. Технічний відділ поєднує у своїй структурі як виробничі та допоміжні цехи, так і:

– управління головного механіка (УГМ), що займається налагодженням виробничого устаткування, та допоміжних обладнань;

– управління головного енергетика (УГЕ), що забезпечує функціонування розташованої на території підприємства котельні, яка постачає тепло та гарячу воду не тільки на територію підприємства, але й на прилеглі житлові будинки. Крім того відділ займається питаннями електроживлення;

- управління головного металурга (УГМет), що займається організацією виготовлення сплавів та налагодженням підбору металів, що застосовуються у виготовленні літакобудівних частин;

- управління головного конструктора (УГК), що займається підготовкою та створенням креслярських схем, документів, проектування виробів тощо;

- управління закупівель (УЗ), що за заявками всього заводу забезпечує постачання матеріалів і купівельних напівфабрикатів, агрегатів та ін на всі потреби підприємства.

Структура фінансового управління підприємства складається з наступних відділів:

- планового-економічного підрозділу (ПЕУ), що складає план виробництва продукції відповідно до замовлень, що поступають, робить підрахунок планових витрат на виробництво (шляхом множення нормативу витрат на фактичний відпуск продукції);

- фінансово-економічного підрозділу (ФЕУ), що відстежує фінансові потоки підприємства;

- бухгалтерії, що займається обліком господарських операцій на підприємстві;

- контрольно-ревізійного відділу, що займається питаннями внутрішнього контролю на підприємстві, стежить за законністю здійснення всіх операцій.

Підрозділ управління персоналом, займається питаннями, пов'язаними з потребою підприємства в робочій силі, оплатою праці, підвищення кваліфікації працівників, розмірами заробітної плати, соціальними заходами заохочення працівників. До складу підрозділу входить відділ господарської діяльності, що відповідає за належне забезпечення умовами праці всіх робітників підприємства.

Відділ якості продукції включає: відділ технічного контролю (ОТК), що займається перевіркою кожної виробленої деталі на відповідність до

технічних умов, а також відділу управління головного метролога (УГМетр), що здійснюють контроль вимірювальної техніки, а також нагляд за якістю продукції.

Відділ з корпоративних прав і інвестиційних проектів займається правами осіб, якої визначається у статутному капіталі (майні) господарського товариства внесеними частками, отриманням акціонерами певної частки прибутку (дивідендів) підприємства, а також питаннями з вкладання коштів у різні проекти.

АТ «Мотор Січ» веде бухгалтерський облік господарської діяльності та фінансових результатів згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. №996-XIV, Національних стандартів бухгалтерського обліку та інших нормативних документів.

Облікова політика підприємства розкриває основи, стандарти, правила і процедури обліку, які застосовуються усіма структурними одиницями АТ «Мотор Січ», а також філіалами підприємствами при веденні обліку і складанні фінансової звітності. Вона встановлює принципи визнання і оцінки об'єктів обліку, визначення і деталізації окремих статей фінансової звітності підприємства і консолідованої фінансової звітності групи філіалів, підприємств (далі Групи). У даній Обліковій політиці термін «Підприємство» застосовується для позначення АТ «Мотор Січ», а також філіалів підприємств, що входять в групу.

Керівництво товариства визначає і приймає політику таким чином, щоб у фінансовій звітності була представлена інформація, яка:

- доречна для потреб користувачів при ухваленні рішень;
- достовірно надає результати і фінансове положення Групи (або підприємства);
- відбиває економічний зміст подій і операцій, а не тільки їх юридичну форму.

Ведення бухгалтерського обліку покладається на Головну бухгалтерію

і підлеглі їй підрозділу, під керівництвом Головного бухгалтера. Бухгалтерський облік на підприємстві АТ «Мотор Січ» ведеться відповідно до МСФЗ і іншими нормативними актами, що регламентують ведення бухгалтерського обліку.

Ведення бухгалтерського обліку ведеться з використанням єдиного робочого плану рахунків, що затверджується Головним бухгалтером відповідно до Наказу Міністерства фінансів України від 30.11.1999г. № 291.

За стандартами МСФЗ фінансова звітність включає відображає інформацію про результати діяльності за даними регламентованого обліку способом трансформації статей відповідно до затверджених законодавством МСФЗ, та також відображає показники капіталу, активів та зобов'язань.

При складанні податкової звітності товариства використовують оперативні дані бухгалтерського обліку відповідно до ПКУ.

Відповідно до облікової політики підприємства до собівартості запасів відносяться витрати на придбання, на переробку та подібні витрати, які виникли в процесі доставки запасів та до стану їх використання.

До собівартості закупівлі запасів відносяться наступні витрати:

- вартість придбання за вирахування непрямих податків;
- вартість непрямих податків, що не повертаються підприємству та виникають в процесі закупівлі запасів;
- транспортно-заготівельні витрати, до яких включають витрати на доставку, вантажні роботи, витрати зберігання, оформлення вантажу, суми митних зборів та мита при імпорتنих операціях;
- інші витрати, які виникають в процесі закупівлі запасів та доведення їх до стану використання в запланованих цілях.

При формуванні собівартості придбаних запасів суми торгових та інших знижок вираховуються.

До собівартості запасів, вироблених підприємством відносяться витрати, які пов'язані відповідно з виробленими одиницями запасів [36, С. 39-48], а саме:

- прямі матеріальні витрати, що включають витрати на сировини та матеріали, покупні напівфабрикати;
- прямі витрати на оплату праці (оплата праці та інші платежі працівникам, зайнятим на виробництві продукції; зарплата працівників, безпосередньо пов'язаних з контролем, налагодженням, складанням, випробуванням, комплектацією і упаковкою виробів формується на окремих замовленнях з подальшим розподілом на вироби пропорційно зарплаті основних робочих);
- інші прямі витрати (прямі витрати, які також використовуються в процесі виробництва - збитки від браку, спецоснащення, упаковка, єдиний соціальний внесок, спецвитрати та інші витрати (для основної продукції));
- загальновиробничі витрати (непрямі витрати на виробництво, такі як допоміжні матеріали, зарплата обслуговуючих працівників і фахівців підрозділів загальновиробничого призначення, обслуговування загальновиробничих приміщень і обладнання, амортизація необоротних активів загальновиробничого призначення) в сумі, розподіленої на витрати виробництва.

Витрати загальновиробничого характеру на підприємстві розподіляються на виробничі витрати з деталізацією по конкретному виду продукції [11, С. 120], відповідно до встановлених нормативним і фактичним відсоткам, з врахуванням при розрахунку бази розподілу, яка включає фонд оплати праці працівників, що приймають участь в процесі виробництва. У виробництві вертольотів базою розподілу є фактичні матеріальні витрати звітного періоду.

На підприємстві в процесі ведення обліку запасів до їх вартості відносяться й інші витрати, які виникають до введення даних запасів до стану використання в запланованих цілях (витрати на розробку, доопрацювання продукту під конкретного замовника і т.п.).

В основному виробництві застосовується позамовний метод з використанням нормативного методу обліку витрат процесу виробництва і

калькулювання фактичної виробничої собівартості продукції; в цехах допоміжного виробництва – позамовний метод калькулювання.

У допоміжному виробництві списання витрат при виробленні одиниці калькулювання наданих послуг проводиться за плановою (нормативною) вартістю, яка встановлюється на рівні фактичного значення попереднього місяця. Розподіл витрат на виробництво продукції (послуг) допоміжного виробництва між споживачами здійснюється методом взаємних послуг.

На підприємстві витрати, що не входять до суми витрат запасів відносяться на витрати поточного періоду, а саме:

- витрати на зберігання запасів, що не включаються до технологічного процесу виробництва;
- витрати адміністративного характеру та збутові витрати;
- фінансові витрати по кредитах оформлених в процесі придбання запасів.

Запаси готової продукції товарів народного споживання на складі враховуються за обліковою вартістю, яка, встановлюється на рівні собівартості попереднього року (з можливим переглядом протягом року).

Виділяються два методи оцінки матеріально виробничих запасів процесі вибуття:

- метод середньозваженої оцінки вартості – вартість одиниці запасів розраховується за середньозваженою між вартістю залишків запасів початкового періоду і придбаних запасів або вироблених запасів поточного періоду;
- метод ідентифікованої оцінки вартості – при вибутті запасів використовується вартість кожної одиниці запасу за реальною вартістю.

Відповідно до затвердженою облікової політики на підприємстві АТ «Мотор січ» метод ідентифікованої оцінки вартості запасів використовується також при вибутті агрегатів, вузлів й деталей, що мають паспортні дані.

Основні види продукції АТ «Мотор Січ» широко використовується в українській літакобудівній промисловості, наприклад у літаках АН, що є в

наявності українських авіакомпаній, та які здійснюють перельоти як по території України, так і за кордон. Крім того техніка, що випускається, широко застосовується Міністерством оборони України для забезпечення її військової авіації. До 2014-го року основним ринком збуту продукції являвся Російський ринок, але в наслідок військових подій законодавством встановлені обмеження співпраці з Росією, що призвело Акціонерне товариство до втрати дві третини прибутку, який раніше складав щонайменше 1 мільярд доларів річного прибутку. Завод АТ «Мотор Січ» із 29 тисячами співробітників до військових обмежень постачало авіаційні двигуни та надавали послуги з їх покращення понад 100 країнам світу, що призвело до створення українського вертольоту в основі якого лежала модель радянського Ми-8 й успішні показники підприємства дозволили вкласти понад мільярд доларів у створення нових виробництв – редукторів та лопатей. Наразі підприємство виконує існуючі контракти та розробляє нові з Китаєм та деякими країнами Африки, виконує державні оборонні замовлення.

Спираючись на баланс і форму 2 підприємства за 2018 та 2019 роки проведено аналіз складу та структури витрат у таблиці 2.2.

Як видно з таблиці 2.2 загальна сума операційних витрат за 2019 р зменшилась у порівнянні з 2018 роком на 4 727 257 тис. грн. Це відбулось за рахунок зменшення матеріальних витрат та інших операційних витрат на 613 193 тис. грн. та 4 483 820 тис. грн. відповідно. Найбільшу питому вагу у формуванні витрат на виробництво у 2018 р мали інші операційні витрати 52,18%, а в 2019 р ця частка скоротилася до 35,39%, проте зросли в 2019р матеріальні витрати на 6,44%.

Найменшу частку в формуванні операційних витрат в обох періодах займають відрахування на соціальне страхування та амортизація, проте на 2019 рік відмічено зростання цих показників на 1,4% та 2,32% відповідно.

Таблиця 2.2 – Аналіз складу та структури операційних витрат АТ «Мотор Січ»

Елементи витрат	2018 рік		2019 рік		Відхилення (+,-)	
	Сума, тис грн	Питома вага, %	Сума, тис грн	Питома вага, %	Сума, тис грн	Питома вага, %
Матеріальні витрати	4 908 505	29,34	4 295 312	35,78	-613 193	6,44
Виплати на оплату праці	2 029 478	12,13	2 251 310	18,76	221 832	6,63
Відрахування на соціальне страхування	429 200	2,57	477 093	3,97	47893	1,4
Амортизація	632 568	3,78	732 599	6,1	100 031	2,32
Інші операційні витрати	8 731 202	52,18	4 247 382	35,39	-4 483820	-16,79
Разом	16 730 953	100	12 003 696	100	-4 727 257	-

Також варто відзначити, що виплати на оплату праці, у порівнянні з минулим періодом, збільшились на 221 832 тис. грн.

Таблиця 2.3 – Річний аналіз прямих витрат підприємства АТ «Мотор Січ»

Статті витрат	2018 рік		2019 рік		Відхилення (+,-)	
	Сума, тис грн	Питома вага, %	Сума, тис грн	Питома вага, %	Сума, тис грн	Питома вага, %
Матеріали	2 547 755	34,58	2 000 617	28,48	-547 138	-7
Послуги сторонніх організацій	1 002 105	13,6	685 342	9,76	-316 763	-3,84
Купівельні напівфабрикати	346 780	4,7	591 257	8,42	244 477	3,72
Комплектуючі вироби	1 011 865	13,73	1 018 096	14,50	6 201	0,77
Основна ЗП	1 211 686	16,45	1 350 786	19,23	139 100	2,78
Додаткова ЗП	817 792	11,1	900 524	12,82	82 732	1,72
Відрахування на соціальне страхування	429 200	5,84	477 093	6,79	47893	0,95
Всього прямих витрат	7 367 183	100	7 023 715	100	-343 468	-

У цілому по підприємству можна сказати, що вдалось досягти зменшення витрат на виробництво продукції, проте для більш конкретних

висновків необхідно дослідити зміст і склад кожного елементу витрат.

Як видно із таблиці 2.3 сума фактичних прямих витрат підприємства зменшилась у порівнянні з 2018 роком на 343 468 тис. грн., що відбулось за рахунок суттєвого зменшення на 547 138 тис.грн. матеріалів та на 316 763 тис.грн. послуг сторонніх фірм та організацій. Найбільшу питому вагу в обох роках займає матеріальні витрати та заробітна плата 34,58% і 28,48%, та 16,45% і 19,23% відповідно. Витрати з заробітної плати та купівельних напівфабрикатів на 2,78 % і 3,72% зросли, що може також свідчить про можливе намагання справитися підприємству власними силами без задіяння сторонніх організацій.

Таблиця 3.3 – Аналіз виконання річного бюджету накладних витрат АТ «Мотор Січ»

Статті витрат	2018 рік		2019 рік		Відхилення (+,-)	
	Сума, тис грн	Питома вага, %	Сума, тис грн	Питома вага, %	Сума, тис грн	Питома вага, %
Загальновиробничі витрати	3 823 875	68,47	2 883 389	64,76	-940 486	-3,71
Брак	56 900	1,02	32 700	0,73	-24 200	-0,29
Адміністративні витрати	1 092 519	19,56	1 048 505	23,55	-44 014	-3,99
Витрати на збут	611 238	10,95	487 607	10,95	-123 631	0
Всього накладних витрат	5 584 532	100	4 452 201	100	-1 132 331	-

Аналізуючи дані таблиці 2.4 можна зазначити, що відбулось зниження накладних витрат у порівнянні з попереднім роком на 1 132 331 тис.грн. На це вплинуло зниження витрат за всіма, без винятку, статтями. Найбільшу питому вагу серед статей накладних витрат в обох роках складає загальновиробничі витрати 68,47% та 64,76%. З позитивних факторів слід зазначити зменшення браку у виробництві, проте це може бути пов'язано зі зменшенням випускаємої продукції, про що може свідчити зниження собівартості реалізованої продукції на 231 438 тис. грн., що відображено у формі 2. В цілому по підприємству відзначається негативна тенденція на яку впливає політична ситуація в країні.

2.2 Порядок формування собівартості готової продукції

Відповідно до затверджених правил (стандартів) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» готова продукція в бухгалтерського обліку розраховується за первиною вартістю. Так як фактична вартість продукту розраховується після складу всіх витрат відповідно до калькуляції, в наслідок чого виникає необхідність в визначенні первісної вартості виробу (послуг) відповідно до характеристик виробу. Формування первісної вартості обліковується відповідно до П(С)БО 16 «Витрати». Порядок формування первісної вартості готової продукції згруповано на підставі [60, С. 33] та наведено на рисунку 2.2.

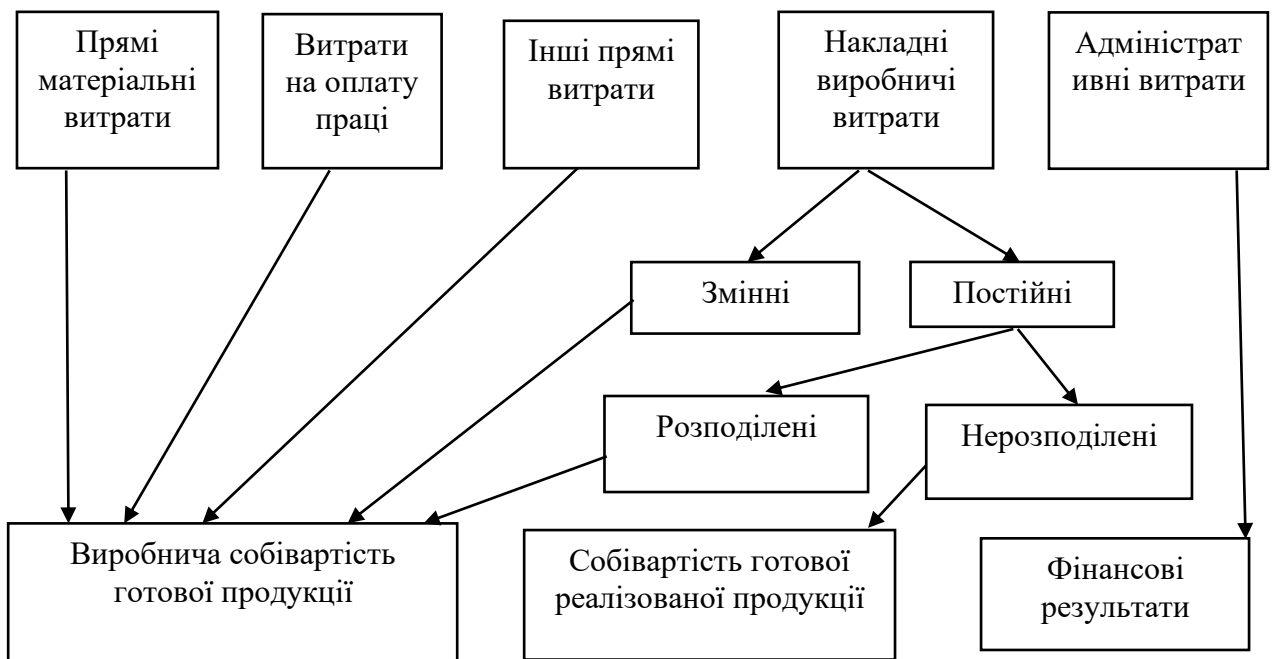

Рисунок 2.2 – Порядок формування первісної вартості готової продукції

На оцінку вартості готового продукту в процесі вибуття впливає обраний метод відповідно до облікової політики відповідно до П(С)БО 9

«Запаси», частина витрат що впливають на формування оцінки запасів зазначені на рисунку 2.3.

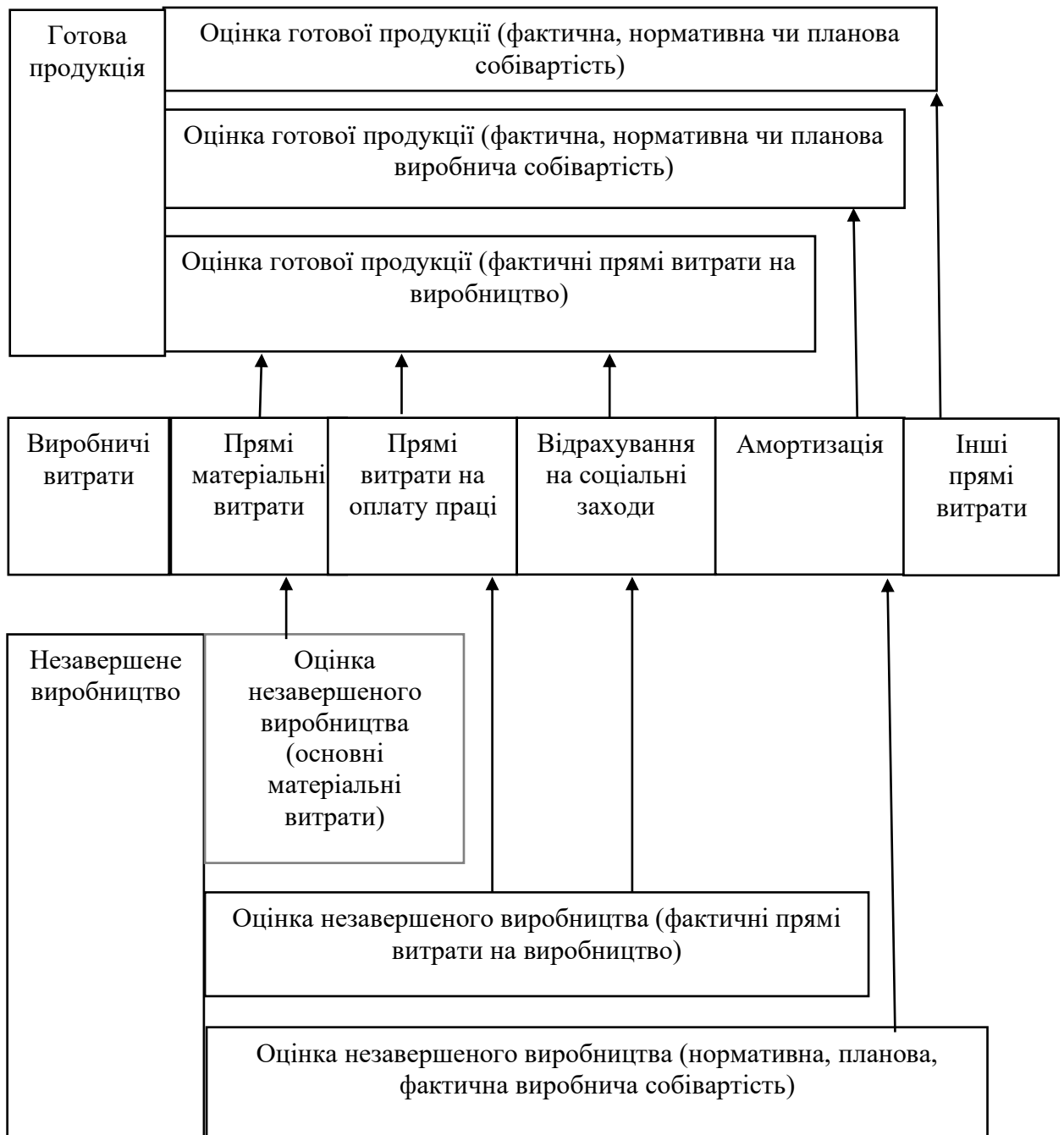

Рисунок 2.3 – Оцінка готової продукції та незавершеного виробництва в бухгалтерському обліку

В процесі формування бухгалтерських проведень при реалізації продукту використовуються дві оцінки:

– первісна вартість – яка формується відповідно до обраних методів МПЗ в обліковій політиці (ДТ 901 «Собівартість реалізованої готової продукції»);

– ціна продажу (КТ 701 «Дохід від реалізації готової продукції»).

Згідно до затвердженого законодавством Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування №291 рахунок 90 «Собівартість реалізації» включає субрахунки:

– 901 «Собівартість реалізованої готової продукції», який відображає вартість виробничої собівартості реалізованої готової продукції;

– 902 «Собівартість реалізованих товарів», який відображає вартість реалізованих товарів відповідно до П(С)БО № 9 «Запаси»;

– 903 «Собівартість реалізованих робіт, послуг», який відображає вартість собівартості реалізованих за звітний період робіт і послуг;

– 904 «Страхові виплати», який відображає страхові суми і страхові відшкодування за умовами договору страхування (перестраховання) при настанні страхового випадку.

За допомогою таблиці 2.4 пропонуємо зобразити кореспонденції рахунків обліку собівартості реалізації.

Таблиця 2.4 – Кореспонденція рахунків (субрахунків) з обліку собівартості реалізованих товарів (робіт, послуг)

№ з/п	Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків, субрахунків	
		Дебет	Кредит
1	Відображено собівартість:		
	реалізованих товарів	902	28
	виконаних робіт, послуг	903	23
2	Включено до собівартості виконаних робіт послуг:		
	нерозподілені постійні загальновиробничі витрати	903	901
	Наднормативні виробничі витрати	903	20,66,65,631,685
3	Списано на фінансовий результат операційної діяльності собівартість реалізованих товарів, послуг	791	902,903

2.3 Документування господарських операцій

Документування надходження готової продукції з процесу виробництва на склад фіксується за допомогою – накладних прибуткування, актів, відомостей продукції, забірних карт. Комірник складу використовує картки складського обліку та Книги складського обліку, які є первинними документами та передаються до бухгалтерії.

На підприємстві на основі даних складського обліку а саме карток чи Книг комірника з ціллю перевірки даних регламентованого обліку використовується Книга залишків готової продукції, в якій за бухгалтерським обліком прописуються облікові ціни в грошовому виміру й визначаються залишком в розрізі видів продукції. Більшість підприємств також використовують оборотні відомості для проведення регламентованого обліку майна.

Облік готової продукції ведеться за кількісними, якісними та вартісними характеристика. На невеликих підприємствах у випадках надходження та накопичення готової продукції в цехах (відділах), звідки й формуються операції реалізації й саме тут оформлюються документи вибуття. За вище зазначеним прикладом надходження продукту одразу до цеху при наявності накладних на здачу продукції на склад формується бухгалтерська проводка Дт 26 (Готова продукція) Кт 23 (Прямі виробничі витрати) за обліковими (плановими) цінами, в результаті чого в кінці місяця після розрахунку фактичного вартості продукції корегується (способом віднімання або додавання) фактична собівартість продукції.

Готова продукція, до якої важко використовувати кількісний вимірник (та кількісні характеристики) здача об'єкту з виробництва відбувається образу замовнику, наприклад надання послуг (робіт), виготовлення великогабаритних виробів та відображається в регламентованому обліку за допомогою формування бухгалтерського проведення Дт 90 Кт 23 з

використання документування накладних на здачу готової продукції за договірними цінами. Але в кінці місяця в якому завершено виробництво бухгалтерські проведення за договірними цінами корегуються відповідно до фактичних даних собівартості продукції (робіт, послуг) шляхом коригування проведеннь (способом віднімання або додавання) на різницю між договірної ціною та фактичною собівартості продукції.

У випадку виготовлення унікальної (індивідуальної) продукції відповідний випуск та безпосередня передача виробу замовнику відображається в регламентованому обліку за допомогою проводки Дт 90 Кт 23 за фактичною вартістю з використанням документу Акт виконаних робіт або здача продукції.

Реалізація продукції покупцеві (замовнику) відображається за допомогою таких документів: видаткові накладні, актів виконаних робіт, актів надання послуг з зазначенням обов'язкових реквізитів (назви й реквізитів замовника, назви виробу (послуг), одиниці виміру та кількості, ціни та загальної вартості).

Управлінський облік готової продукції ведеться відповідно основних правил своєчасності та правильності прибуткування на склад готової продукції, своєчасності та швидкому відвантажені продукту замовнику. Керівництво підприємство для правильного та своєчасного відображення операцій реалізації повинен забезпечити організаційно правильну структуру донесення інформації про наявність та рух готової продукції в розрізі місць зберігання, з чого виникає ефективна організація оперативного обліку готової продукції.

В розрізі місць зберігання готова продукція за окремими видами обліковується в встановлених одиницях виміру, що є натуральними та умовно-натуральними. За натуральними одиницями виміру характеризується кількість, вага й об'єми продукції відповідно до їх властивостей. За умовно-натуральними відображаються узагальнені показники обліку однорідної продукції.

Необхідно зазначити, що складський облік готової продукції за всіма використовуваними документами та обліковими регістрами ведеться в кількісному виразі.

Кількісний складський облік з використання аналітики місць зберігання та видів продукції організовано за допомогою:

- способом використання карток обліку – картки обліку в структурі бухгалтерії використовують для формування узагальненої відомості надходження продукту з деталізацією підрозділів-виробників й місцем зберігання;

- способом відсутності карток – в разі відсутності карток обліку формуються щоденні підсумкові оборотні відомості випуску продукції та руху продукції з деталізацією за місцями зберігання. При відсутності карток частіше проводяться інвентаризації готової продукції за місцями зберігання.

При складському обліку за умов використання карток або Книг обов'язково виводяться щоденні залишки товарів після руху товарів (переміщення, надходження, вибуття).

За умов автоматизації складського обліку відсутній картковий паперовий облік готової продукції, який не доречний, але в разі отримання інформації формується управлінських автоматизованих запит. Картки в розрізі найменування та види продукції використовуються в електронному вигляді з деталізацією руху товарів та швидкого отримання підсумкових залишків.

Як зазначалося вище, саме в кінці місяця з врахуванням всіх понесених прямих витрат на процес виробництва та загальновиробничих витрат відповідно до встановлених методів розподілу розраховується фактична собівартість продукції.

При використанні автоматизованого обліку в регламентованому обліку розробляються та використовуються довідники продукції, вантажоодержувачів, а також визначаються методи формування вартості продукції, й існує можливість формування рахунків на відвантаження

продукції українському покупцю й на експорт. В автоматизованому вигляді існує можливість більш детально обліковувати продукцію, так як з використанням довідників виробу існує можливість використовувати дані кодів товарної продукції, види продукції, коди УКТВЕД, обліковувати за різними ставками ПДВ та податковими призначеннями тощо.

Всі автоматизовані дані дозволяють швидко отримувати інформацію для оперативного обліку управління запасами продукції, та дозволяє отримувати достовірну інформацію для складання фінансової та бухгалтерської регламентованої звітності.

Операції надходження та реалізації готової продукції відображається з використання прибуткових й видаткових накладних.

Задача отриманих даних за результатами складського обліку й оперативного обліку готової продукції в своєчасному отриманні потрібної інформації для формування внутрішньої управлінської та бухгалтерської звітності. З цього виникає, необхідність регламентованого обліку забезпечувати ефективний контроль за виконання поставлених задач з об'ємів випуску продукції на всіх етапах процесі виробництва, а також своєчасним формування первинних та фінансових документів при відвантаженні готової продукції замовнику. В залежності від спеціалізації виробництва та виду готової продукції на підприємствах розробляються та затверджуються планові калькуляційні карти собівартості, які в підсумку порівнюються з фактичними отриманими даними.

При формування фактичної собівартості готової продукції (робіт, послуг) на кінець звітного періоду проводиться інвентаризація залишків незавершеного виробництва, які обліковуються за допомогою ДТ рахунку 23 «Прямі виробничі витрати».

Також на кінець звітного періоду рекомендується проводити інвентаризацію готової продукції, яка не відрізняється стандартному процесу проведення інвентаризації запасів. Однак до особливостей проведення інвентаризації готової продукції відноситься проведення інвентаризації не

тільки за складами підприємствами (як при інвентаризації запасів), а й за структурними підрозділами й іншими суб'єктами господарювання та зберіганнями продукції. Відповідно при проведенні інвентаризації готової продукції по кожній позиції вноситься інформація в інвентаризаційну опис за вартість, яка розраховується відповідно до обраних методів оцінки МПЗ:

- цінами продажу;
- плановою собівартістю;
- за оцінкою фактичної собівартості, з врахуванням витрат виробничого характеру;
- цінами обліку.

При фіксації в інвентаризаційній описі фактичних даних отриманих при проведенні інвентаризації існує можливість фіксувати фактичні дані залишків готової продукції за різними якістьми товари (новий, брак, обмежено придатний, не придатний). Якщо в процесі проведення інвентаризації готової продукції відбувається надходження товару на місце зберігання дані фіксуються за допомогою описової накладної «Запаси, які надійшли під час інвентаризації», у випадку вибуття запасів при проведенні інвентаризації фіксується за допомогою «Запаси, які вибули під час інвентаризації».

В бухгалтерському обліку списання недостачі готової продукції відображається за допомогою формування проведення Дт 947 «Недостачі і втрати товарів від псування цінностей» Кт 26. У випадку виникнення недостачі готової продукції із-за встановленої винної особи на суму списання нестачі готової продукції формуються проведення Дт 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків» Кт 26. При невстановленні винної особи використовується забалансовий рахунок 072 «Невідшкодовані нестачі й втрати від псування цінностей».

В бухгалтерському обліку операції оприбуткування надлишків готової продукції, що виявлені при проведенні інвентаризації відображаються за

допомогою проведень Дт 26 Кт 719 «Інші доходи від операційної діяльності».

Пропонуємо навести за допомогою таблиці 2.5 бухгалтерські проведення з руху готової продукції.

Таблиця 2.5 – Бухгалтерське відображення операцій з руху готової продукції

№ оп	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Оприбутковано на склад готову продукцію	26 «Готова продукція»	23 «Виробництво»
2	Відображено в складі готової продукції напівфабрикат власного виробництва, призначені для реалізації на сторону	26 «Готова продукція»	25 «Напівфабрикати»
3	Отримано готову продукцію в результаті здійснення спільної діяльності	26 «Готова продукція»	37 «Розрахунки з різними дебіторами»
4	Відображено суму дооцінки готової продукції	26 «Готова продукція»	423 «Дооцінка активів»
5	Виявлено при інвентаризації лишки готової продукції	26 «Готова продукція»	719 «Інші доходи від операційної діяльності»
6	Оприбутковано матеріали як готову продукцію, призначену для власних потреб	20 «Виробничі запаси»	26 «Готова продукція»
7	Оприбутковано МІНІ 1 як готову продукцію, призначену для власних потреб	22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети»	26 «Готова продукція»
8	Використано готову продукцію для внутрішніх потреб цехів	23 «Виробництво»	26 «Готова продукція»
9	Відображено вартість готової продукції, виданої зі складу підзвітній особі	372 «Розрахунки з підзвітними особами»	26 «Готова продукція»
10	Виявлено при інвентаризації недостачу готової продукції. Винну особу встановлено	375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків»	26 «Готова продукція»
11	Відображено вартість готової продукції, переданої у спільну діяльність	377 «Розрахунки з іншими дебіторами»	26 «Готова продукція»
12	Списано на фінансові результати первісну вартість готової продукції (у випадку, коли підприємства для узагальнення інформації про витрати застосовують тільки рахунки класу 8)	791 «Результат операційної діяльності»	26 «Готова продукція»

2.4 Удосконалення обліку готової продукції

Визначення прямих та непрямих витрат визначається відповідно до особливостей виробничого процесу, використовуваних нормативних методів й рівня інформаційного оснащення. На більшості підприємствах відносять до непрямих витрат при відсутності нормування обліку та диференційного обліку. Тому пропонується залежно від особливостей виробничого процесу на підприємствах в Положенні про облікову політику підприємства чітко визначити витрати, які класифікують як прямі та ті, що є непрямыми, а також здійснити класифікацію норм витрат згідно класифікації, згрупованої на підставі [15, С.349] наведеної на рисунку 2.4.

Рисунок 2.4 – Класифікація норм витрат за ознаками

Це дасть можливість ефективно організувати систему обліку

виробничих витрат та отримати чітку та об'єктивну інформацію про витрати виробництва.

На даний момент на підприємстві при виробництві серійної продукції при віднесенні витрат використовується перелік замовлень відповідно до кожного виробу. Проте при виконання робіт з гарантійного, поточного чи капітального ремонту наприклад авіадвигуну використовується так званий «котловий метод» витрат, де на одному замовленні збираються всі витрати з ремонту всіх двигунів. Оскільки на даний період на підприємстві за рік таких ремонтних двигунів надходить близько тридцяти одиниць, пропонуємо для кожного виробу відкривати окремий заказ, що дозволить:

- аналізувати витрати по кожному з виконаних замовлень, і виявляти рентабельні замовлення;
- скоригувати та визначити діапазон прийнятних цін на послугу з ремонту для заключення в майбутньому вигідних контрактів;
- дає можливість порівняти витрати по одному і тому ж виробу (замовленню), виробленому в різний час;
- проаналізувати статті витрат з метою знаходження резервів їх зниження, в залежності від характеру виконаних робіт, а саме подовження експлуатаційного терміну чи капітальний ремонт.

Як вже зазначали раніше показник собівартості є одним з основних результатом діяльності виробництва підприємства, який впливає на результативні показники діяльності такі як отримання доходу, та фінансового результату у вигляді прибутку, що в свою чергу відображають ефективність роботи виробничої діяльності підприємства зокрема.

Так як показник прибутку в промисловому підприємстві залежить на одну третину від підвищення обсягів виробництва та на дві третини від показника зниження собівартості продукції, відповідно з цього випливає, необхідність пошуку шляхів ефективного зниження витрат які негативно впливають на показник собівартості.

Необхідно зазначити, що велику роль на методи оцінки цін МВЗ, на

методи складання фінансової звітності впливає облікова політика, яка затверджується на підприємстві та повинна бути детально обґрунтованою. Зазначимо, що на складання фінансової звітності впливає затверджена облікова політика. Відповідно до ст. 1 ЗУ «Про бухгалтерський облік» облікова політика впливає на облік та отримання інформації про майновий та фінансовий стан підприємства, дана достовірна інформація використовується при формуванні фінансової звітності та з ціллю своєчасних ефективних прийняті рішень. Необхідно зауважити при проведенні перевірки податковими службами, аудиторськими фірмами й іншими службами контролю в першу чергу звертається увага на затверджену облікову політику на підприємстві.

Оперативний складський облік готової продукції на підприємствах неможливо вести без використання калькуляційних норм формування собівартості готової продукції, яка розраховується відповідно до затверджених правил та стандартів й впливає на формування фактичної собівартості продукції. Проведення аналізу собівартості продукції в розрізі аналітики з деталізацією за статтями, видами виробів не можливе без достовірної калькуляції собівартості продукції, що також й впливає на формування внутрішніх резервів підприємства.

З ціллю проведення більш детального аналізу загальновиробничих витрат пропонуємо до рахунку 91 додати можливість використовувати субрахунки:

- 911 «Загальновиробничі витрати за встановленими нормами»;
- 912 «Загальновиробничі витрати, які перевищують норми».

Автоматизований процес накопичення витрат та отримання своєчасної інформації дозволяє отримувати дані, щодо накопичених загальновиробничих витрат про їх нормований рівень та відхилення від норм з детальною деталізацією. При накопичені витрати, що виникають в межах встановлених норм будуть накопичуватись за Дт рахунку 911, а відхилення від норм в свою чергу накопичуватимуться за Дт рахунку 912. При формуванні фактичної собівартості в кінці місяця накопичена сума за

рахунком 911 буде віднесена на формування собівартості виготовленої продукції, а залишок по рахунку 912 на формування собівартості реалізованої продукції, які будуть сформовані за допомогою таких бухгалтерських проведення:

1. Списання накопичених загальновиробничих витрат на виробництво:

Дт 23 «Виробництво» Кт 911 «Загальновиробничі витрати за встановленими нормами».

2. Списання накопичених загальновиробничих витрат, які перевищують норми на виробництво:

Дт 90 «Собівартість реалізації» Кт 912 «Загальновиробничі витрати, які перевищують норми».

Запропоноване додавання субрахунків надає можливість:

- проведення оперативного аналізу та діагностики відхилень загальновиробничих витрат від встановлених норм;
- проводити контроль загальновиробничих витрат з деталізацією за джерелами виникнення;
- поєднання відхилень витрат з формуванням собівартості реалізованої готової продукції та формування показників фінансового результату;
- виявлення причин відхилень витрат від норм та пошук шляхів зменшення даних відхилень.

Наявність у складі адміністративних витрат різних за своєю природою й економічною сутністю загальногосподарських витрат, спрямованих на обслуговування та управління підприємствам, зумовлює необхідність на підприємстві використання субрахунків для рахунку 92 «Адміністративні витрати». На основі дослідження зміни принципів бізнесу, що сформувалися під впливом розвитку ринку, можна зробити висновок, що діяльність підприємства, пов'язана зі збутом, рекламою та маркетингом, має свої функціональні особливості і є незалежною одна від одної, тому більш інформативною є назва синтетичного рахунку 93 «Витрати на збут, рекламу та маркетинг» та виокремлені у його складі субрахунки. У процесі

дослідження було розроблено систему аналітичного складника з обліку адміністративних витрат та витрат на збут, який деталізовано в таблиці 2.6. Такі дані необхідні для аналізу адміністративних витрат та витрат на збут відповідно до складених розрахунків, кошторисів, під час прогнозування та ін.

Таблиця 2.6 – Аналітичний облік адміністративних витрат та витрат на збут

Назва рахунка	Рекомендовані субрахунки	Призначення субрахунку
92 «Адміністративні витрати»	92.1 «Витрати на оплату праці апарату управління»	облік відповідно до номенклатури посад, нараховану оплату керівника підприємства, його заступників, головного інженера, працівників економічної і бухгалтерської служб, секретарям
	92.2 «Відрахування на соціальні заходи»	облік внесків на соціальні заходи від нарахованої оплати праці працівників апарату управління
	92.3 «Відрядження і переміщення»	облік витрат на відрядження працівників апарату управління, суми підйомних у разі переміщення цих працівників і членів їхніх сімей
92.4 «Інші адміністративні витрати»		облік канцелярських, поштових і телеграфних витрат; вартість бланків планової, облікової та звітної документації; витрати на утримання адміністративних споруд (опалення, освітлення, водопостачання, амортизація і ремонт будівель)
93.1 «Транспортно-заготівельні витрати»		облік витрат на відрядження для заготівлі товарів, на транспортування товарів до місця їх використання, автомобільні перевезення, на вантажно-розвантажувальні роботи
93.2 «Витрати на доведення товарів до придатного для реалізації стану»		облік витрат на зарплату пакувальників і відрахування на соціальні заходи, на пакувальні матеріали, на підвищення якісно-технічних характеристик товарів, інші прямі витрати на підготовку товарів до реалізації

Сучасна практика ведення обліку адміністративних витрат, витрат на збут [21, С. 14-19] та інших операційних витрат недостатньою мірою відповідає потребам управління в умовах розвитку ділового партнерства підприємств, тому пропонуємо виокремити рекомендовані субрахунки з-поміж інших, що сприятиме формуванню нового підходу до організації синтетичного й оперативного обліку невиробничих операційних витрат і, як наслідок, підвищенню інформативності облікових показників для прийняття

ефективних управлінських рішень. Відповідно пропонується для рахунку 93 «Витрати на збут» с ціллю більш детального отримання інформації використовувати субрахунки які дозволять накопичувати витрати за даними виникненнями: витрати на оренду основних фондів; комунальні витрати (опалення, освітлення, водопостачання, які можна як на одному субрахунку накопичувати та й в розрізі за видами виникнення комунальних витрат); послуги організацію безпеки діяльності підприємства; витрати з антибактеріальних заходів підприємства; інші витрати на утримання місць зберігання готової продукції.

Зауважимо, що ефективна організація аналітичного обліку на витрат адміністративного характеру та витрати на збут впливають на формування показників фінансового результату діяльності підприємства, на основі яких проводиться аналіз діяльності. Відповідно на підприємстві повинні бути визначені чинники впливу на формування показників фінансового результату й визначені види операцій, що впливають на результат.

При ефективній організації управлінського обліку рекомендується витрати накопичувати та в подальшому аналізувати за центрами відповідальності, що впливає на дію основних функцій управлінської системи, зокрема діагностики, контролю, в тому числі проведення моніторингу й плануванню. В сучасний час досить є актуальним питання організації накопичення витрат за центрами відповідальності, так як саме дана можливість дозволяє при впровадженні управлінського обліку враховувати особливості кожного підприємства зокрема. Виходячи з актуальності даного питання пропонуємо використовувати групування даних управлінського обліку витрат за центрами відповідальності, яке повинно реалізовуватись в рекомендованій послідовності та дотримуватись заходів, що запропоновані на рисунку 2.5.

Зазначимо, що під центрами відповідальності мається на увазі використання сегментів підприємства за якими закріплена відповідальна

особа яка несе відповідальність за сформовані результати даного сегмента (підрозділу).

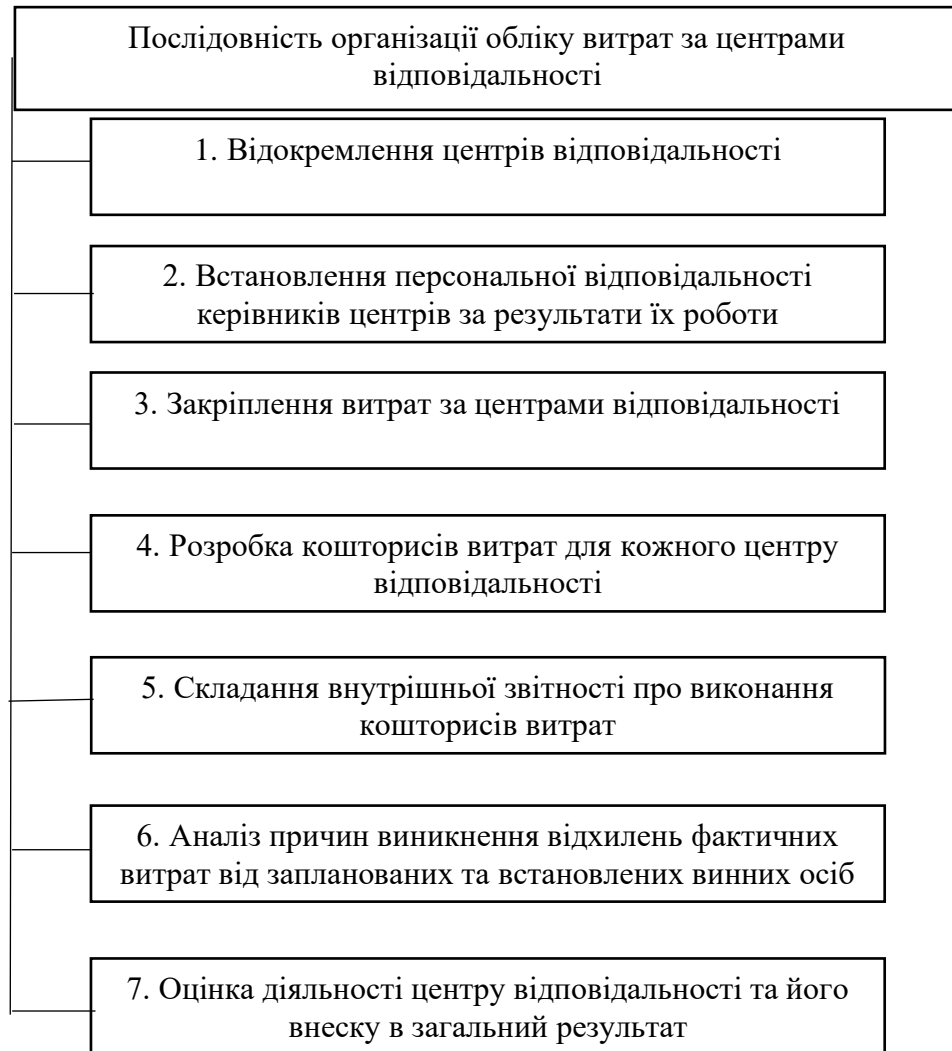

Рисунок 2.5 – Послідовність організації обліку витрат за центрами відповідальності

Пропонуємо в АТ «Мотор Січ» виділити наступні центри відповідальності:

- відділ закупівлі;
- відділ складського господарства;

– відділ виробництва, при чому окремі сегменти для авіадвигунів, вертолітної тематики, наземного обладнання та товарів народного споживання;

– відділ реалізації;

– відділ управлінського персоналу.

Отже, пропонуємо застосовувати систему організації витрат відповідно до використання центрів відповідальності в умовах автоматизації процесу обліку. Що призведе до підвищення контролю за діяльністю підрозділів підприємства, так як включає зміну можливостей доступу до облікової інформації. Так, за допомогою застосування даної системи, керівники підприємства матимуть доступ до інформації, необхідної для управління, тобто узагальненої та відповідним чином згрупованої, що міститься у внутрішній та зовнішній звітності. Вони визначатимуть допуск в мережу користувачів та забезпечуватиме між ними швидкий достовірний обмін інформацією. В обов'язки відповідальних осіб центрів відповідальності входить контроль виконання планових показників, для чого ї повинні володіти доступом до первинних реєстрів накопичення інформації та підсумкових даних. У співробітників відділів в своє чергу відкритий доступ тільки до використання, а точніше формування первинної інформації та зведених документів. Задача співробітників відділу бухгалтерії своєчасно контролювати виникнення витрат, та матимуть доступ до всього документообігу який формує інформацію та затвердженням головним бухгалтером підсумкових даних. Зазначена вище організація обліку дозволить контролювати витрати та пришвидшить своєчасне реагування на виявлені відхилення від планових показників.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

3.1 Аналіз загальної суми собівартості товарної продукції

Показник собівартості продукції центральний показник оцінки діяльності промислових підприємств, так як саме він впливає на формування показників фінансового результату діяльності підприємства, що відображають фінансовий стан підприємства та дозволяють аналізувати темпи розвитку. Проведення оцінки показника собівартості надає можливість своєчасно виявляти зміни показника собівартості й аналізувати виконання плану, з ціллю визначення факторів які дозволять збільшити приріст та виявити резерви зменшення даного показника.

Проведення своєчасного аналізу показника собівартості продукції дає можливість дослідити тенденції відхилень собівартості продукції від планових даних, та зміни рівня його виконання, а також на підставі отриманих даних дослідження виявити можливості та фактори зниження собівартості продукції [50, С. 321-324]. Розрізняють горизонтальний та вертикальний аналіз собівартості продукції. Горизонтальний аналіз полягає в співставленні даних по собівартості продукції підприємства за кілька попередніх періодів (років) у відносному та абсолютному видах для того, щоб зробити лаконічні висновки. Вертикальний аналіз дозволяє зробити висновки про структуру собівартості в нинішньому стані, а також проаналізувати динаміку такої структури. Також існує змішаний тип аналізу собівартості. Його суть полягає у використанні для аналізу даних як за кілька періодів так і структура собівартості за статтями калькуляції. Схема аналізу собівартості, згрупованого на підставі [15, С.370] зображено на рисунку 3.1.

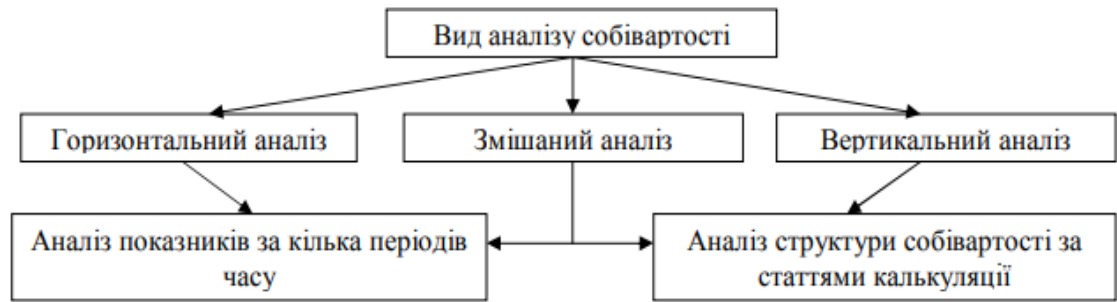

Рисунок 3.1 – Схема аналізу собівартості

Необхідно зазначити, відповідно до правил бухгалтерського обліку загальновиробничі витрати розподіляються на кожен вид продукції відповідно до визначених коефіцієнтів розподілу, де суму загальновиробничих витрат помножують на встановлений коефіцієнт виду номенклатури. Отримана сума приєднується до накопичених прямих матеріальних витрат з врахуванням витрат на оплату праці працівників виробничого процесу, в результаті формується фактична виробнича собівартість виробу, яка включає – прямі й непрямі витрати. Зазначимо, що саме за отриманими даними сформованої собівартості виробу формуються проведення за рахунками регламентованого обліку [11, С. 68].

Аналіз матеріальних витрат полягає в порівнянні фактичного їх обсягу з плановим чи базовим і в обчисленні впливу окремих факторів на виявлені відхилення. Специфіка цих факторів і конкретна методика дослідження їх залежать від особливостей технології, а також від використовуваних видів матеріальних запасів та енергоносіїв. При розрахунку планових показників витрат у відношенні до фактичних об'ємів випуску існує потреба в розрахунку залежності витрат від об'ємів продукції.

Проведення процесу аналізу загальногосподарських витрат, також необхідно використовувати, так як саме вони займають більшу частину витрат при формуванні собівартості продукції. Доцільно зазначити, що загальногосподарські витрати поділяються умовно-постійні і умовно-змінні. Умовно-змінним витрат притаманно коригування на відсоток зміни

виконання виробничого лану продукції. Отримані фактичні дані загальногосподарських витрат аналізують з плановими показниками «невигідних витрат».

Проведення процесу аналізу загальновиробничих витрат здійснюється з використанням отриманих результатів при проведенні аналізу даних витрат в цілому за підприємством. Загальновиробничі витрати розподіляються пропорційно прямим витратам по кожному виду продукції (робіт, послуг) за мінусом оплати праці основних працівників виробничого процесу. При аналізі даних витрат доцільно проводити оцінку рівня змін, динаміку зростання витрат та вивчення структури витрат, так як дані витрати формуються з різних елементів, що впливає на важкість формування планових кошторисів, й контролю витрат.

Так як витрати різняться відповідно до залежності витрат відносно об'ємів виробництва продукції, з цього виникає необхідність формування кошторису непрямих витрат в новій формі. Перед формуванням кошторису потрібно дослідити динаміку змін та виявити напрями непрямих витрат, а вже після сформованого кошторису з деталізацією за видами витрат, аналізуються зміни й напрями відхилення з цілю виявлення причин відхилень. Після виконання кошторису доцільно виявити непродуктивні втрати, які виникають із-за невикористаних резервів та підтверджується доцільність розподілу витрат між собівартістю продукції й незавершеним виробництвом, з метою виявлення резервів та пошуку ефективних заходів їх використання. При формуванні заключного висновку після проведення аналізу непрямих витрат наводяться виявлені резерви та методи їх ефективного використання з ціллю зменшення собівартості продукції, зазначаються заходи до формування ефективних управлінських рішень.

Проведення аналізу собівартості рекомендується проводити з постатейною деталізацією калькуляції витрат, що дозволяє виявити обсяги використовуваних ресурсів, яке в свою чергу потрібно для формування собівартості окремих видів продукції. Також зазначимо що калькуляційний

аналіз дозволяє визначити критичні центри відповідальності та зосередити на них пошук резервів. При проведенні аналізу собівартості продукції пропонуємо за допомогою рисунку 3.2 навести основні використовувані показники:

- узагальнений аналіз собівартості готової продукції й з деталізацією за видами витрат;
- розрахунок відношення витрат на одну гривню готової продукції;
- проведення порівняльного аналізу собівартості продукції;
- аналіз собівартості за видами виробів;
- постатейний аналіз витрат.

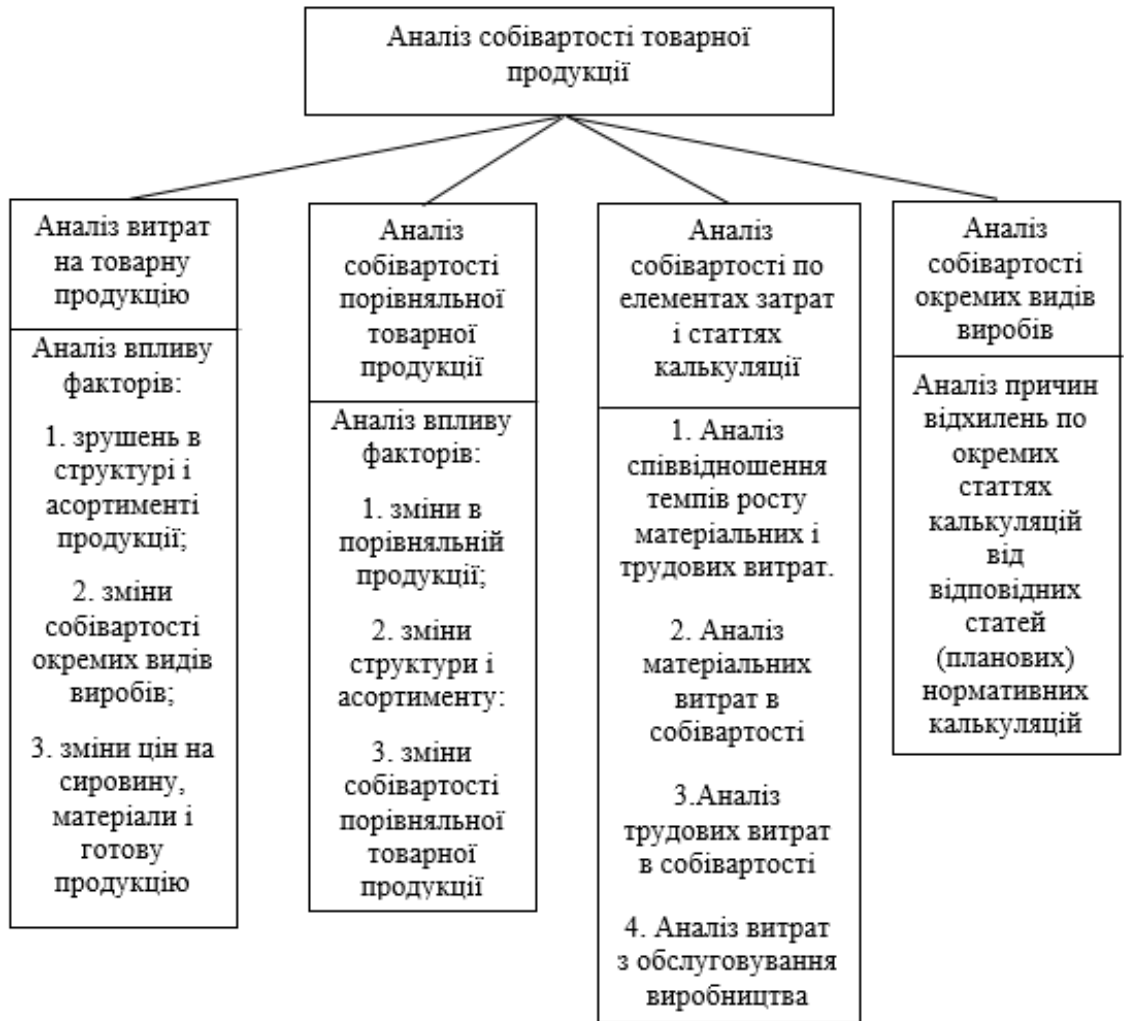

Рисунок 3.2 – Об’єкти аналізу собівартості продукції

При проведенні аналізу використовують «звіт про витрати на виробництво і реалізацію продукції, планові і звітні калькуляції собівартості, дані синтетичного і аналітичного обліку витрат по основних і допоміжних виробництвах тощо» [57, С. 71-73].

Проведення планування собівартості продукції ведуть на підставі затверджених законодавством «Методичних рекомендацій з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості», затверджених наказом від 02.01.2001 №47.

Зазначимо, що за видами витрати поділяють на: економічні витрати та калькуляційні витрати за статтями виникнення.

Операційні витрати формують за даними показниками: матеріальні витрати, трудові витрати та соціальне забезпечення, амортизаційні відрахування та інші витрати що включаються в собівартість продукції [64, С.168-169].

Узагальнення витрат за економічними показниками потрібне для вивчення факторів матеріаломісткість, енергомісткість, трудомісткість і фондомісткість й виявити їх вплив на загальну складову витрат. У випадку зменшення частки оплати праці та відрахування, але в свою чергу збільшенні частки амортизаційних нарахувань відображає підвищення технічного рівня оснащення підприємства. Також частка оплати праці й відрахувань зменшується при збільшенні покупних матеріалів, напівфабрикатів, що призводять до збільшення кооперації.

Як видно із таблиці 3.1 підприємствознизило собівартість продукції порівняно з попереднім роком на 4 727 257 тис. грн. або 28,25 %. Це відбулося за рахунок зниження матеріальних витрат та інших витрат. Проте інші статті зросли, але не так суттєво, як інші витрати, що знизились на 51,35%. Порівняно з планом підприємство перевищило собівартість продукції на 44 692 тис.грн. або 0,37 % що є небажаним для підприємства, проте цей відсоток є дуже малим.. Підприємству необхідно розробити заходи щодо зниження матеріальних витрат, витрат на оплату праці. Як наслідок –

знизиться елемент відрахування в фонд соціального страхування.

Таблиця 3.1 Аналіз собівартості продукції за економічними елементами

№ п / п	Елементи затрат	Попередній рік, тис. грн.	Звітний рік, тис. грн.		Абсолютне відхилення, тис. грн., +,-		Відносне відхилення, %	
			План	Факт	від плану	від мин. року	від плану	від мин. року
1	Матеріальні витрати	4 908 505	4 150 000	4 295 312	145 312	-613 193	3,5	-12,49
2	Витрати на оплату праці	2 029 478	2 063 478	2 251 310	187 832	221 832	9,1	10,93
3	Відрахування в фонд соціального страхування	429 200	452 317	477 093	24 776	47 893	5,48	11,16
4	Амортизація ОФ і нематеріальних активів	632 568	729 808	732 599	2 791	100 031	0,38	15,81
5	Інші витрати	8 731 202	4 563 401	4 247 382	-316 019	-4 483 820	-6,93	-51,35
	Всього витрат на виробництво	16730953	11959004	12003696	44 692	-4 727 257	0,37	-28,25

Групування витрат з деталізацією за калькуляційними статтями вказує, куди, на які цілі й у яких розмірах витрачені ресурси [56, С.614-618]. Яке потрібне для обчислення собівартості видів виробів у багатоменклатурному виробництві, також для встановлення центрів відповідальності витрат з ціллю пошуку шляхів їхнього скорочення.

Основні статті калькуляції виробничої собівартості для підприємства АТ «Мотор Січ»: сировина і матеріали, зворотні відходи (віднімаються), купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби, послуги сторонніх фірм та організацій, основна і додаткова заробітна плата основних виробничих робітників, відрахування на соціальні заходи, спеціальне технологічне оснащення, витрати з браку, транспортування згідно з умовами контракту.

За даними таблиці 3.2 виконано аналіз собівартості за статтями калькуляції для типових капітальних ремонтів вертольотів з модернізацією та

дообладнанням згідно зі специфікацією, які тривали протягом календарного року.

З таблиці 3.2 видно, що фактична собівартість продукції підприємства більша від планової на 20 980 тис. грн. або на 2,47%. Збільшення даного показника в наслідок збільшення витрат за статтями калькуляції.

Таблиця 3.2 – Аналіз собівартості капітального ремонту вертольотів з модернізацією та дообладнанням за статтями калькуляції на АТ «Мотор Січ» за календарний рік.

№	Стаття калькуляції	Собівартість продукції млн.грн			Відхилення			
					Факт від плану		Факт від минулого року	
		Минулий рік	План	Факт	Абсол	Віднос	Абсол	Віднос
1	Сировина і матеріали	32,82	46,64	48,12	1,48	3,17	15,30	46,60
2	Купівельні напівфабрикати, послуги сторонніх фірм та комплектуючі вироби	313,82	324,20	362,78	38,57	11,90	48,96	15,60
2.1	Купівельні напівфабрикати	18,11	18,99	19,24	0,25	1,30	1,13	6,23
2.2	Послуги сторонніх фірм та організацій	111,43	81,58	112,83	31,25	38,31	1,40	1,26
2.3	Купівельні комплектуючі вироби	184,28	223,64	230,71	7,07	3,16	46,43	25,20
3	Зворотні відходи	1,27	0,14	0,13	-0,01	-5,00	-1,14	-89,56
4	Основна і додаткова ЗП	23,04	24,20	30,10	5,90	24,38	7,06	30,64
5	Відрахування на соціальне страхування	5,07	5,33	6,62	1,30	24,38	1,55	30,64
6	Загальновиробничі витрати	168,22	176,69	219,76	43,07	24,38	51,54	30,64
7	Спеціальне технологічне оснащення	22,40	15,40	13,30	-2,10	-13,64	-9,10	-40,63
8	Втрати від браку	0,81	0,42	0,48	0,06	13,33	-0,34	-41,53
9	Транспортування	0,79	0,37	0,49	0,12	31,25	-0,30	-38,06
10	Виробнича собівартість	565,70	593,12	681,52	88,40	14,90	115,82	20,47
11	Довідка про обсяг виробництва продукції	707,11	849,59	870,57	20,98	2,47	163,46	23,12

Відхилення показника фактичної собівартості виробу відносно до планового залежить від:

- об'ємів випуску продукції й детальної асортиментності продукції;
- зміни цінової політики на матеріальні запаси, утримання виробничого процесу, збільшення отриманих вантажних перевезень і т.п.

За формулою зміни обсягу виробництва на суму фактичної собівартості розраховується множенням між показниками повної планової собівартості на відсоток перевиконання плану за об'ємом виробництва продукції в гуртових цінах:

(3.1)

Перевиконання плану за обсягом виробництва продукції на 2,47% викликало збільшення виробничої собівартості на 14,64 млн. грн.:

Так як витрати за статтями калькуляції включають умовно постійні й перемінні витрати, для детальних результатів пропонується проводити аналіз за кожною статтею калькуляції з використанням питомої ваги перемінних витрат.

Зміни структури асортиментності видів продукції аналізують за допомогою формули де вираховується різниця між собівартість за попередній рік та собівартість планового обсягу виробництва продукції, з врахуванням відсотку виконання плану продукції в гуртових цінах:

(3.2)

-42,07 млн. грн.

Відповідно структурні зрушення вплинули на собівартість продукції на 42,07 млн. грн.

За даними обліку протягом звітного періоду ціни на матеріали і енергію змінилися і збільшили витрати на 180 тис. грн. Розрахована різницею між відхилення фактичної собівартості від минулого року і збільшення цін на

матеріали й енергію розраховується розмір впливу рівня собівартості одиниці окремих видів продукції складає:

(3.3)

$$681,52 - 565,70 + 0,18 = 115,82 \text{ млн. грн.}$$

Загальне відхилення складає:

$$14,64 + (-42,07) + (-0,18) + 115,82 = 88,21 \text{ млн. грн.}$$

Таким чином, збільшення у цілому показника фактичної собівартості відносно до планового, й з деталізацією за калькуляційними статтями, отримане в наслідок збільшення витрат за всіма калькуляційними статтями продукції. Слід зазначити позитивні моменти, а саме вдалося досягти зменшення зворотних відходів на 100 000 грн і витрат на спеціальне технологічне оснащення аж на 13,64%. У порівнянні з минулим періодом видно, що планове зменшення витрат від браку вдалося досягти та знизити їх на 41,53%.

3.2 Аналіз обсягу і асортименту продукції

До головної задачі підприємств промислової діяльності відноситься забезпечення попиту споживачів якісним асортиментом продукції. Показники темпів приросту об'ємів виробництва, покращення якості впливають на суми витрат виробничого характеру, а особливо на показники фінансових результатів й отриманої рентабельності продажу. Відповідно проведення аналізу діяльності даних підприємств в першу чергу починається з аналізу показників об'ємів випуску продукції.

До завдань даного аналізу відноситься:

– аналіз показників виконання плану й оцінка динаміки зміни об'ємів

випуску продукції й її реалізації;

- виявлення основних факторів, що впливають на формування об'ємів випуску продукції й її реалізації;

- виявлення резервів збільшення об'ємів випуску продукції й її реалізації;

- пошук методів усунення відхилень невикористаних резервів показників об'ємів.

Головні показники об'ємів випуску продукції й її реалізації пропонуємо зобразити за допомогою рисунку 3.3 дані до якого згруповано на підставі [12, С. 172]:

- валова продукція – це накопичена вартість випущеної продукції (робіт, послуг), до яких відноситься й НЗВ;

- товарна продукція – відображає об'єми випуску продукції (робіт, послуг), але не включаються залишки НЗВ;

- реалізована продукція – відображається в цінах продажу (без ПДВ) та реалізована покупцеві, в наслідок чого отримані грошові кошти за операцію продажу;

- виробнича потужність - це максимальний річний випуск продукції, виконання робіт чи надання послуг що передбачено програмою виробничого процесу;

- програма виробничого процесу – програма виробництва виробу за номенклатурою та деталізацією асортиментності у натуральному і грошовому вираженні на відповідний період та узгоджені з результатами вивчення ринку (попитом і пропозицією) [5, С. 25].

Проведення аналізу розпочинається з проведення оцінки об'ємів виробництва продукції й її реалізації, з врахуванням оцінки виконання пралу випуску продукції та її реалізації за аналізований період. В процесі проведення оцінки використовуються інструменти порівняльного аналізу факту з планом в цілому за підприємством та й з деталізацією за центрами відповідальності й видами номенклатури.

Показник валової продукції відображає суми випущеної продукції (наданих робіт) в грошовому вигляді, з врахуванням НЗВ й внутрішньогосподарський оборот. Об'єми реалізації продукції аналізуються в різних видах цін (цін продажу) [31, С. 403] зокрема гуртових, визначених у договорі. Об'єми виробництва й реалізації продукції вимірюються в декількох вимірниках:

1) вартісні вимірники (гривні, копійки й т.п.) - відображають загальні характеристики об'ємів випуску й реалізації продукції;

2) натуральні вимірники (метри, тони, штуки й т.п.) - використовуються при проведенні аналізу об'ємів випуску й реалізації продукції за номенклатурними групами й в розрізі видів номенклатури;

3) умовно-натуральні вимірники (наприклад, тисячі умовних банок, кількість умовних ремонтів і т.п.) застосовуються з ціллю згрупування характеристик об'ємів випуску й реалізації продукції.

Основними джерелами інформації слугує звітність підприємств за рік й за кварталною деталізацією, плани підприємства й використовувані динамічні графіки за відповідною формою.

Оцінка об'ємів випуску й реалізації продукції починається з визначення базисних і ланцюгових темпів росту і приросту (дані таблиці 3.3).

Середньорічний темп росту і приросту визначається за середньоарифметичною зваженою, тобто аналітичний аналіз об'ємів виробництва визначається з урахуванням планових й фактичних даних щодо випуску готової продукції, з врахуванням асортиментності, й відхилень від плану.

Рисунок 3.3 – Схема показників обсягу продукції

Таблиця 3.3 – Розрахунок базисних і ланцюгових темпів росту

Рік	Товарна продукція в порівняльних цінах, тис. грн.	Темпи росту, %	
		Базисні	Ланцюгові
2017	3 949 324	100,00	100
2018	4 610 531	116,74	116,74
2019	4 379 093	110,88	94,98

Виходячи з таблиці 3.3, видно, що підприємство перевиконало план в 2019 році порівняно з базовим (2017 роком) на 10,88% ($4\,379\,093 : 3\,949\,324 \times 100\% - 100\%$), при цьому в 2018 році порівняно з базовим обсяг товарної продукції збільшився на 16,74%; Аналіз товарної продукції в 2019 році порівняно з 2018 роком відображає зменшення обсягу на 5,02% ($4\,379\,093 : 4\,610\,531 \times 100\% - 100$). В цілому підприємство має тенденцію до збільшення обсягу товарної продукції.

Для повного забезпечення задоволення потреб споживачів необхідно,

щоб підприємство виконувало не тільки план із загального обсягу продукції, але і за асортиментом, номенклатурою (дані таблиці 3.4). Це гарантує збут виробленої продукції, своєчасно її оплату.

Таблиця 3.4 – Аналіз плану по випуску товарної продукції

Вироби	Обсяг продукції, млн.грн			Відхилення плану від минулого року		Відхилення фактичного випуску продукції			
	Минулий рік	Звітний рік		млн грн	%	Від плану		Від минулого року	
		План	Факт			млн грн	%	млн грн	%
ТНВ	230,53	231,00	175,16	0,47	0,21	-55,84	-31,88	-55,36	-24,02
Авіадвигуни	1 306,32	1 402,46	1 627,99	96,14	7,36	225,53	13,85	321,68	24,62
Вертольоти	3 073,69	2 985,54	2 575,94	-88,15	-2,87	-409,60	-15,90	-497,75	-16,19
Разом	4 610,53	4 619,00	4 379,09	8,47	0,18	-239,91	-5,48	-231,44	-5,02

Дані таблиці 3.4 відображають що фактичні дану виробництва готової продукції відповідно по відношенню до плану зменшився на 239,91 млн. грн. або на 5,48%. Дане зменшення відбувалося за рахунок недовиконання планів з виготовлення вертольотів на 409,6 млн. грн. або на 15,9%, по виробам ТНВ на 55,84 млн. грн. або 31,88%. Але підприємство перевиконало план виробництва із авіадвигунів: на 225,53 млн. грн. або на 13,8. При цьому підприємство збільшило і планові показники порівняно з минулим роком на 8,47 млн. грн. або на 0,18% за рахунок збільшення обсягів по продукції ТНВ на 0,47 млн. грн. або 0,21%, збільшення обсягів виробництва авіадвигунів на 96,14 млн. грн. або на 7,36%. Плановий обсяг товарної продукції по вертольотах зменшився порівняно з минулим роком відповідно на 88,15 млн. грн. або на 2,87%. Фактично порівняно з минулим роком підприємство зменшило обсяг на 231,44 млн. грн. або 5,02%. На підприємстві спостерігається не повне виконання плану в розрізі асортиментності, що впливає на не повне виконання планових показників за об'ємами виробництва загалом та реалізації.

До номенклатури відноситься найменування продукції, їх артикули, коди видів продукції.

До асортименту відноситься найменування продукції з зазначенням її об'ємів виробництва за кожним видом номенклатури.

Оцінка виконання плану в розрізі номенклатури будується на проведенні аналізу факту й плану випуску за номенклатурою, що може бути враховані до держзамовлень.

Аналіз виконання плану номенклатури проводиться з використанням:

- методу найменшого відсотка;
- за розрахунком питомої ваги в цілому за всією запланованою номенклатурою випуску;
- з розрахунку середнього відсотка виконання плану.

На невиконання плану в свою чергу вплинули, як зовнішні причини до яких відноситься політичні зміни в країні цілому, зміна попиту за деякими номенклатурними групами, застарілість технічного оснащення, слабкі потужності виробництва або не раціональне їх використання, до внутрішніх причин - зменшення продуктивності праці, відсутність матеріального заохочення співробітників, неефективно організація процесу виробництва, простої основних фондів.

Для підвищення попиту на продукцію потрібно з визначеною періодичністю оновлювати асортимент виготовлення продукції, так як ринок потребує оновлень асортименту. Оновлення якісного асортименту на ринок потрібно виводити раніше конкурентів. Якщо підприємство не буде проводити моніторинг та пропонувати нові вироби, хоча в лімітовані кількості для проби їх місце займуть конкуренти. Задача підприємства вивчати попитом на ринку швидко та своєчасно розробляти й випускати нові вироби, а для цього обов'язково в планувати потрібно враховувати затрати на розробку нового виробництва.

Але постійного оновлення продукту для покращення стану діяльності за мало, необхідно нові вироби адаптувати під існуючі стратегії введення оновлень в ринкову стихію. При розробці нових продуктів потрібно враховувати стратегії власності, тобто своєчасне патентування нового

виробу, оформлення ліцензій, сертифікатів якості, а також в ідеалі створення окремого відділу що вивчатиме товарні новинки та розроблятимуть свої новинки.

Потрібно зазначити, що є розроблена стратегія розробки нових розробок, яка включає дані етапи:

- вивчення споживчого попиту й врахування потреб, з врахуванням наукових досягнень техніки й проведення оцінки конкурентних виробів, з ціллю формування конкурентоспроможних та потрібних запитів новинок;
- сортування новинок за критеріями ціни продажу й понесеними витратами на адаптацію ринку до нового продукту й т.п.;
- проведення експертної пробної оцінки попиту цільових споживачів, який буде представлений у вигляді пробного зразка;
- використання цільових дієвих маркетингових стратегій та рекламних засобів при випуску новинок на ринок;
- оцінка потужностей виробничого оснащення та організації процесу збуту з використанням показників продажу, отриманого прибутку й виниклих витрат;
- пошук комерційного замовлення на виробництва;
- поділ продукту новинок за платоспроможністю споживачів, регіонами використання, сезонністю й сегментуванням.

При розробці маркетингових товарних стратегій обов'язково повинні враховуватися деякі моменти [55, С .256-258]. По-перше, повинен прийматися до уваги ресурсний фактор. Всі виниклі ідеї оновлення асортиментності виробів та організацій збуту необхідно пов'язувати з реальними можливостями фірми в частині ресурсів. По-друге, при заохоченні очікувань споживачів і виконанні завдань особливих вимог, що пред'являються до товару, підприємство не повинно забувати про необхідність отримання прибутку, а це не завжди вдається, так як поточні завдання маркетингу можуть не співпадати з цілями отримання результатів діяльності підприємства. По-третє, необхідно точно виявити свого споживача

та свою споживчу аудиторію.

При зміні обсягів одних видів продукції але збільшені об'ємів випуску й реалізації продукції за іншими видами номенклатури впливає на структурну зміну, зокрема на частку окремих видів номенклатури до загального об'єму випуску [60, С. 399-402].

В свою чергу структурні зміни можуть вагомо впливати на такі показники, як собівартість продукції, показники фінансового результату, валовий прибуток, рентабельність, матеріалоємність й матеріаломісткість. У випадку збільшення основної долі виробництва продукції більш вартісної, змінюються об'єми випуску у вартісному відношенні, й навпаки.

При виконанні планових показників потрібно робити акцент не тільки на загальний об'єм виробів але й за номенклатурними групами з ціллю отримання повного задоволення потреб споживача. Велику роль грають підписання комерційних угод на виготовлення продукції, й на виробництво за держзамовленнями, що дає гарантію підприємству в безперебійній виплаті співробітникам оплати праці, соціальних відрахувань, безперебійній закупівлі матеріалів та сировини і т.п.

3.3 Визначення резервів зменшення собівартості продукції

Завершення процесу аналізу собівартості продукції завершується визначенням резервів, а також зазначені методів використання виявлених резервів з ціллю зниження показника.

На практиці найпоширенішими факторами підвищення чистого прибутку організації є [12, С. 75]:

- збільшення обсягу продукції (послуг), що випускається або розширення асортименту товару;
- збільшення цін продажу;

– або зменшити ціни на свою продукцію, що призводить до зміцнення конкурентоспроможності продукції та збільшення обсягів продажів, якщо попит це дозволяє;

– зменшення витрат на виробництво, тобто зниження собівартості виробленого продукту.

Саме останній пункт є джерелом застосування різноманітних ідей, інновацій і полем для застосування низки підходів та методів, експериментування. З ціллю досягнення значних результатів зменшення показника собівартості, насамперед, необхідно вивчити структуру самого підприємства і вивести оптимальні заходи зменшення показника собівартості продукції без шкоди можливості отримання максимально можливого доходу [18, С. 79].

Організації, що створює продукт споживання в певній галузі, потрібно проаналізувати і скласти план зниження собівартості за рахунок кожного виду витрат [48]. Скласти його можна, використовуючи наступні варіанти дій:

– визначити бажаний відсоток зниження всіх витрат і витрат на одиницю продукції;

– скласти перелік дій та заходів, завдяки яким буде можлива економія бюджету. Призначити відповідальних за виконання кожного пункту і встановити терміни;

– встановити і розрахувати ефект, який планується отримати організацією від виконання кожного пункту в грошовій формі.

Для з'ясування впливу на собівартість, його ступеню, та групуванню факторів, аналізуються витрати детально за кожною статтею калькуляції собівартості [27, С. 352], що наведено на рисунку 3.4.

Отримані фактичні результати зіставляються з результатами минулих періодів або з плановими показниками. Відмінності та відхилення є предметом факторного аналізу, що останнім часом стає популярним засобом в процесі управлінні, та має особливе значення при плануванні витрат.

Сутність факторного чи функціонально-вартісного аналізу витрат на процес виробництва й реалізацію продукції полягає в тому, щоб знайти та визначити надлишкові витрати на будь-яких етапах виготовлення продукції (послуг).

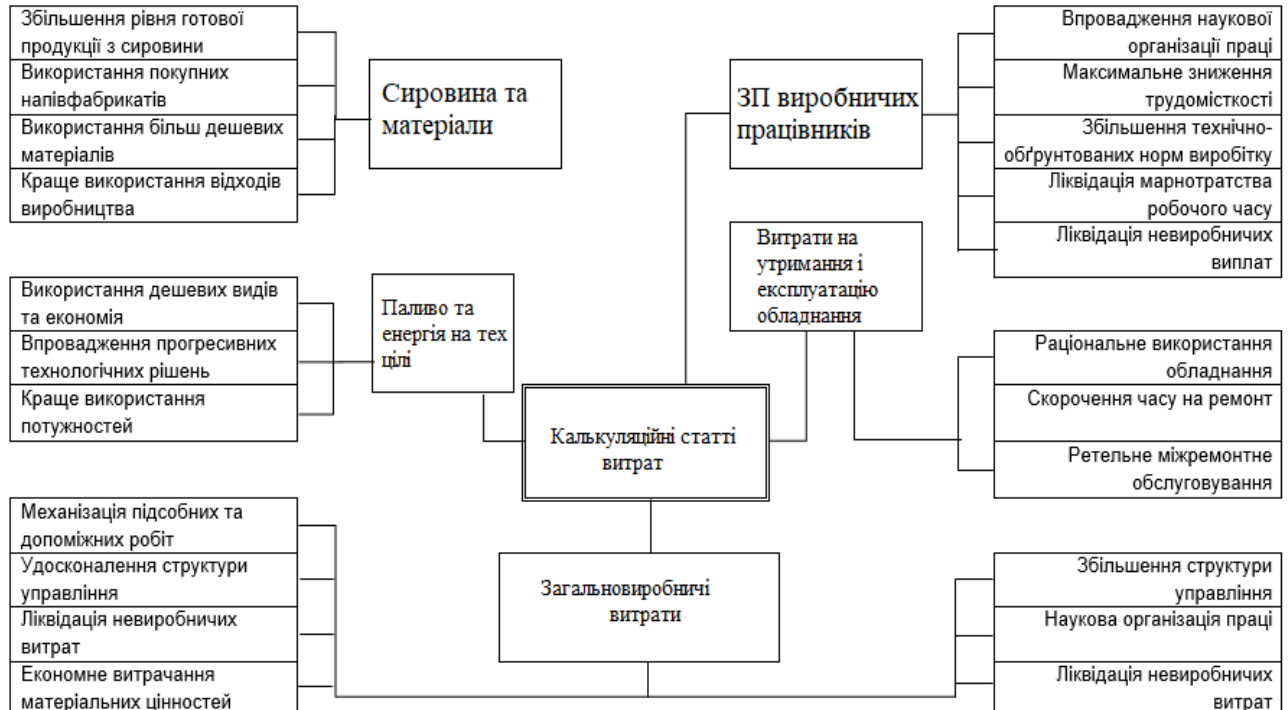

Рисунок 3.4 – Виявлення резервів зниження собівартості

Науковий та технічний прогрес не стоїть на місці, завдяки чому створюються такі умови, за яких необхідність в минулому витрат, з часом, зменшується або переходить у категорію непотрібних [28, С.28-36]. Результатом застосування такого аналізу є скорочення витрат на одиницю продукції при максимально припустимому зниженні технічних параметрів продукції до їх функціонально мінімального рівня. Об'єктом аналізу є не тільки в цілому виріб (послуга), але і його складові, а також технологічні процеси виробництва й організація праці. Якщо розглядати витрати за статтями калькуляції собівартості, то для кожного пункту можна виділити свої шляхи зниження витрат.

Так для перших статей «Сировина і матеріали», «Купівельні

напівфабрикати», «Купівельні комплектуючі вироби» шляхом зниження показника є відмова від дорогих матеріалів, напівфабрикатів, агрегатів на користь більш дешевих аналогів, а також зменшення витрат на постачання матеріалів. Також можна переглянути умови договорів за постачанням зі сторонніми організаціями або контрагентами, які надають виробничі послуги та враховується у статті витрат «Послуги сторонніх організацій». А також розглянути можливість доцільності самостійного виготовлення необхідних запасів, чи самостійне виконання тих послуг, для яких раніше залучалися сторонні організації.

Щодо статті витрат «Основна заробітна плата виробничих працівників», то відзначимо, що значущу роль відіграє підвищення продуктивності праці, що означає скорочення витрат праці в розрахунку на одиницю виготовленої продукції, що, в свою чергу, призводить до зменшення питомої ваги заробітної плати працівників в структурі собівартості. Найважливішим показником є і впровадження у виробництво результатів науково-технічного прогресу. Удосконалення технологій, застосування новітнього обладнання, перехід до автоматизації та механізації виробничого процесу значно забезпечують мінімізацію витрат за рахунок впровадження організаційно-технічних заходів з і зниження трудомісткості виробів [40, С.124-128]. Саме ресурсоекономні, ресурсозберігаючі технології – це вихід для українського товаровиробника, що також дозволить заощаджувати у статті витрат «Паливо та енергія на технологічні цілі».

При зменшенні статті витрат «Відрахування на соціальне страхування» дозволяє при залучанні робітників з інвалідністю. Так як за найманими працівниками на загальних підставах нараховується 22% на заробітну плату, заохочувальні й компенсаційні виплати, ва з працівників з інвалідністю 8,41% відповідно до Закону про оплату праці для працюючих інвалідів.

Статтю «Витрати на утримання і експлуатацію обладнання» можна скоротити за рахунок зниження витрат на технічне обслуговування и ремонт

обладнання. Наприклад, встановити контроль за виділенням додаткових коштів, що може призвести до збільшенню залишків запчастин. необхідно грамотно планувати проведення робіт, тому що своєчасний і регулярний ремонт забезпечить збереження техніки, не потребує великих зусиль і витрат, а головне допоможе виключити великомасштабних робіт у випадку серйозних поломок. Також частину робіт можна перекласти з підрядників на власні ремонтні бригади. Необхідно також проаналізувати обладнання, що не використовується. Що можна демонтувати, при цьому оприбуткувавши корисні запчастини, а незадіяні основні засоби реалізувати.

Завдяки укрупненню підприємства і кооперації теж можна скоротити витрати. Розширюючи виробництво і збільшуючи асортимент продукції, що випускається можна досягти зниження собівартості. Завдяки цьому обсяги виробництва збільшуються, а ціна на цей товар зменшується. Може принести користь інтеграція виробництва з партнерами, передавши їм частину технологічного процесу. Також пункт «Загальновиробничі витрати» можна скоротити за рахунок платежів за оренду викупивши приміщення у власника або здавши частину площі у суборенду. Найбільшу питому вагу також включає заробітна плата не основних виробничих працівників, витрати на господарські потреби, утримання будівель та споруд не виробничого характеру. Тому необхідно проаналізувати необхідність і ступінь утримання кожної складової, а також розглянути можливість об'єднання споріднених цехів чи ділянок для великомасштабного виробництва з метою скорочення апарату управління цеху.

Значні резерви зниження собівартості укладені і в скороченні втрат від браку. Причиною цього може будуть, наче не налагоджена робота обладнання, так і людський фактор або несумлінне виконання обов'язків персоналу.

Розглянемо шляхи зниження «Адміністративних витрат». Грамотна реорганізація адміністративного персоналу, скорочення зайвих служб та їх функцій, відповідно матеріалів, обладнань для їх утримання, дозволяє значно

скоротити відсоток витрат за цією статтею. Більшість адміністративних відділів використовують до 20% своїх бюджетів для контролю і координації своєї ж діяльності. Також необхідно проаналізувати, які відділи виконують одну й ту саму роботу паралельно один одному, скоротити внесення і обробку даних вручну, надати перевагу використанням ресурсів ІТ [9, С. 158].

Таблиця 3.5 – Шляхи зменшення витрат за статтями калькуляції

Стаття калькуляції	Основні шляхи
Сировина і матеріали	<ul style="list-style-type: none"> – перехід на більш дешеві аналоги; – зменшення витрат на їх постачання; – повне використання зворотних відходів.
Купівельні напівфабрикати, вироби	<ul style="list-style-type: none"> – пошук дешевших аналогів; – перегляд існуючих контрактів з метою більшої вигоди; – заміна компонентів на власне виробництво.
Послуги сторонніх фірм	<ul style="list-style-type: none"> – самостійне виконання робіт; – пошук більш дешевих аналогів послуг; – складання більш вигідних домовленостей.
Заробітна плата	<ul style="list-style-type: none"> – підвищення продуктивності праці; – використання механічної праці замість людської; – структурний перегляд підрозділів з метою більш ефективної організації праці для допоміжного персоналу; – поліпшення кваліфікації працівників.
ЕСВ	<ul style="list-style-type: none"> – залучення працівників з інвалідністю.
Утримання і експлуатація обладнання	<ul style="list-style-type: none"> – планове обслуговування обладнання; – використання власних ремонтних бригад; – удосконалення техніки, впровадження прогресивних технологій
Втрати від браку	<ul style="list-style-type: none"> – навчання персоналу; – утримання обладнання в справному стані.
Загальновиробничі витрати	<ul style="list-style-type: none"> – раціональне розташування підприємств; – відмова або скорочення орендної плати за обладнання чи приміщення; – чітке дотримання технологічної дисципліни;
Адміністративні витрати та витрати на збут	<ul style="list-style-type: none"> – реорганізація персоналу; – підвищення кваліфікації адмін працівників; – реорганізація складських приміщень, скорочення шляху від виробництва до складських приміщень

Зекономити на витратах на збут можливо завдяки укріпленню дисципліни праці, ритмічності та рівномірності виробництва, дотримання договірної дисципліни, дотримання головних принципів раціонального та

ефективного розміщення продуктивних сил, а саме скорочення шляху сировинною базою та виробництвом, між виробником та місцем реалізації. Всю сукупність шляхів зниження витрат наведено в таблиці 3.5.

Вирішальною умовою зниження собівартості служить і строгий режим економії у всіх сферах господарської діяльності підприємства і раціональне використання сировини. Навіть мале заощадження сировини, енергії або палива при виробництві кожної одиниці продукції дає значний ефект.

Зниження показника собівартості продукції й в свою чергу збільшення показника фінансового результату діяльності підприємства залежить від організованої управлінської системи, яка орієнтована на соціальні заходи та можливості заохочення співробітників, а також вкладання у соціальні проекти, в тому числі на користь працівників підприємства тобто застосування концепції соціальної корпоративної відповідальності.

За наших розрахунками можливе збільшення випуску продукції на 66,01 млн. грн сприяє зниженню собівартості продукції. Розмір зниження собівартості знаходимо в такий спосіб. Планова собівартість додаткової продукції становитиме 121,37 (66,01 × 80,75) тис. грн. Питома вага умовно-постійних витрат у собівартості продукції становила 23%. загальна сума зниження собівартості дорівнюватиме 82,28 тис. грн.:

$$\Delta C = \frac{121,37 \times 23}{100} = 27,91 \text{ млн. грн.}$$

За рахунок отриманих даних проведеного аналізу, та враховані факторів зниження показника собівартості продукції необхідно розрахувати резерви зниження витрат, які пропонуємо відобразити у вигляді таблиці 3.6.

При зниженні матеріальних витрат з недопущенням виникнення порушень технологічних стандартів, скорочення товаротранспортних витрат розрахуємо резерви:

$$0,06 + 0,08 + 1,65\%(42,18) = 0,84$$

Відповідно до розрахунків відносна перевитрата фонду заробітної плати 5,9 млн грн., відрахування на соціальні заходи 1,3 млн. грн.,

загальновиробничі витрати 43,07 млн.грн.

Таблиця 3.6 –Резерви надпланового зниження витрат

№	Назва резервів	Сума млн.грн.
1	Економія умовно-постійних витрат за умови збільшення обсягу випуску продукції	27,91
2	Скорочення невиправданих перевитрат і непродуктивних витрат	0,84
	– матеріалів	5,9
	– заробітної плати	1,3
	– відрахувань на соціальні заходи	43,07
	– цехових витрат	0,06
	– втрат від браку	
	Усього	79,08

Резерви надпланового зниження собівартості продукції становлять 79,08 млн. грн., або 13,33% ($79,08 : 593,12 \times 100$) планової собівартості. Це великий резерв.

Основною умовою з ціллю зниження показника собівартості за рахунок виявлених резервів є підвищення показника продуктивності праці з залученням нового ефективно-економічного оснащення, використання автоматизованих виробничих процесів, зменшення простоїв, ефективному удосконаленні процесу планування, й проведення своєчасної оцінки втрат та їх зменшення.

Також зазначимо, що підприємству рекомендується систематизувати проведення своєчасних різних видів аналізу, проведення оцінки діяльності, діагностики та моніторингу з ціллю зменшення часу на пошук резервів покращення об'ємів виробу та зменшення собівартості за минулі періоди.

ВИСНОВКИ

Виробничі витрати і собівартість виготовленої продукції - одні з найважливіших фінансових показників функціонування підприємства. На сьогоднішній день вони виступають основою для знаходження багатьох інших фінансових показників. Ефективне керування підприємством, в сучасних умовах, в багатьох випадках залежить від якості рішень, що приймає управління щодо оптимального розподілу і використання ресурсів компанії. Найважливіший показник діяльності підприємства – собівартість, характеризує ступінь використання всіх ресурсів, чим інтенсивніше, тим ефективніше діяльність підприємства, тим нижчою є собівартість продукції, а це в свою чергу, дозволяє максимізувати прибуток. Ототожнювати поняття витрати та собівартість, так само, як і методи обліку витрат та методи калькулювання собівартості не можна, через те що витрати є структурною одиницею собівартості, а під останньою треба розуміти важливу економічну категорію. Управлінням собівартості, що включає планування, аналіз, облік, дозволяє підвищити ефективність господарювання, гарантує можливість розвитку та конкурентоспроможності підприємства на ринку.

З даного нами визначення собівартості доведено, що собівартість є важливим показником управління організацією, що дозволяє однозначно стверджувати, що підвищення ефективності її діяльності - справа самої організації, як суб'єкта обмінних процесів на ринку, що для зниження собівартості продукції резерви потрібно шукати, передусім, усередині організації, а також, що зниження собівартості продукції - є важливим джерелом зростання доходів як самої організації, так і суспільства в цілому, що ефективність витрат досягається при кращій організації як виробництва, так і комерційної діяльності. Розподіл витрат на прямі та непрямі істотно залежить від рівня спеціалізації виробництва, особливостей організації виробничих процесів, методів нормування і обліку, рівня інформаційних

технологій. Частка прямих витрат є більшою на підприємствах, на яких виготовляється обмежена номенклатура продукції. Доволі часто прямі витрати за суттю зараховують до непрямих внаслідок відсутності їхнього нормування та диференційного обліку (паливо й енергія технологічного призначення, спеціальні пристосування й інструмент тощо). Тому запропоновано на кожному підприємстві, залежно від спеціалізації виробництва, в Положенні про облікову політику підприємства чітко визначити витрати, які класифікують як прямі та ті, що є непрямими, а також здійснити класифікацію норм витрат за запропонованими ознаками.

На даний момент на підприємстві при виробництві серійної продукції при віднесенні витрат використовується перелік замовлень відповідно до кожного виробу. Проте при виконання робіт з гарантійного, поточного чи капітального ремонту, наприклад, авіадвигуну використовується так званий «котловий метод» витрат, де на одному замовленні збираються всі витрати з ремонту всіх двигунів. Оскільки на даний період на підприємстві за рік таких ремонтних двигунів надходить близько тридцяти одиниць, то запропоновано удосконалення бухгалтерського обліку для кожного виробу, саме відкривати окремий заказ, що дозволить: – аналізувати витрати по кожному з виконаних замовлень, і виявляти рентабельні замовлення, скоригувати та визначити діапазон прийнятних цін на послугу з ремонту для заключення в майбутньому вигідних контрактів, дає можливість порівняти витрати по одному і тому ж виробу (замовленню), виробленому в різний час, проаналізувати статті витрат з метою знаходження резервів їх зниження, в залежності від характеру виконаних робіт, а саме подовження експлуатаційного терміну чи капітальний ремонт.

При ефективній організації управлінського обліку рекомендовано витрати накопичувати та в подальшому аналізувати за центрами відповідальності, що впливає на дію основних функцій управлінської системи, зокрема діагностики, контролю, в тому числі проведення моніторингу й плануванню. В сучасний час досить є актуальним питання

організації накопичення витрат за центрами відповідальності, так як саме дана можливість дозволяє при впровадженні управлінського обліку враховувати особливості кожного підприємства зокрема.

Без достовірної калькуляції собівартості продукції, розрахованої за вимогами стандартів, по-перше, неможливо вести аналітичний складський облік готової продукції, по-друге, розраховувати фактичну собівартість реалізованої продукції, по-третє, здійснювати аналіз собівартості продукції по статтям, видам виробів, по-четверте, відобразити, якими внутрішніми резервами володіє підприємство. Автоматизація обліку дозволяє кожного місяця отримувати інформацію про фактичний рівень та відхилення від норм тих видів витрат, які включаються до складу загальновиробничих витрат. Рекомендовано протягом місяця витрати, що були понесені в межах норм будуть включатися в дебет рахунку 91.1 «Загальновиробничі витрати в межах норм», а відхилення за цими видами витрат – в дебет рахунку 91.2 «Загальновиробничі витрати понад нормами». В кінці місяця обороти по рахунку 91.1 «Загальновиробничі витрати в межах норм» віднесуться на собівартість виробленої продукції, а по рахунку 91.2 «Загальновиробничі витрати понад нормами» – на собівартість реалізованої продукції.

Наявність у складі адміністративних витрат різних за своєю природою й економічною сутністю загальногосподарських витрат, спрямованих на обслуговування та управління підприємствам, зумовлює потребу організації відокремленого їх обліку із застосуванням субрахунків у складі рахунку 92 «Адміністративні витрати». На основі дослідження еволюції концепцій бізнесу, що сформувалися під впливом розвитку ринку, можна зробити висновок, що діяльність підприємства, пов'язана зі збутом, рекламою та маркетингом, має свої функціональні особливості і є незалежною одна від одної, тому більш інформативною є назва синтетичного рахунку 93 «Витрати на збут, рекламу та маркетинг» та виокремлені у його складі субрахунки. У процесі дослідження було розроблено систему аналітичного складника з обліку адміністративних витрат та витрат на збут, що необхідні для аналізу

відповідно до складених розрахунків, кошторисів, під час прогнозування та ін.

Рівень собівартості є головним результатом виробничої діяльності підприємства, а заключними показниками господарської діяльності підприємства є доход і прибуток, вони характеризують ефект, отриманий в результаті виробничо-господарської діяльності підприємства. Оскільки приріст прибутку в промисловості відбувається приблизно на одну третину за рахунок зростання обсягу виробництва і на дві третини за рахунок зниження собівартості продукції, то саме собівартість, тобто шляхи її зниження, є основою вирішення великого кола проблем, пов'язаних з ефективною діяльністю підприємства.

Аналіз собівартості дозволяє виявити поточні зміни даного показника, виконання плану за його рівнем, визначення факторів, що впливають на приріст, і на цій підставі дати оцінку роботи підприємства з використання наявних ресурсів і встановити резерви зменшення собівартості продукції.

Показано, що підприємство знизило собівартість продукції порівняно з попереднім роком на 4 727 257 тис. грн. або 28,25 %. Це відбулося за рахунок зниження матеріальних витрат та інших витрат. Проте інші статті зросли, але не так суттєво, як інші витрати, що знизились на 51,35%. Порівняно з планом підприємство перевищило собівартість продукції на 44 692 тис. грн. або 0,37 % що є небажаним для підприємства, проте цей відсоток є дуже малим. Підприємству необхідно розробити заходи щодо зниження матеріальних витрат, витрат на оплату праці. Як наслідок – знизиться елемент відрахування в фонд соціального страхування.

Фактична собівартість нашої продукції більша від планової на 20 980 тис. грн. або на 2,47%. Це відбулося за рахунок збільшення витрат майже за всіма статтями калькуляції. На відхилення фактичної собівартості продукції від планової впливають: зміна обсягу випуску і структури асортименту продукції, рівень собівартості одиниці окремих видів продукції, зміни цін на

спожиту сировину, матеріали, покупні вироби, енергію, паливо, тарифи на вантажні перевезення та ін.

Показано, що підприємство перевиконало план в 2019 році порівняно з базовим (2017 роком) на 10,88% ($4\,379\,093 : 3\,949\,324 \times 100\% - 100\%$), при цьому в 2018 році порівняно з базовим обсяг товарної продукції збільшився на 16,74%; Аналіз товарної продукції в 2019 році порівняно з 2018 роком відображає зменшення обсягу на 5,02% ($4\,379\,093 : 4\,610\,531 \times 100\% - 100$). В цілому підприємство має тенденцію до збільшення обсягу товарної продукції. Для повного забезпечення задоволення потреб споживачів необхідно, щоб підприємство виконувало не тільки план із загального обсягу продукції, але і за асортиментом, номенклатурою.

Факт із випуску товарної продукції порівняно з планом зменшився на 239,91млн. грн. або на 5,48%. Таке зменшення відбувалося за рахунок недовиконання планів з виготовлення вертольотів на 409,6млн. грн. або на 15,9%, по виробам ТНВ на 55,84млн. грн. або 31,88%. Але підприємство перевиконало план із авіадвигунів: на 225,53 млн. грн. або на 13,8. При цьому підприємство збільшило і планові показники порівняно з минулим роком на 8,47млн. грн. або на 0,18% за рахунок збільшення обсягів по продукції ТНВ на 0,47 млн. грн. або 0,21%, збільшення обсягів виробництва авіадвигунів на 96,14млн. грн. або на 7,36%. Плановий обсяг товарної продукції по вертольотах зменшився порівняно з минулим роком відповідно на 88,15 млн. грн. або на 2,87%. Фактично порівняно з минулим роком підприємство зменшило обсяг на 231,44млн. грн. або 5,02%. Підприємство має порушений план по асортименту продукції, що є негативним явищем у діяльності підприємства оскільки це призводить до недовиконання планових показників за обсягами виробництва і реалізації.

Аналіз собівартості продукції закінчується зведенням підрахунку резервів її зниження та розробкою заходів, спрямованих на використання виявлених резервів. На підприємстві факторами підвищення чистого прибутку організації є збільшення обсягу продукції (послуг), що випускається або

розширення асортименту товару, збільшення цін на продукцію, або зменшити ціни на свою продукцію, що дозволяє підвищити конкурентоспроможність продукції і в значною мірою збільшити обсяг продажів, якщо попит це дозволяє, зменшення витрат на виробництво, тобто зниження собівартості виробленого продукту.

Вирішальною умовою використання виявлених резервів зниження собівартості продукції є підвищення продуктивності праці на основі досягнень науково-технічного прогресу. запровадження нової техніки, комплексної механізації та автоматизації виробничих процесів, удосконалення технології, запровадження прогресивних видів матеріалів, ліквідація втрат, удосконалення планування, обліку й аналізу витрат забезпечуватимуть використання наявних резервів і зниження собівартості продукції.

Для того щоб домогтися успіхів у майбутньому і не витрачати зайвого часу на виявлення резервів збільшення обсягу продукції і зниження собівартості за минулі періоди, необхідно систематично вести стратегічний оперативний, внутрішньогосподарський, порівняльний і функціонально-вартісний аналізи.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Абрютина М.С. Аналіз фінансово–економічної діяльності підприємства : підручник. Хмельницький. : Діло та Сервіс. 2012. 183 с.
2. Аверіна О.І. Комплексний економічний аналіз господарської діяльності : підручник. Мінськ : Амалфея, 2012. 432с.
- 3.Багацька К. В. Фінансовий аналіз. Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2014. 320 с.
- 4.Белов М. А., ЄвдокимоваН. М., МоскалюкВ. Є. Планування діяльності підприємства : навч.-метод. посіб. Київ : КНЕУ. 2012. 252 с.
5. Білик М.Д., Павловська О.М., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз : навч. посіб., Київ : КНЕУ, 2010. 592с.
- 6.Білоусова І.А., Чумаченко М.Г. Стан і проблеми калькулювання собівартості продукції. *Галицький економічний вісник*. Луцьк. 2016. №3(42). С. 15-18.
- 7.Бланк І.А. Основи фінансового менеджменту : підручник. Київ : Ніка-Центр, 2009. 592с.
- 8.Бойчик І.М. Витрати виробництва і собівартість продукції підприємства : навч. посіб. Київ : Знання. 2012. 316 с.
9. Болюх М.А. Економічний аналіз : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2010. 556с.
- 10.Бондаренко І.Ю., Пахомов В.І. Управління витратами виробництва та собівартістю продукції : навч. посіб. Київ. держ. торг.-екон. ун-т. 2015. 65 с.
- 11.Бондаренко Т.Ю. Теоретичні та практичні аспекти розподілу загальноновиробничих витрат. *Вісник Криворізького економічного інституту*. 2010. № 2. С. 150-153.
12. Будняк Т. Фактори зниження собівартості продукції. *Теоретико-методологічні і науково-політичні засади інвестиційного, фінансового та*

облікового забезпечення розвитку економіки: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернетконф. м. Кам'янець-Подільський, 15-16 листопада 2011 р. Тернопіль, 2011. 372 с.

13. Бурба М. Г. Калькулювання собівартості продукції(послуг), її значення в сучасних умовах та необхідність пошуку шляхів її зниження. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2010_25/burba.pdf. (дата звернення 11.11.2020).

14. Буряк П.Ю. Фінансово-економічний аналіз: підручник. Київ : ВД «Професіонал». 2014. 528 с.

15. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку. Житомир : ПП «Рута». 2002. 591 с.

16. Бухоблік: Облікова політика підприємства. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100006669-oblikova-politikapidpriyemstva-1>. (дата звернення 02.10.2020).

17. Васюк Г.В. Особливості аудиту витрат виробництва та собівартості продукції. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2012. № 4 (67). С. 91.

18. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз : підручник. Київ. : Центр учбової літератури, 2009. 256 с.

19. Грещак М.Г., Коцюба О.С. Управління витратами: навч.-метод. посіб. Київ : КНЕУ. 2011. 131 с.

20. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ : Центр учбової л-ри. 2010. 304 с.

21. Внутрішній економічний механізм підприємства : навч. посіб./ Грещак М. Г. та ін. Київ : КНЕУ. 2011. 228 с.

22. Давидова Т. М. Методологічні аспекти обліку витрат на збут та відображення їх в фінансовій звітності. *Вісник податкової служби України*. 2009. № 8. С. 14-19.

23. Давидович І.Є. Управління витратами : навч. посіб. Тернопіль :

Економічна думка. 2012. 288 с.

24.Євдокимов Ф.І. Кульбака Н.А. Діагностика банкрутства підприємства. Донецьк : ДонНТУ. 2013. 128 с.

25. Жукова Е. А., Рожкова М. Г. Проблемы управления затратами на предприятии. *Молодой ученый*. 2017. №12. С. 283-286.

26. Заика В.В., Вылегжанина Е.В. Управление себестоимостью и эффективностью производства. *Сборник: актуальные вопросы современной финансовой науки: материалы заочной междунаро. науч.-практич конф. Кубанский государственный университет; Кубань*. 2017. С. 113-116.

27. Завгородній В.П. Бахгалтерський облік в Україні : навч. посіб. Київ : Видавництво АСК, 2003. 847 с.

28. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. Дата оновлення :28.09.2017. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 18.10.2020).

29.ІванютаП.В.,Лугівська О.П. Управління ресурсами і витратами : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури. 2013. 320 с.

30.Касьянова Г. Собівартість продукції, робіт та послуг : навч. посіб. Київ : Аргумент. 2008. 304с.

31. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: теорія і практика : навч. посіб. Львів : Магнолія. 2017. 440с.

32. Кобищан І.В. Методи обліку витрат на виробництво і засоби калькулювання собівартості. *Економічний аналіз: теорія та практика*. 2014 №13(28). С.56-61.

33.Коропецька Т.О. Аналіз резервів зниження собівартості продукції в отриманні додаткового прибутку підприємства. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ekfor/2012_3/43.pdf.

34. Косова Т.Д., Сухарев П.М. Організація і методика економічного аналізу : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури. 2012. 528с.

35.Круш П.В., Подвігіна В.І., Сердюк Б.М. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Ельга-Н, КНТ. 2009. 780 с.

36. Лівощко Т.В. Планування заходів зниження собівартості продукції промислового підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Запоріжжя. 2014. №. 8. С. 28-36.

37. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: конспект лекцій. Київ : КНЕУ. 2016. 32 с.

38. Марченко В.М. Управління витратами : конспект лекцій. Київ : НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського». 2015. 131 с.

39. Мошенський С.З. Економічний аналіз : підручник. Житомир : ПП «Рута», 2017. 704 с.

40. Міценко Н.Г. Собівартість як економічна категорія та її місце серед витрат підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. Київ. 2019. № 19(4). С. 129-132.

41. Мних Є.В., Бутко А.Д., Мелешко Н.М., Кравченко Г.О., Барабаш Н.С., Редько К.О. Економічний аналіз : практикум. Київ : Центр навчальної літератури. 2018. 432с.

42. Нестеренко В.Ю. Економіка і організація виробництва: конспект лекцій. Харків : ХНАДУ. 2012. 58 с.

43. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посіб., 2-ге вид., доп. і перероб. Київ, 2002. 240 с.

44. Голов С. Ф. Управлінський облік: навч. посіб. Київ: Лібра, 2005. 704 с.

45. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посіб., 2-ге вид., доп. і перероб. Київ. 2002. 240 с.

46. Орлов О. Планування собівартості продукції. *Економіка України*. Львів. 2014. № 12. С. 39-48.

47. Парфіненко Ю. А. Визначення резервів зниження собівартості з метою підвищення ефективності діяльності підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ»*. Сер.: *Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства*. Харків. 2013. № 52 (1025). С. 124 - 128.

48. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 Витрати.

Затверджено наказом Міністерства України № 304 від 30.11.2000 р. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ. 2010. 16с.

49. Пилипів, Н. І. Облік і контроль затрат на газотранспортних підприємствах: монографія / за заг. наук. ред. В.М. Міщенко. Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ. 2017. 364 с.

50. Попов Л. В., Маслов І. О. Порядок обліку виробничого обліку і управління собівартістю. *Фінансовий менеджмент*. Харків. 2014. № 1. С.55-57.

51. Попович, П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання : підручник. Тернопіль : Економічна думка. 2014. 416 с.

52. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.11.2018р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №40. С.365. URL: <https://zakon.help/law/996-XIV> (дата звернення 10.08.2020).

53. Распопова В.А. Шляхи зниження собівартості продукції підприємства. *Наука та інновації 2017*. № 5. С. 115–118: http://www.rusnauka.com/5_2017/32.pdf.

54. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. Київ : Знання. 2016. 662 с.

55. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств: навч. посіб., Київ: ЦУЛ, 2012. 460 с.

56. Ситимов З.Р., Ординська М.Е. Калькуляційна політика підприємства. *Збірник статей науково-практичної конференції. Ч.1*. Умань. 2017. С. 124-126.

57. Сук Л.К., Сук П.Л. Фінансовий облік : навч. посіб. Київ : Знання, 2014. 663с.

58. Тарасенко Н.М. Економічний аналіз : навч. посіб. Львів: Магнолія плюс. 2014. 344с.

59. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: підруч. Київ : Алерта. 2006. 1080 с.

60. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах

України : навч. посіб. Київ : АСК, 2014. 784с.

61.Фоміних В. І. Проблеми оцінки кредитоспроможності вітчизняних підприємств та шляхи їх вирішення. *Молодий вчений*. 2016. С. 200-203.

62.Функції виробничих відділів на підприємстві та їх взаємозв'язок. URL: <https://studfiles.net/preview/>.

63.Цимбалюк Л. Г. Чинники, резерви та шляхи зниження витрат виробництва як основа зменшення ціни товару. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. Економіка та управління підприємствами*. Бердянськ. 2011. № 3(15). С. 88-95.

64. Череп А.В. Економічний аналіз. Київ : Кондор. 2005. 160 с.

65. Чумаченко М.Г. Економічний аналіз : навч. посіб. Київ : КНЕУ. 2003. 556с.

66.Швиданенко Г. О., Дмитренко А. І., Олексюк О. І. Бізнес-діагностика підприємства : навч. посіб. Київ : КНЕУ. 2015. 344 с.

67. Шегда А.В. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Знання. 2015. 431 с.

68. Шинкаренко О.М., Яценко В.М., Бразілій Н.М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Черкаси : ЧДТУ, 2010. 267с.

69.Шкварчук Л.О. Ціни і ціноутворення : навч. посіб. Київ : Кондор. 2008. 214 с.

70. Шмиголь Н.М. Доходи підприємств: сучасні методи управління. Економіка: проблеми теорії та практики. *Економіка та підприємництво*. Дніпропетровськ. 2010. № 228. С.94-102.

71.Akerlof, G. A.; Romer, P. M. «Looting: The Economic Underworld of Bankruptcy for Profit». *Brookings Papers on Economic Activity* (2):1993. p.73.

72.Allison J.E. Depreciation. *The economic journal*. 2017. №8. P. 198-21369. Curry, T., & Shibut, L. The Cost of the Savings and Loan Crisis. *FDIC Banking Review*. 2000. 13(2). pp. 26-35.

73.Mishler, Lon; Cole, Robert E. Consumer and Business Credit Management. Homewood, I 11 : Irwin. 1995. pp. 123–124.

74.Strunk, Norman; Case, Fred. Where Deregulation went Wrong: a Look at the Causes behind Savings and Loan Failures in the 1980s. Chicago: United States League of Savings Institutions. 1988. pp. 15–16.

75.Ramakrishnan R., Thakor A. Information reliability and the theory of financial intermediation. Review of Economic Studies, 1984.pp.340-276.

ДОДАТОК А

Баланс підприємства АТ «Мотор Січ» за 2018 р. та за 2019 р.

Додаток 2
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"

Підприємство	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "МОТОР СІЧ"	Дата (рік, місяць, число)	КОДИ		
Територія	ЗАПОРІЗЬКА	за СДРІОУ	2019	01	01
Організаційно-правова форма господарювання	Акціонерне товариство	за КОАТУУ	14307794		
Вид економічної діяльності	Виробництво повітряних і космічних літальних апаратів, супутнього устаткування	за КОІФГ	2310137500		
Середня кількість працівників	23002	за КВЕД	230		
Адреса, телефон	проспект Моторобудівників, буд. 15, м. ЗАПОРІЖЖЯ, ЗАПОРІЗЬКА обл., 69068		30.30		
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Консолідованого звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма №2-к), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)	0617204797				
Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):					
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку					
за міжнародними стандартами фінансової звітності					

Консолідований баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2018 р.

Форма №1-к Код за ДКУД 1801007

А К Т И В	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	3 695	2 008
первісна вартість	1001	8 688	8 797
накопичена амортизація	1002	4 993	6 789
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби	1010	7 035 060	7 424 917
первісна вартість	1011	11 415 500	12 376 212
знос	1012	4 380 440	4 951 295
Інвестиційна нерухомість	1015	26 744	330 399
первісна вартість	1016	36 671	341 532
знос	1017	9 927	11 133
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
первісна вартість	1021	-	-
накопичена амортизація	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	42 122	37 742
інші фінансові інвестиції	1035	1 546	1 544
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	115 505	115 632
Гудвіл при консолідації	1055	-	-
Відстрочені аквізційні витрати	1060	-	-
Залишок копій у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	418 867	425 585
Усього за розділом I	1095	7 643 539	8 337 827
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	14 341 740	16 911 790
Виробничі запаси	1101	4 208 568	4 833 872
Незавершене виробництво	1102	8 907 392	10 769 910
Готова продукція	1103	1 206 139	1 286 663
Товари	1104	19 641	21 345
Поточні біологічні активи	1110	87	101
Депозити перестрахування	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	3 195 094	1 450 858
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	562 598	1 009 002
з бюджетом	1135	270 757	249 110
у тому числі з податку на прибуток	1136	24	11 034
з нарахованих доходів	1140	490	654
із внутрішніх розрахунків	1145	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	359 034	407 976
Поточні фінансові інвестиції	1160	9 313	21 761
Гроші та їх еквіваленти	1165	2 756 289	1 744 596
Готівка	1166	1 591	1 911
Рахунки в банках	1167	2 752 625	1 641 591
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-
резервах незароблених премій	1183	-	-

Продовження ДОДАТКУ А

інших страхових резервах	1184	-	-
Інші оборотні активи	1190	88 070	83 965
Усього за розділом II	1195	21 583 472	21 879 813
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	338	4 744
Баланс	1300	29 227 349	30 222 384

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	280 529	280 529
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у дооцінках	1405	121 682	121 682
Додатковий капітал	1410	519 593	515 975
Емісійний дохід	1411	419 651	420 390
Накопичені курсові різниці	1412	99 111	94 754
Резервний капітал	1415	71 315	71 315
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	18 420 087	18 968 671
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Вилучений капітал	1430	(625)	(1 387)
Інші резерви	1435	-	-
Неконтрольована частка	1490	(52 000)	(59 479)
Усього за розділом I	1495	19 360 581	19 897 306
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	15 603	15 539
Пенсійні зобов'язання	1505	65 342	58 022
Довгострокові кредити банків	1510	369 971	308 456
Інші довгострокові зобов'язання	1515	1 891 721	1 978 738
Довгострокові забезпечення	1520	71 244	71 161
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	1 328 767	1 135 394
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
у тому числі:	1531	-	-
резерв довгострокових зобов'язань			
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	-	-
резерв незароблених премій	1533	-	-
інші страхові резерви	1534	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Призовий фонд	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1595	3 742 648	3 567 310
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	804 356	711 670
Векселі видані	1605	103	103
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	57 665	86 081
товари, роботи, послуги	1615	537 640	628 266
розрахунками з бюджетом	1620	208 736	55 393
у тому числі з податку на прибуток	1621	176 777	11
розрахунками зі страхування	1625	40 605	46 650
розрахунками з оплати праці	1630	119 991	119 448
за одержаними авансами	1635	3 279 571	4 116 575
за розрахунками з учасниками	1640	98 133	49 033
із внутрішніх розрахунків	1645	-	-
за страховою діяльністю	1650	-	-
Поточні забезпечення	1660	63 235	73 807
Доходи майбутніх періодів	1665	884 415	813 079
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	29 670	57 663
Усього за розділом III	1695	6 124 120	6 757 768
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	-	-
Баланс	1900	29 227 349	30 222 384

Керівник

Войтенко Сергій Анатолійович

Головний бухгалтер

Тихапський Анатолій Олексійович

¹ Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Продовження ДОДАТКУ А

Додаток 2
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"

Підприємство	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "МОТОР СІЧ"	Дата (рік, місяць, число)	КОДИ		
Територія	ЗАПОРІЗЬКА	за ЄДРПОУ	2020	01	01
Організаційно-правова форма господарювання	Акціонерне товариство	за КОАТУУ	14307794		
Вид економічної діяльності	Виробництво повітряних і космічних літальних апаратів, супутнього устаткування	за КОПФГ	2310137500		
		за КВЕД	230		
Середня кількість працівників	21256		30.30		
Адреса, телефон	проспект Моторобудівників, буд. 15, м. ЗАПОРІЖЖЯ, ЗАПОРІЗЬКА обл., 69068		0617204797		
Одиниця виміру: гис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Консолідованого звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (форма №2-к), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)					
Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці): за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку за міжнародними стандартами фінансової звітності			v		

Консолідований баланс (Звіт про фінансовий стан)

на 31 грудня 2019

Р.

Форма №1-к Код за ДКУД 1801007

А К Т И В	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	2 520	7 912
первісна вартість	1001	9 471	15 672
накопичена амортизація	1002	6 951	7 760
Незавершені капітальні інвестиції	1005	135 421	131 117
Основні засоби	1010	7 212 062	7 324 602
первісна вартість	1011	12 014 124	12 812 748
знос	1012	4 802 062	5 488 146
Інвестиційна нерухомість	1015	358 241	338 275
первісна вартість	1016	371 382	356 763
знос	1017	13 141	18 488
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
первісна вартість	1021	-	-
накопичена амортизація	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	22 039	22 839
інші фінансові інвестиції	1035	8 616	8 585
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	199 881	173 853
Відстрочені податкові активи	1045	95 464	95 464
Гудвіл при консолідації	1055	-	-
Відстрочені аквізиторські витрати	1060	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	331 840	273 104
Усього за розділом I	1095	8 366 084	8 375 751
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	16 247 810	17 875 158
Виробничі запаси	1101	4 609 594	4 797 857
Незавершене виробництво	1102	10 584 618	11 597 867
Готова продукція	1103	1 034 650	1 469 211
Товари	1104	18 948	10 223
Поточні біологічні активи	1110	106	138
Депозити перестраховування	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1 427 201	1 094 979
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	949 265	670 557
з бюджетом	1135	271 528	172 865
у тому числі з податку на прибуток	1136	119	100
з нарахованих доходів	1140	323	159
із внутрішніх розрахунків	1145	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	323 088	277 285
Поточні фінансові інвестиції	1160	9 789	4 412
Гроші та їх еквіваленти	1165	1 469 427	240 379
Готівка	1166	4 222	2 146
Рахунки в банках	1167	1 464 382	237 468
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Частка перестраховика у страхових резервах у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-
резервах незароблених премій	1183	-	-

Продовження ДОДАТКУ А

інших страхових резервах	1184	-	-
Інші оборотні активи	1190	190 941	163 142
Усього за розділом II	1195	20 889 478	20 499 074
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	289	208
Баланс	1300	29 255 851	28 875 033

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	280 529	280 529
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у дооцінках	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	1 606 818	1 606 818
Емісійний дохід	1411	420 390	420 390
Накопичені курсові різниці	1412	139	139
Резервний капітал	1415	71 251	71 251
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	19 657 657	19 132 530
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Вилучений капітал	1430	(1 387)	(1 387)
Інші резерви	1435	-	-
Неконтрольована частка	1490	297	353
Усього за розділом I	1495	21 615 165	21 090 094
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Пенсійні зобов'язання	1505	307 475	293 281
Довгострокові кредити банків	1510	280 751	189 249
Інші довгострокові зобов'язання	1515	1 631 285	1 504 334
Довгострокові забезпечення	1520	112 597	112 592
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	1 097 247	981 584
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
у тому числі:	1531	-	-
резерв довгострокових зобов'язань			
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	-	-
резерв незароблених премій	1533	-	-
інші страхові резерви	1534	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Призовий фонд	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1595	3 429 355	3 081 040
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	560 539	733 585
Векселі видані	1605	9 103	103
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	84 225	73 258
товари, роботи, послуги	1615	782 709	1 076 638
розрахунками з бюджетом	1620	243 654	44 276
у тому числі з податку на прибуток	1621	214 877	12 661
розрахунками зі страхування	1625	46 934	44 355
розрахунками з оплати праці	1630	132 887	99 580
за одержаними авансами	1635	2 176 143	2 480 468
за розрахунками з учасниками	1640	32 336	32 316
із внутрішніх розрахунків	1645	-	-
за страховою діяльністю	1650	-	-
Поточні забезпечення	1660	102 417	77 500
Доходи майбутніх періодів	1665	3 092	332
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	37 292	41 488
Усього за розділом III	1695	4 211 331	4 703 899
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	-	-
Баланс	1900	29 255 851	28 875 033

Керівник

Войтенко Сергій Анатолійович

Головний бухгалтер

Лиханський Анатолій Олексійович

¹ Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

ДОДАТОК Б

Звіт про фінансові результати підприємства АТ «Мотор Січ» 2018 р. і 2019 р.

Підприємство	Дата (рік, місяць, число)	КОДИ	
		2019	01
ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "МОТОР СІЧ" (найменування)	за ЄДРПОУ	14307794	
Консолідований звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)			
за 12 Місяців 2018 р.			
Форма N2-к Код за ДКУД 1801008			
I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ			
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	7 908 146	9 107 826
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	-
Премії підписані, валова сума	2011	-	-
Премії, передані у перестраховання	2012	-	-
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	-	-
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(4 610 531)	(3 949 324)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	-	-
Валовий:			
прибуток	2090	3 297 615	5 158 502
збиток	2095	(-)	(-)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	-	-
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	-	-
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	-	-
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	-	-
Інші операційні доходи	2120	6 693 611	5 886 693
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	-	-
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	-	-
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	-	-
Адміністративні витрати	2130	(1 092 519)	(906 374)
Витрати на збут	2150	(611 238)	(655 119)
Інші операційні витрати	2180	(7 381 077)	(6 352 242)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	-	-
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	906 392	3 131 460
збиток	2195	(-)	(-)
Доход від участі в капіталі	2200	172	124
Інші фінансові доходи	2220	83 503	4 352
Інші доходи	2240	411 241	371 897
Дохід від благодійної допомоги	2241	-	-
Фінансові витрати	2250	(195 058)	(155 009)
Втрати від участі в капіталі	2255	(482)	(2)
Інші витрати	2270	(383 115)	(242 500)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	-	-
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	822 653	3 110 322
збиток	2295	(-)	(-)

Продовження ДОДАТКУ Б

Продовження додатка 2

Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(279 339)	(514 630)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	543 314	2 595 692
збиток	2355	(-)	(-)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	(34)
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	(6 566)	2 518
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	(6 566)	2 484
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	(6 566)	2 484
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	536 748	2 598 176
Чистий прибуток (збиток), що належить:			
власникам материнської компанії	2470	548 584	2 564 065
неконтрольованій частці	2475	(5 270)	11 627
Сукупний дохід, що належить:			
власникам материнської компанії	2480	544 227	2 563 614
неконтрольованій частці	2485	(7 479)	14 562

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	4 908 505	3 910 540
Витрати на оплату праці	2505	2 029 478	1 695 923
Відрахування на соціальні заходи	2510	429 200	360 842
Амортизація	2515	632 568	596 117
Інші операційні витрати	2520	8 731 202	7 931 421
Разом	2550	16 730 953	14 494 843

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	2077739	2077990
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	2077739	2077990
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	261,49290	1 249,13594
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	261,49290	1 249,13594
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	-

Керівник

Войтенко Сергій Анатолійович

Головний бухгалтер

Тиханський Анатолій Олексійович

Продовження ДОДАТКУ Б

Підприємство	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "МОТОР СІЧ" (найменування)	Дата (рік, місяць, число) за СДРПОУ	КОДИ		
			2020	01	01
			14307794		

Консолідований звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за 12 Місяців 2019 р.

Форма N2-к Код за ДКУД **1801008**

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	6 436 902	7 908 146
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	-
Премії підписані, валова сума	2011	-	-
Премії, передані у перестраховання	2012	-	-
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	-	-
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(4 379 093)	(4 610 531)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	-	-
Валовий:			
прибуток	2090	2 057 809	3 297 615
збиток	2095	(-)	(-)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	-	-
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	-	-
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	-	-
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	-	-
Інші операційні доходи	2120	442 558	735 818
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	-	-
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	-	-
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	-	-
Адміністративні витрати	2130	(1 048 505)	(1 092 519)
Витрати на збут	2150	(487 607)	(611 238)
Інші операційні витрати	2180	(1 529 966)	(1 423 284)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	-	-
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	-	906 392
збиток	2195	(565 711)	(-)
Доход від участі в капіталі	2200	2 618	172
Інші фінансові доходи	2220	2 209	83 503
Інші доходи	2240	339 792	64 333
Дохід від благодійної допомоги	2241	-	-
Фінансові витрати	2250	(157 744)	(195 058)
Втрати від участі в капіталі	2255	(1 239)	(482)
Інші витрати	2270	(25 762)	(36 207)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	-	-
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	-	822 653
збиток	2295	(405 837)	(-)

Продовження ДОДАТКУ Б

Продовження додатка 2

Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(119 234)	(279 339)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	-	543 314
збиток	2355	(525 071)	(-)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	(6 566)
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-	(6 566)
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-	(6 566)
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	(525 071)	536 748
Чистий прибуток (збиток), що належить:			
власникам материнської компанії	2470	(525 127)	548 584
неконтрольованій частці	2475	56	(5 270)
Сукупний дохід, що належить:			
власникам материнської компанії	2480	(525 127)	544 227
неконтрольованій частці	2485	56	(7 479)

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	4 295 312	4 908 505
Витрати на оплату праці	2505	2 251 310	2 029 478
Відрахування на соціальні заходи	2510	477 093	429 200
Амортизація	2515	732 599	632 568
Інші операційні витрати	2520	4 247 382	8 731 202
Разом	2550	12 003 696	16 730 953

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	2077738	2077739
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	2077738	2077739
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	(252,71281)	261,49290
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	(252,71281)	261,49290
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	-

Керівник

Бойченко Сергій Анатолійович

Головний бухгалтер

Лиханський Анатолій Олександрович